

**UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN EBA CANLI DERS UYGULAMASINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Betül ARIKAN

Eskişehir 2022

**UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN EBA CANLI DERS UYGULAMASINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Betül ARIKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Erdoğan KAYA**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Haziran 2022**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN EBA CANLI DERS UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Betül ARIKAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2022
Danışman: Prof. Dr. Erdoğan KAYA

2019 yılının sonlarında ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs salgını diğer alanlarda olduğu gibi eğitimde de değişimlere neden olmuştur. Salgının etkisiyle dünyadaki tüm eğitim kurumları uzaktan eğitim sistemine geçerek örgün eğitime ara vermiştir. Bu çalışmanın amacı, uzaktan eğitim sürecinde kullanıma açılan EBA canlı ders uygulamasını Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri üzerinden değerlendirmektir. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenin merkezde olduğu bir yaklaşım güdülmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitim faaliyetlerinin Sosyal Bilgiler dersine etkisinin değerlendirilmesinde ve öğrenme-öğretme sürecinin öğrencinin ihtiyaçlarına göre planlanmasında öğretmenlerin görüşleri önemli görülmüştür. Araştırmada, temel yorumlayıcı nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu Nevşehir ilinde görev yapan 17 Sosyal Bilgiler öğretmenidir. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş, analizlerin sonucunda EBA canlı dersin öğrenme-öğretme sürecinde kullanımının; Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşamama, konu ve kavram öğretiminde tekrara düşme, soyut kavramların öğretiminde güçlük yaşanması, öğrenci ve öğretmenlerde motivasyon düşüklüğü, aile ve öğrencilerin uzaktan eğitim konusundaki bilinçsizliği gibi nedenlerle yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerin ve öğretmenlerin sosyalleşmelerini olumsuz etkilemesi Sosyal Bilgilerin tasarlanış amacına ters düşmektedir. Salgın sürecinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması, zamandan ve mekândan tasarruf edilmesi, dersin yüz yüze eğitimden daha hızlı işlenmesi, ailenin etkin katılımı uzaktan eğitimin olumlu sonuçlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Uzaktan eğitim, EBA, Canlı ders.

ABSTRACT

OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ON EBA LIVE COURSE APPLICATION IN THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION

Betül ARIKAN

Department of Turkish and Social Sciences Education
Anadolu University, Institute of Educational Sciences, June 2022

Supervisor: Prof. Dr. Erdoğan KAYA

The Corona Virus epidemic, which emerged at the end of 2019 and affected the whole world, caused changes in the field of education as well as in all areas of society. With the effect of the epidemic, all educational institutions in the world switched to the distance education system and took a break from formal education. The aim of this study is to evaluate the EBA live lesson application, which is used in the distance education process, through the views of Social Studies teachers. Since an approach in which the teacher is in the center is followed in the distance education process; Teachers' opinions are important in evaluating the effect of distance education activities on the social studies course in the adaptation and recovery process, and in planning the learning-teaching process in accordance with the needs of the student. The basic interpretive qualitative research design was used in the study. The study group consists of 17 social studies teachers working in Nevşehir. Semi-structured interview form were used to collect data. The data were analyzed with the content analysis method, and as a result of the analysis, the use of the EBA live lesson in the learning-teaching process; It has been concluded that the social studies course is insufficient due to reasons such as not being able to reach its goals, repetition in teaching subjects and concepts, difficulty in teaching abstract concepts, low motivation in students and teachers, and unconsciousness of family and students about distance education. In addition, the negative impact of the distance education process on the socialization of students and teachers contradicts the purpose of designing social studies. The fact that educational activities are not interrupted during the epidemic, saving time and space, the lesson is taught faster than the normal program, and the active participation of the family are the positive results of distance education.

Keywords: Social Studies, Distance education, EBA, Online lesson.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimine başladığım ilk günden bugüne kadar destek ve yardımlarını gördüğüm, çalışmamı titizlikle inceleyerek olumlu katkılarda bulunan ve bana güvenip beni yüreklendiren sevgili danışman hocam, Prof. Dr. Erdoğan KAYA' ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans macerasına birlikte başlayıp, birbirimizi destekleyip, motive ederek bu yorucu ve zorlu süreci beraber paylaştığım, yardımlarını ve arkadaşlığını esirgemeyen arkadaşım Merve Nur BALLI'ya ve akademik bilgisi ile tezime katkı sağlayan Arş. Gör. Fatih TIKMAN hocama teşekkür eder, minnetlerimi sunarım

Tüm eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan, maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyerek beni bugünlere getiren annem Keziban ARIKAN'a, babam Hüseyin ARIKAN'a, iyi ki varlar dediğim kız kardeşlerim Rüveyda ve Melike'ye çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde emeği geçen kurum ve kuruluşlara, araştırmamın katılımcıları olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ve her zaman yanımda olan arkadaşlarıma teşekkürler.

Eskişehir, 2022

Betül ARIKAN

.../.../2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
TABLOLAR DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç.....	5
1.3. Önem	6
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Tanımlar.....	7
2. ALANYAZIN.....	8
2.1.Eğitim ve Teknoloji.....	8
2.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	12
2.2.1. Tarihsel süreçte dünyada Sosyal Bilgiler dersinin gelişimi.....	15
2.2.2. Tarihsel süreçte Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin gelişimi.....	16
2.2.3. Sosyal Bilgilerin öğretiminde teknoloji kullanımı.....	17
2.3. Uzaktan Eğitim.....	21
2.3.1. Uzaktan eğitimin yarar ve sınırlılıkları.....	23
2.3.2. Dünyada uzaktan eğitimin gelişimi.....	25
2.3.3. Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimi.....	27
2.3.4. Salgın döneminde uzaktan eğitim süreci.....	29
2.3.5. Türkiye’de uzaktan eğitim süreci.....	32
2.3.5.1. Türkiye güvenli okullaşma ve uzaktan eğitim.....	33
2.3.5.2.EBA (Eğitim Bilişim Ağı).....	34
2.3.5.3. EBA canlı ders uygulaması.....	35

2.4. İlgili Araştırmalar.....	35
3. YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırmanın Modeli.....	43
3.2. Çalışma Grubu.....	43
3.3. Verilerin Toplanması.....	45
3.3.1. Görüşme.....	45
3.4. Verilerin Analizi.....	47
3.5. Araştırmacının Rolü.....	49
3.6. Geçerlilik ve Güvenirlik.....	49
3.6.1. İnandırıcılık.....	49
3.6.2. Aktarılabilirlik.....	50
3.6.3. Tutarlılık.....	50
4. BULGULAR VE YORUM.....	51
4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Planlaması.....	51
4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Dersi Öğrenme-Öğretme Sürecinde Kullanımı.....	53
4.3. EBA Canlı Ders Uygulamasında Kullanılan Yöntem Teknik ve Dijital Araçlar.....	55
4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasında Karşılaştıkları Sorunlar.....	56
4.5. EBA Canlı Ders Uygulamasın Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	58
4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına Yönelik Önerileri.....	61
4.7. Yüz Yüze Eğitimde EBA Canlı Dersin Kullanım Durumu	63
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	65
5.1. EBA Canlı Dersi Planlamaya İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinden Elde Edilen Sonuçlar.....	65
5.2. EBA Canlı Dersi Öğrenme-Öğretme Sürecinde Kullanımına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinden Elde Edilen Sonuçlar.....	65
5.3. EBA Canlı Ders Uygulamasında Kullanılan Yöntem Teknik ve Dijital Araçlara İlişkin Sonuçlar.....	66

5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuçlar.....	66
5.5. EBA Canlı Ders Uygulamasının Olumlu Ve Olumsuz Yönlerine İlişkin Sonuçlar.....	68
5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına Yönelik Önerilerine İlişkin Sonuçlar.....	69
5.7. Yüz Yüze Eğitimde EBA Canlı Dersin Kullanım Durumuna İlişkin Sonuçlar.....	70
5.8. Öneriler.....	70
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Sosyal Bilgiler dersi 2018 öğretim programında teknolojiye ilişkin kazanımlar.....	19
Tablo 2.2. Dünya’da uzaktan eğitim uygulamaları.....	26
Tablo 3.1. Örneklemde yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri.....	44
Tablo 3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme takvimi.....	46
Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders planlaması.....	51
Tablo 4.2. EBA canlı dersin öğrenme-öğretme sürecinde kullanımı.....	53
Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersin işlenmesi sürecinde kullanılan yöntem, teknik ve dijital araçlar.....	55
Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında karşılaştıkları sorunlar.....	57
Tablo 4.5. EBA canlı ders uygulamasının olumlu ve olumsuz yönleri.....	59
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına yönelik önerileri.....	61
Tablo 4.7. Yüz yüze eğitimde EBA canlı dersin kullanım durumu.....	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Teknolojik pedagojik alan bilgisi diyagramı.....	10
Şekil 2.2. Sosyal Bilgilerin kapsamı.....	13
Şekil 2.3. Uzaktan eğitim kavramları.....	22
Şekil 2.4. Uzaktan eğitimin Türkiye’deki gelişimi.....	29
Şekil 2.5. Salgın sürecinde okulların durumu.....	30
Şekil 2.6. Salgın sürecinde devletlerin eğitim kararı.....	31
Şekil 2.7. Türkiye güvenli okullaşma ve uzaktan eğitim projesi (SSDE).....	33
Şekil 3.1. Verilerin analizinde izlenen aşamalar.....	48

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AUE	: Acil uzaktan eğitim
BİT	: Bilgi İletişim Teknolojileri
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi iyileştirme Hareketi
FRTEB	: Film Radyo Televizyonla Eğitim Bakanlığı
INDIRE	: Istituto Nazionale Documentazione Innovazione Ricerca Educativa (Ulusal Dokümantasyon ve Eğitim Araştırmaları Enstitüsü)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SSDE	: Güvenli Okullaşma ve Uzaktan Eğitim Projesi
TEDMEM	: Türk Eğitim Derneği
TUBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UE	: Uzaktan Eğitim
ULAKNET	: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UZEM	: Uzaktan Eğitim Merkezi
YAYKUR	: Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu
YEĞİTEK	:Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Tezin bu bölümünde problem durumu, araştırmanın; amacı, önemi, sınırlılıkları, genel kavramlarına ilişkin tanımlar, kavramsal çerçeve ve araştırma ile ilgili alan yazın taraması hakkında bilgi verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Salgın hastalıklar tıpkı göç, savaş, doğal afetler, bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler gibi toplumun değişmesinde rol oynayan küresel bir etkiye sahiptir. Bu hızlı değişim eğitim ve öğretim sürecini de büyük oranda etkilemiştir. Her değişim durumunda eğitimciler, kendi üzerine düşen görevi yerine getirirler. Bu bağlamda, eğitimin hem düzeni koruyan hem de çağın gerektirdiği değişmeyi ve ilerlemeyi teşvik eden bir görevi yüklendiği söylenilebilir. 2019 yılının son aylarında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkileyen Koronavirüs (Covid-19) salgını toplumu ve toplumu oluşturan kurumları etkilemiş ve diğer sektörlerde olduğu gibi eğitim sektöründe de krize sebep olmuştur (Sarı ve Sarı, 2020).

Bu salgının eğitim açısından önemli etkilerinden biriside 2019-2020 eğitim öğretim yılının bahar döneminde birçok ülkede eğitim kurumları kapatılmış ve dünyada yaklaşık 1.6 milyar öğrencinin eğitimi kesintiye uğramıştır. Türkiye'de ise durum 25 milyon öğrenciyi kapsamaktadır (UNESCO, 2020). Bu doğrultuda öğrencilerin eğitimlerinden geri kalmamaları için bazı ülkelerde çeşitli yazılım ve uygulamalar yoluyla uzaktan eğitim sürecine geçiş yapılmıştır.

Türkiye'de ilk Koronavirüs vakasının görülmesinin ardından MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından ilk ve ortaokullar ile liseler, 16 Mart itibarıyla iki hafta tatil edilmiş, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren kısa vadeli uzaktan eğitim sistemine geçileceği duyurusu tüm kamuoyuyla paylaşılmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2020). Uzaktan eğitim süreci aşamalı olarak önce 30 Nisan 2020 (MEB, 2020a) tarihine daha sonra 31 Mayıs 2020 (MEB, 2020b) tarihine kadar uzatılmıştır. 18 Mayıs 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kabine toplantısı sonrası yapılan açıklamayla yüz yüze eğitim-öğretim yılı sonlandırılmış, uzaktan eğitim süreci, 2019-2020 eğitim öğretim yılının son günü olan 19 Haziran Cuma gününe kadar devam etmiştir (TRT Haber, 2020a). Sağlık Bakanlığının açıklaması doğrultusunda okulların 31 Ağustos'ta uzaktan eğitimle başlayacağı, 21 Eylül'de ise yüz yüze eğitime geçileceği duyurusu MEB tarafından yapılmıştır (TRT Haber, 2020b).

“Uzaktan eğitim, öğrenci ile öğretmenin yüz yüze olmadan çeşitli iletişim araçları kullanılarak belli bir merkezden yapılan eğitim biçimidir (Türk Dil Kurumu, 2019)”. Genel olarak ifade etmek gerekirse uzaktan eğitim, öğrenci ve öğretmen açısından zaman ve mekân kısıtlaması olmadan öğrenme-öğretme sürecinin devam ettirilmesi için kullanılan bir sistemdir. Bilgi ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler ile eğitim alanında dijital dönüşüm kendini hissettirmeye başlamış ve uzaktan eğitim uygulamaları önem kazanmıştır. Bu dönüşümün başarıya ulaşması, yalnızca teknolojik alt yapıyla değil zihinsel dönüşümünde gerçekleşmesi ile sağlanabilir (Bozkurt, 2020).

Uzaktan eğitim uygulamaları, tarihsel gelişim sürecine göre üç türe ayrılabilir. Dünyada ilk uzaktan eğitim uygulaması, mektuplaşma yoluyla basılı metinlere dayanmaktadır. İkincisi ise teknolojinin gelişmesiyle basılı materyallerin yanında görsel işitsel içeriklere sahip olan radyo ve televizyon gibi araçlardan yararlanılmasıdır. Üçüncüsü bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde bilgisayar ve internet ağlarının eğitim programlarında yer almasıyla uzaktan eğitim video konferanslar, teletext yayınları, canlı dersler şeklinde gerçekleşmiştir. Bu süreçte uzaktan eğitim modelleri senkron, asenkron ve karma (hibrit) model olmak üzere üç farklı şekilde yürütülmüştür (Şirin, 2015).

Türkiye salgın döneminde uzaktan eğitim sürecini mevcut teknolojik olanaklar yoluyla, öğretmenlerin teknoloji kullanma becerilerine, öğrencilerin internete erişim düzeylerine uygun olarak yürütmeye çalışmaktadır. Bu sürecin eğitim tecrübesi dikkate alındığında; televizyon yayınları, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) içerikleri, öğretmenlerin bireysel çabalarıyla yürüttükleri senkron dersler ve Whatsapp, Youtube gibi farklı uygulamalar vasıtasıyla sürdürüldüğü görülmüştür. Bu süreçte MEB tarafından uzaktan eğitim için yapılan senaryolar, araçlar ve internete erişim konusundaki çalışmaların eğitim sistemi açısından verimliliği ve eğitimde fırsat eşitliğinin ne ölçüde sağlandığı yeni eğitim politikası için merak konusu oluşturmaktadır (Çelik, 2020).

Milli Eğitim Bakanlığı, uzaktan eğitim faaliyetlerinin yanı sıra salgının beraberinde getirmiş olduğu izolasyon sürecinde psikolojik sağlamlığın korunması için ailelere, yetişkinlere ve çocuklara yönelik Salgın Hastalık Psikoeğitim Programı tasarlanmış, psikososyal destek hattı oluşturularak çevrimiçi faaliyetlere başlanmıştır. (MEB, 2021).

EBA, 2011 yılında FATİH projesini oluşturan beş ana bileşenden biri olan eğitsel içeriğin sağlanması ve yönetilmesi kapsamında Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından zamandan ve mekândan bağımsız olarak her yerde kullanılabilen,

çevrimiçi sosyal bir eğitim platformu olarak tasarlanmıştır (Kartal, 2017). Uzaktan eğitim sürecinde, yapay zekâ temelli dijital eğitim platformu olan EBA'nın alt yapısı güçlendirilerek, öğretmenlerin kendi öğrencileri ile uzaktan derslerini devam ettirmelerine ve etkileşimde bulunmalarına fırsat sağlayacak EBA canlı ders uygulaması 13.04.2020 tarihinde kullanıma açılmıştır. İlk olarak tüm 8. sınıf, lise hazırlık sınıfı ve 12. Sınıflar kullanmaya başlamış, daha sonra bu uygulama 3. sınıf ve üzeri tüm sınıf seviyeleri için öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunulmuştur. EBA canlı ders oluşturma yetkisi okul müdürleri ve müdür yardımcılara verilerek, ders ataması yapılan öğretmenler tarafından uzaktan eğitim süreci yürütülmüştür (MEB, 2020c).

Günümüz teknoloji toplumunun bilgiyi kullanan, düşünen, araştıran, soru soran, problem çözen, bilim ve teknolojik gelişmeleri yakından takip eden bireylere ihtiyacı vardır. Gerekli becerilerin kazandırılması, eğitimin, toplumun ve ailenin görevidir. Söz konusu becerilerin öğrencilere kazandırılmasında önemli görülen derslerden biri de Sosyal Bilgilerdir. Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, felsefe, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji ve antropoloji gibi disiplinleri barındıran bir toplu öğretim dersidir (Hayırsever ve Kısakürek, 2014). Sosyal Bilgiler dersi bir tasarım ürünüdür. Bireylerin topluma uyumu veya sosyalleşmelerini gerçekleştirmek amacıyla, ilerlemeci eğitim felsefesine dayalı olarak tasarlanmıştır. Piaget'e göre eğitimin asıl görevi bireyin yaşadığı sosyal çevresine uyumunu sağlamaktır. Sosyal Bilgiler eğitimi de zaman ve mekân bağlamının gerektirdiği koşullara uygun bireyleri yetiştirmek ve bireylerin topluma etkin bir biçimde uyumunu hedeflemektedir (Kaya, 2021). Bu doğrultuda uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin çağın gerektirdiği iyi ve etkin bir vatandaş yetiştirmek için kazandırmak istediği kavram, beceri ve değerlerin ne ölçüde kazandırıldığının belirlenmesinde yarar vardır.

Günümüz dünyasında meydana gelen bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle eğitimde etkili teknoloji entegrasyonunu sağlamak önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bunun öğrencilerde motivasyonu artırarak Sosyal Bilgilerin temel amacı olan iyi vatandaş yetiştirmek için de gereken bilgi, beceri ve değerlerle donatarak onları topluma hazırlamaya katkısının olması beklenmektedir. Yeşiltaş ve Kaymakçı (2014), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında teknolojinin yerini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı çalışmada öğretim programının teknoloji, teknolojik araçlar ve eğitim teknolojisi ile yakından ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde verimli sonuçları garanti etmek için öncelikle öğretmenlerin

teknolojik araçların kullanımında teknik beceriye sahip olmaları ve daha sonra bunu doğru yöntem, teknik ve strateji seçerek öğretimde kullanmaları gerekir.

Son yıllarda yaşanan BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri)'teki değişimle eğitim alanında kullanılmak üzere, çevrimiçi sınıflar, sanal saha gezileri, çevrimiçi haritalama araçları, bloglar veya podcastlar, sosyal medya gibi web tabanlı birçok araç tasarlanmıştır. Teknolojinin sağlamış olduğu web siteleri, programlar, dijital araçlar ve uygulamalar Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine yeni bir anlayış kazandırarak farklı öğrenme ortamı sunmuştur (Tarman, Kılıç ve Aydın, 2019). Eğitimde teknoloji kullanımının öğrencilerin akademik başarısını arttırdığını ortaya çıkaran birçok araştırma bulunmaktadır (Kaya, 2008; Karakuş ve Karakuş, 2017; Karaca, 2018). Öğretmenler teknolojiyi öğrenme-öğretme sürecinde bütünleştirirken zaman zaman çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları zorlukların başında, teknolojik gelişmelerin hızlı temposuna uyum sağlayamamak gelmektedir (Çelik, 2020). Bunun temel nedeni ise öğretmenlerin, lisans eğitimi boyunca öğrenmiş olduğu öğretim teknolojilerini mesleki hayata geçince kullandıkları, öğrenmedikleri teknolojileri ise kullanmama eğiliminde oldukları söylenebilir. (Bulut ve Koçoğlu, 2012; Baydaş, Gedik ve Göktaş, 2012; Sezer, İnel ve Gökalp, 2020).

Uzaktan eğitim sürecinde kullanım sıklığı hızla artan dijital eğitim aracı olan EBA kavramsal bağlamda incelendiğinde; çeşitli öğretim kademelerinde uygulandığından bu alana yönelik çalışmalar genellikle EBA uygulamasının kullanımına, içeriğine, öğrencilerin akademik başarısına olan etkisini incelemeye yöneliktir. Öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı, daha çok nicel olmakla birlikte nitel yöntemle yapılmış çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Güvendi, 2014; Alabay, 2015; Kalemkuş, 2016; Saklan, 2017; Yerli, 2018; Elçiçek, 2019; Teker, 2019; Ceylan, 2019; Demirçelik, 2019; Gökdemir, 2020; Şireci, 2021). Tutar (2015) Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sitesine yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesine yönelik araştırmasında EBA sistemini kullanan öğretmenlerin oranı %44.8 olduğu sonucuna ulaşmış bu kullanım oranının uzaktan eğitime geçilmesiyle salgın döneminde arttığı söylenebilir. Alabay (2015)' da çalışmasında öğretmenlerin içerik üretme konusunda çok verimli olmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Koronavirüs salgınının ortaya çıkması sonucu uzaktan eğitim kavramı tekrardan popüler hale gelmiştir. Uzaktan eğitim alanına yönelik çalışmalar incelendiğinde daha çok üniversite düzeyindeki araştırmalara rastlanmaktadır. Salgından önce ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmaların nadir olduğu görülmektedir. İlköğretim düzeyindeki çalışmalar genel olarak öğretmenlerin uzaktan eğitime bakış açılarını cinsiyet, kıdem yılı, mezun oldukları bölüm, internet erişimi değişkenliklerine göre inceleme veya uzaktan eğitime karşı tutumlarını ölçmek üzere yapılmıştır. Salgın nedeni ile dünyanın birçok ülkesinde yüz yüze eğitim faaliyetleri durdurularak hızlı bir şekilde uzaktan eğitime geçiş yapılmıştır. Bu durum, her geçen gün konunun önemini artırmaktadır. Uzaktan eğitim sürecini öğretmen, öğrenci, veli bağlamında değerlendiren, öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını inceleyen, bu süreçteki faaliyetlerin etkililiği üzerine inceleme yapan güncel çalışmalar bulunmaktadır (Alper, 2020; Bozkurt, 2020; Doğan ve Koçak, 2020; Fidan, 2020; Uşun, 2020; Uyar, 2020; Can ve Günbayı, 2021; Sarışık, Sarışık ve Tuğra, 2021).

Teknolojinin eğitime sunmuş olduğu EBA yazılımının, uygulamaya konulduktan bu zamana kadar öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenler ve öğrenciler tarafından kullanıldığı görülmektedir. İçerik yetersizliği, alt yapı ve teknoloji sorunları haricinde öğretmenlerin geneli bu eğitim platformunu faydalı olarak değerlendirmişlerdir. Uzaktan eğitim döneminde EBA canlı ders uygulamasının faaliyete geçmesiyle bu eğitim platformunun kullanımı, öğretmen ve öğrencilerin deneyimi daha da artmıştır. Alanyacında doğrudan uzaktan eğitim ve Sosyal Bilgiler eğitimi üzerine yapılmış çalışma sayısının kısıtlı olduğu söylenilebilir. Bundan dolayı uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin işleyişinin nasıl devam ettiği ve MEB'in bu süreçte uygulamaya koyduğu EBA canlı ders uygulamasına yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin ne olduğu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Eğitimde istenilen başarıyı sağlama konusunda günümüz teknolojisi ciddi fırsatlar sunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğini amaçlayan FATİH Projesiyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarının eğitimde daha etkin kullanılması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü EBA (Eğitim Bilişim Ağı) platformunu oluşturmuştur. EBA kurulduğundan bu yana yeni uygulamalarla zaman içerisinde gelişerek en yoğun kullanım dönemini Koronavirüs salgını sürecinde

yaşamıştır. Bu süreçte öğretmenler EBA'nın kullanımı konusunda önemli deneyimlere sahip olmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; "Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde EBA Canlı Ders uygulamasına yönelik görüşlerini belirlemek ve uygulamaya ilişkin bir değerlendirme yapmak" olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerden gelen dönütlerin uygulamanın, eksiklerini ortaya çıkarmada alan bazında önemli bir veri kaynağı oluşturması öngörülmektedir. Böylece MEB'in uzaktan eğitime yönelik planlamalarına katkı sağlaması da mümkündür. Yukarıdaki temel amaç çerçevesinde şu alt amaçlar belirlenmiş ve araştırmada bunlara yönelik veri toplanmaya çalışılmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersi planlamaya ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre öğrenme-öğretme sürecinde EBA canlı ders uygulamasının kullanımı nasıldır?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersin işlenmesi sürecinde kullandıkları yöntem, teknik ve dijital araçlar nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, EBA canlı ders uygulamasında ders işlerken hangi sorunlarla karşılaşmaktadır?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, EBA canlı ders uygulamasını nasıl değerlendirmektedir?
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına yönelik önerileri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre EBA canlı ders uygulamasının yüz yüze eğitimde kullanım durumu nasıldır?

1.3. Çalışmanın Önemi

Koronavirüs salgınının okullar ve eğitim üzerindeki yansımaları öğretmenler açısından alışılmış olan bazı işlere ara verilmesini, öğrenme-öğretme sürecini geçici de olsa bütünüyle yeniden düzenlenmesini mecbur kılmıştır. Bu nedenle öğrenci ve ebeveynlerinde sorumluluklarında değişiklikler olduğu söylenilebilir. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenin merkezde olduğu bir yaklaşım güdüldüğünden uyum ve iyileşme sürecinde uzaktan eğitim faaliyetlerinin Sosyal Bilgiler dersine olan etkisini değerlendirme, öğrenme eksiklerini belirleme, öğrencinin ihtiyaçlarına uygun öğrenme ve öğretme sürecini planlama konusunda öğretmenlerin görüş, düşünce ve önerileri

yeniden düzenlenecek eğitim sistemi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca yapılan çalışma, MEB'in ilk kez yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçmesiyle bu süreci analiz etme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik alana ve bilime katkı sağlayacağı için önemli görülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma 2020-2021 yılında Nevşehir ilinde resmi okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Uzaktan Eğitim: “Örgün eğitimden farklı olarak, zamandan ve mekândan bağımsız, derslerin bilgisayar ile çevrimiçi ortamda etkin olarak katılımcının kendi hızında ilerleyebildiği, dersleri tekrar izleme olanağı bulunduğu, zenginleştirilmiş e-dersler ve canlı(sanal) sınıf ortamı ile desteklenmiş eğitim olarak tanımlanmaktadır (Fleming ve Hipple, 2004’ten aktaran Yeşilfidan, 2019)”.

EBA: “Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından FATİH projesi kapsamında tasarlanan EBA, sürekli gelişen teknolojiyi takip ederek etkin ve kaliteli materyaller ile e-içerikler üretmek, bu içeriklerin sınıf düzeylerine uygunluğunu, güvenilirliğini ve doğruluğunu incelemek amacıyla oluşturulmuş, Türkiye’nin dijital eğitim platformudur (FATİH, 2021)”.

Canlı Ders: “Uzaktan eğitim uygulamalarında mekândan bağımsız, eş zamanlı olarak eğitimlerin yapıldığı yazılım tabanlı ortamlardır. Bu ortamlar genellikle ses, görüntü, metin, doküman ve ekran paylaşımı gibi özellikleri ve anlık yazışma imkânı sunmaktadır. Sanal sınıf bazı kaynaklarda canlı ders ortamı ve yazılımı yerine de kullanılmıştır (Yeşilfidan, 2019)”.

Sosyal Bilgiler: Coğrafya, tarih, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, arkeoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri bütünleştirip, basitleştirerek zaman ve mekân algısı çerçevesinde çocukların sosyal uyumunu gerçekleştirmek amacıyla ilkökul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere okutulan bir derstir. Sosyal bilimlerin yanı sıra vatandaşlık eğitimini de dikkate almaktadır (Kaya, 2021).

2. ALAN YAZIN

Tezin bu bölümünde, eğitim ve teknoloji kavramının tanımına, Sosyal Bilgiler eğitiminin dünyada ve Türkiye’deki gelişimine, uzaktan eğitim kavramının tanımına, yararlarına ve sınırlılıklarına, dünyada ve Türkiye’deki gelişimine, salgın döneminde ülkelerin uzaktan eğitim süreçlerine ve EBA platformuna ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Eğitim ve Teknoloji

Toplumun yapı taşını oluşturan kurumlar varlıklarını sürdürebilmek için temel değerlerinden vazgeçmeden çağın bulunduğu koşullara göre değişmek zorundadır. Yirminci yüzyılda başlayıp yirmi birinci yüzyılda küreselleşmenin de etkisiyle bilgi, iletişim ve teknoloji ağındaki hızlı gelişmeler toplumu ve toplumu oluşturan kurumlardan biri olan eğitimi de etkilemiştir. Eğitim, hayat boyu devam eden karşılıklı etkileşime bağlı, iyi yönde davranış kazandırma amacıyla toplumdan ve toplumsal değişmelerden etkilenen bir süreç olarak kabul edilir. “Eğitim, toplumsal değişmenin doğurduğu bazı sorunların üstesinden gelmek, toplumsal değişmenin sonunda insanları yeni durumlara uyarlamak ve değişimin gerekli kıldığı insan tipini yetiştirmek içinde bir araç olarak görülür (Şişman, 2014, s.76)”. Aslında, değişimin asıl istediği eğitimin amacının yeniden oluşturulması değil, hedefine etkili bir biçimde ulaşmasına olanak sağlamaktır (Bates, 2019).

Çağımızı etkileyen en önemli değişmelerden biri teknolojidir. “Teknoloji, bilimsel bilgi ve bulgulardan faydalananak doğaya ya da diğerlerine hâkimiyet kurma çabası ve insanlığın sorunlarına pratik çözümler üretme arayışı esnasında ortaya çıkarılan ürünlerdir (Halis, 2002, s.23)”. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme ön plana çıkmıştır. 21. yüzyıl dünyasında birçok ülke bilginin kölesi olmamak için endüstriyel temelli ekonomiyi bırakıp bilginin üretilmesine ve kullanılmasına yönelik beyin gücüne dayalı bilgi temelli ekonomiye geçmektedir. Neoliberalist politikaların etkisiyle bilgi ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin farkında olan kapitalist sistem, kendine bilgiyi üreten değil de tüketen bir toplum oluşturmak için geleceğin eğitim ve okul sistemleri üzerinde çeşitli senaryolar üretmektedir (Şişman, 2014). Dolayısıyla insanlık teknoloji devrimi ile evrimleşmektedir. 21. yüzyıl anlayışına uygun, bilgiyi üreten, düşünen araştıran,

sorgulayan, sorun çözen, etkili iletişim becerilerine sahip, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilen, yenilikçi, teknolojiyi etkili kullanabilen bireyler ayakta kalabilecektir (Çelikkaya, 2019).

Eğitim teknolojisi; çağın gerekliliklerine uygun olarak öğrenme-öğretme süreçlerinin tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik sistematik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Ünal ve Kürüm, 2009). En genel tanımıyla eğitim-öğretim sürecinin teknoloji ile bütünleşmesi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde eğitim teknolojisi kavramı, teknolojinin sunduğu fırsatlardan yararlanarak, daha sistematik, ölçülebilir, takip edilebilir bir ortamda, eğitim ve öğretimin akıllıca planlanması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, öğretmen tarafından öğrenciyi merkeze alarak öğretim hedeflerini koordine etmeyi ve yönetmeyi amaçlar. Eğitim-öğretimde kullanılan araç gereçler eğitim teknolojisi kavramı kapsamında yer almaktadır (Aztekin, 2020). Eğitimde kullanılan teknolojik araçlar, öğrenme-öğretme süreciyle başarılı bir şekilde bütünleştirilmesinde ve öğrenme hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Asıl önem arz eden husus teknolojinin öğrenme-öğretme kullanılmaya başlanması değil, eğitimde etkili bir entegrasyon sürecinin nasıl sağlanacağı sorusudur (Çalışkan, 2020). Eğitim teknolojilerinin üst düzeydeki hedefi ise sistemi tamamlayıcı, güçlendirici bir öge olarak eğitime katkı sağlamaktır.

Eğitim teknolojisinin amaçları şu şekilde sıralanabilir (Alpar, Batdal ve Avcı, 2007, s. 25);

- Eğitim hizmetlerini daha geniş kitlelere ulaştırmak,
- Öğretme - öğrenme süreçlerini daha verimli kılmak,
- Öğretme - öğrenme etkinliklerini bireyselleştirmek,
- Öğretme ve öğrenmeyle ilgili uygulama ve süreçleri düzenlemek,
- Eğitim ihtiyaçlarını ve olanaklarını bilimsel araştırma konusu yapmak,
- Eğitim kurumlarını uygulamalı hale dönüştürmek,
- Öğretim programlarında sürekliliği sağlamak,
- Eğitim personelinin etkinliğini ve verimliliğini artırmak,
- Çevre faktörlerini düzenlemek ve kontrol etmek,
- Öğrenme-öğretme süreçlerini öğrenci yeteneklerin dikkate alarak uyarlamak,
- Eğitimle ilgili sorunların çözümünde teknolojik uygulamalardan yararlanmak

Eğitim sistemi içinde barındırdığı yeni teknolojiler ile öğrenme-öğretme sürecini daha etkin hale getirir ve bu sürecin oluşturulmasında dört özellik ön plana çıkmaktadır: “Öğrencinin ulaşması istenen hedeflerin tanımlanması; öğrenilecek konunun öğretim ilkelerine göre analiz edilip, öğrenilmeye uygun şekilde yapılandırılması; konunun aktarılabilmesi için uygun medyanın seçilip kullanılması; derste kullanılan araçların etkililiğini ve öğrencilerin başarı durumlarını değerlendirmeye yönelik değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasıdır (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2001, s.10”. Eğitimde teknolojinin kullanılması elbette ki kaliteli bir eğitimin göstergesi olarak kabul edilemez. Eğitim kalitesinin istenilen düzeye ulaşılması için tüm öğrenci ve öğretmenlerin teknolojiye ulaşma olanaklarının eşit olması ve öğretmenlerin yeterli düzeyde pedagoji bilgisine ve teknoloji deneyimine sahip olması gerekmektedir (Yiğit, 2011). Teknolojik pedagojik alan bilgisi diyagramı aşağıda Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Teknolojik pedagojik alan bilgisi diyagramı (Mishra, 2019, s.77)

Yurdakul Kabakçı ve diğerleri (2014)'nin çalışmasında teknopedagogik öğretmen yeterliliklerini; öğretim sürecini tasarlama, öğretim sürecini yürütme, yeniliklere açık olma, etik kurallara uyma, problem çözme ve alanda uzmanlaşma olarak altı yeterlilik alanı olarak belirlemiştir. Bu süreçte önemli olan nokta, teknolojinin öğrenme-öğretme ortamlarında kullanılmaya başlanması değil etkili bir teknoloji entegrasyonunun nasıl yapılacağı sorusudur. TPAB döngüsünün etkin olarak kullanılabilmesi için öncelikle öğretmen eğitime gereken önem verilmelidir. TPAB modeli teknolojik bilgi, pedagojik bilgi ve alan bilgisi olmak üzere özünde üç temel bilgi alanından oluşur. Bu alanlar birbiri ile etkileşim halindedir. Bir bileşende meydana gelecek değişim diğer bileşenleri de etkileyecektir (Çalışkan, 2020). Bu bileşenlerin birbiri ile etkileşiminden ortaya çıkan bilgi teknopedagogik alan bilgisini oluşturur. Şekil 2.1'de görüldüğü gibi bileşenlerin bir çember altında birleştirilmesi ile bağlamsal bilgi ortaya çıkmıştır. Ancak bir bilgi biçimi olarak tasarlanmamıştır. Bağlamsal bilgi aslında öğretmenin teknoloji konusundaki farkındalığıdır. Bu bilginin eksikliği TPAB'ın gelişimini veya öğretmenin teknoloji entegrasyonuna yönelik girişimlerini ve Başarsını sınırlar (Mishra, 2019). Şekil 2.1'de yer alan bileşenlere ilişkin bilgiler şu şekildedir;

Teknolojik Bilgi (TB): kitap tebeşir, kara tahta gibi dönemin basit materyalleri ve bilgisayar internet gibi modern teknolojinin sağlamış olduğu kelime işlemciler, elektronik tablolar, yazılım programları gibi yazılım donanım ve dijital araçlar hakkında bilgi sahibi olma ve bunları kullanabilme becerilerini içerir (Mishra ve Koehler, 2006).

Pedagojik Bilgi (PB): öğrenme-öğretme sürecini planlama aşamasından değerlendirme aşamasına kadar olan süreçte kullanılna yöntem, teknik, strateji, bilgi ve becerileri içerir (Mishra ve Koehler, 2005). Pedagojik bilgi, bilişsel sosyal gelişimsel öğrenme teorilerini dikkate alarak öğretim programlarının hedeflediği davranışları öğrenciye kazandırılması için sahip olunması gereken bilgidir (Tuzcu, 2011). Diğer bir ifadeyle öğretmenlik meslek bilgisi olarak da tanımlanabilir (Yusufoğlu, 2021).

Alan Bilgisi (AB): bir alana ait öğrenilmesi ve öğretilmesi gereken konu kavram ve teorik bilgilerin tümüdür (Mishra ve Kohler, 2006). Yurdakul ve Odabaşı (2013) alan bilgisini “konu alanının temelini oluşturan kuramsal yapıyı bilme, konu alanına ilişkin bilgi ve becerileri geliştirme yollarını bilme” şeklinde ifade etmiştir.

Pedagojik Alan Bilgisi (PAB): Pedagojik ve alan bilgisinin birleşiminden ortaya çıkan bilgidir. Öğretmenin öğretim sürecini daha etkin kılmak için kendi alanına yönelik hâkim olduğu bilgi ve becerileri içerir. Aynı zamanda öğrencilerin hazır

bulunuşluğu, öğrenme durumlarına yönelik yöntem teknik ve materyal bilgisini de kapsar (Yurdakul ve Odabaşı, 2013).

Teknolojik Alan Bilgisi (TAB): Teknoloji ile alan bilgisi birbiri ile ilişkilidir. Aslında öğretmenin işleyeceği konuya yönelik hangi teknolojiyi kullanması gerektiğini bilmesidir. Bunun yanı sıra öğretmen gelişen ve değişen içerik ve teknolojiye yönelik bilgilerini her zaman güncel tutmaya dikkat etmelidir (Yurdakul ve Odabaşı, 2013).

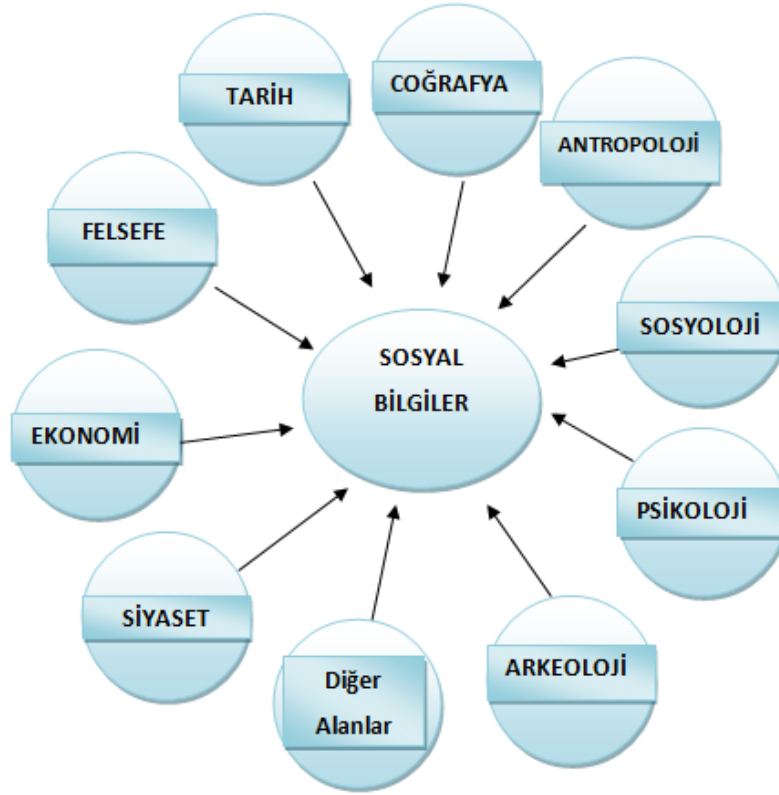
Teknolojik Pedagojik Bilgi (TPB): Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan teknolojinin bileşenlerini eğitimde kullanırken öğretimin nasıl yapılacağının, hangi araçların kullanılacağının bilgisidir (Mishra ve Koehler, 2006). Daha yalın bir ifade ile yeterli düzeyde teknoloji bilgisine sahip olan öğretmenin öğretimin hedefleri ve öğrencinin profili dâhilinde pedagojik amaçlara uygun olarak öğrenme-öğretme sürecini planlayabilmesidir (Bozkurt vd., 2013).

Sosyal bilgiler dersi gerek içeriği gerekse hedeflediği davranışlar itibari ile toplumsal hayatla iç içedir. TPAB'ın sosyal bilgiler bağlamında etkili bir şekilde bütünleştirilirken alan bilgisi, pedagojik bilgi ve teknolojik bilginin yanı sıra öğrenci ve öğretim programının ihtiyaçları, mevcut teknolojik olanaklar ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerin teknolojiye yönelik tutumları, teknolojiyi kullanabilme becerileri de göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda, TPAB şemasının etkin olarak kullanılabilmesi için öncelikle öğretmen eğitimine gereken önem verilmelidir. Teknoloji ile bütünleşen öğretmenler teknolojiyi; öğrencilerini dijital çağa hazırlayan, interneti etkin şekilde kullanan, sosyal katılım becerisi yüksek, eleştirel, bilinçli ve demokratik vatandaşlar yetiştirmek amacıyla kullanılmalıdır. Bu amaçla öğrenme-öğretme sürecinde teknoloji kullanılırken ilerlemeci felsefenin ortaya çıkardığı yapılandırmacı yaklaşımında ilkeleri de dikkate alınmalıdır (Karaduman ve Yetişensoy, 2020).

2.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Eğitim, toplumdan ve toplumsal değişmelerden karşılıklı etkileşime bağlı olarak etkilenen bir süreç ve bu değişmelerin gerekli kıldığı insan tipini yetiştirmek içinde bir araçtır. İçerisinde yaşanan yüzyılın gerekli kıldığı insan tipi ise bilgiyi yönetebilme becerisine sahip, beyin gücüne dayalı bireyleri yetiştirmektir. Sosyal Bilgilerde çağın gerektirdiği insan tipini yetiştirmede önemli bir ders olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinin içerdği sosyal bilimler Şekil 2.2’de gösterilmiştir.

Şekil 2.2. Sosyal Bilgilerin kapsamı (Sönmez, 2010).

ABD’deki Ulusal Eğitim Konseyi Sosyal Bilgiler Komitesine göre; toplumun düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde etkili olması beklenen bir dersin temel hedefi, topluma ideal (iyi) bir vatandaş yetiştirmek olmalıdır (Tay, 2013). Yeni bir ders olması sebebiyle eğitimciler Sosyal Bilgiler için birçok tanım geliştirmiş fakat uzun yıllar boyunca bu konuda bir uzlaşma sağlanamamıştır. Nihayetinde 1992 yılında Amerikan Ulusal Konseyi (NCSS)’nin yaptığı tanıma göre;

Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eş güdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Savage ve Armstrong 1996’dan aktaran Öztürk, 2015).

Sosyal bir varlık olan insan, hayatı boyunca karşılaştığı olay ve olguları hem sosyal hem de diğer bilimlerle açıklamaya çalışmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgilerin içeriğinin oluşumunda sosyal bilimlerin önemi büyüktür. Zira matematik, fen, sanat ve edebiyat gibi diğer bilimlerden de yararlanır. Hayat bir bütündür ve sosyal hayatı düzene koyan ve anlamlandıran bütün ilke ve genellemeler sosyal bilimlerin kapsamında yer almaktadır (Sönmez, 2010).

Sosyal Bilgiler; sosyal bilimleri bütünleştirip, basitleştirerek sosyal uyum, zaman ve mekân algısı çerçevesinde ilkököl ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere kazandırmak için tasarlanmış bir dardır (Kaya, 2021). Bu dersin amacı; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını milletini seven, haklarını bilip üstüne düşen sorumlulukları yerine getiren, tarihini kültürünü oluşturan öğeleri koruyarak gelecek kuşaklara aktarma bilincine sahip olan, mekânı algılama becerisi ile yaşadığı çevre ve insan arasında etkileşim kurabilen, değişen toplum, zaman ve algılara uyum sağlayabilen, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren, milli manevi değerler ile evrensel değerleri benimseyen etkin bir vatandaş yetiştirmektir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler eğitiminin evrensel düzeyde etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirme amacı bulunmaktadır. Ders içeriğinin ve amacının oluşumuna göre Öztürk (2012) Sosyal Bilgileri şu şekilde tanımlamıştır: “Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır”. Temel hedefi topluma iyi ve aktif vatandaş yetiştirme amacı güderek bireyin topluma, sosyal uyumunu sağlamaktır.

Pragmatizm ve ilerlemeci felsefeye dayanan toplu öğretim derslerinden biri olan Sosyal Bilgiler dünyada yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik gelişim ve değişimlerden etkilenir ve değişime uyum sağlayan bir eğitim için alt yapı oluşturur. Temel kaynağı sosyal bilimler olan bu dersin sosyal problemlerden etkilenmesi oldukça doğaldır. Öğretim programında yer alan toplulaştırma temaları dönemsel değişimlere göre şekillenir. İçeriğin oluşturulmasında; yerel ve küresel problemler, savaşlar, ekonomik krizler, salgınlar, göçler vb. etmenlerin etkisi görülmektedir (Kaya, 2018).

2.2.1. Tarihsel süreçte dünyada Sosyal Bilgilerin gelişimi

Sosyal Bilgilerin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında toplumsal değişmelerin derse olan etkisini görmekteyiz. Sosyal Bilgiler ilk defa 1916 yılında bir ders olarak ABD’de okutulmaya başlandı. 20. yy başlarında ABD’de bu dersin ortaya çıkış amacı, yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki toplumsal dönüşümün ortaya çıkardığı bunalımlara çözüm bulmak, ırk ayrımcılığı ve hızlı sanayileşmenin beraberinde getirdiği göç sorununa ilişkin ulusal toplum anlayışını benimseterek çözüm bulmak olduğu görülmüştür (Erden, tarihsiz; Sönmez, 2010; İnan, 2014).

İkinci Dünya Savaşı öncesi, 1929 yılında Amerika’da ortaya çıkan ve dünyanın geri kalanında yıkıcı bir etki gösteren ekonomik buhran, Sosyal Bilgiler ders içeriğini etkileyerek derse ekonomi konularının eklenmesini sağlamıştır. ABD’de 1930’lu ve 1940’lı yıllarda etkili olan ilerlemeci felsefe anlayışı ve çocuk merkezli eğitim yaklaşımı Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin çalışmalarına yansyarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının şekillenmesinde etkili olmuştur. Diğer yandan 1960’lı yıllara kadar öğretim programı tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak devam etmiştir. 1960-1970’li yıllarda ABD-SSCB mücadelesinin etkisi ile Sosyal Bilgilere gelen ağır eleştiriler “Yeni Sosyal Bilgiler Reformu”nu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca reformun oluşturulmasında Amerikalı psikolog J.S.Bruner’ in Buluş Yoluyla Öğretim yaklaşımının etkisi yadsınamaz. Bu reform sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde tarih ve coğrafya disiplininin önemi azalmış, sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler anlayışının ağırlık kazanmasıyla dersin içeriğini oluşturan diğer sosyal bilim disiplinlerinin oranı artarak, öğretimde tümevarım ve araştırma yöntemlerinin kullanımına önem verilmiştir (Erden, tarihsiz; Öztürk, Otluoğlu ve C.Keskin, 2014). 1980’lere gelindiğinde geleneksel öğretim yaklaşımına geri dönmüş, 1994 yılında ise ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), Sosyal Bilgiler standartlarına uygun yapılandırmacı yaklaşımı temel alarak, bütünleşik, disiplinler arası tematik konular oluşturmuştur ve bundan sonraki programlar bu temel üzerinden tasarlanmaktadır (Öztürk ve Deveci, 2016).

2.2.2.Tarihsel süreçte Türkiye’de Sosyal Bilgilerin gelişimi

ABD’de okutulmaya başlayan Sosyal Bilgiler, Türkiye’de bir ders adı olarak ilk kez 1968 ilköğretim programında yer bulmuştur. Türk eğitim tarihine bakıldığında gerek Osmanlı gerek Cumhuriyet dönemlerinde olsun Sosyal Bilgilerin kapsamına giren tarih, coğrafya, vatandaşlık gibi eşdeğer derslerin yer aldığı görülmektedir. Bu dersler ilk defa

Tanzimat döneminde, II. Abdülhamit zamanında, iptidai (ilkokul) programlarında okutulmaya başlanmıştır. II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Partisinin Türkçülük ideolojisini benimsemesi ile nitelikli yurtsever Osmanlı vatandaşı yetiştirme politikasının eğitim-öğretim uygulamalarına önemli etkisi olmuştur. 1913 yılında çıkarılan Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati (İlköğretim Geçici Kanunu) ile tarih ve coğrafya derslerinin yanına Bilgi-ı Medeniyye ve Ahlakiye ve İktisadiye dersleri de eklenmiştir (Akyüz, 2010; Öztürk, Otluoğlu ve Keskin, 2014). Cumhuriyet döneminde 1924, 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri tek disiplin olarak ayrı ayrı okutulmuştur (Sönmez, 2010). 1924 yılında Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyetinin eğitim sorunlarının çözümü için Türkiye'ye davet ettiği Amerikalı filozof John Dewey'in hazırlamış olduğu rapor, Türk eğitim sisteminin felsefi temelini oluşturmuş ve eğitime yeni bir anlayış kazandırmıştır. 1940'lı yıllarda kurulan Köy Enstitülerinin temeli bu rapor sonucunda atılmıştır (Efendioğlu, Berkant ve Arslantaş, 2010).

ABD'deki "Yeni Sosyal Bilgiler" reformunun etkisiyle 1962 yılında yayınlanan ilkokul program taslağında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri birleştirilerek "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı ile okutulmaya başlanmıştır. 1968'de dersin adı "Sosyal Bilgiler" olarak değiştirilmiştir. 1980 yılında Türkiye'de gerçekleşen askeri darbenin etkisi ile ders, isminde ve içeriğinde değişikliğe gidilerek, "Milli Tarih ve Milli Coğrafya" olarak tek disiplinli anlayış kapsamında verilmiştir. Bu yıllarda ABD'deki eğitim faaliyetlerine paralel olarak Türkiye'de geleneksel yaklaşıma geri dönüş sağlanmıştır. 1990'lı yıllarda eğitimde sosyal yapılandırmacı yaklaşım, bütünlük disiplinler arası anlayış benimsenmiş, 1998'de dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak öğretim programı yeniden düzenlenmiş ve ders adı tekrar Sosyal Bilgiler olarak devam etmiştir (Öztürk, 2015).

Günün şartlarına göre öğrenme-öğretme süreci kapsamında kazandırılmaya çalışılan bilgi, beceri ve davranışlar değişiklik gösterebilir, güncellenir ve yenilenir. Günümüzde yaşanan ve dünya geneline yayılan Koronavirüs salgını dünya çapında eğitim sistemini etkileyerek değişmesine neden olmuştur. Koronavirüs salgını sürecinde virüsün Türkiye'de görülmesi sonrasında virüsün yayılma hızını yavaşlatmak ve insan sağlığını korumak için yüz yüze eğitim kısa süreliğine kesintiye uğratılmış, eğitim hizmetlerinin aksamaması adına uzaktan eğitim uygulamalarına geçilmiştir. Uzaktan eğitimin; zaman ve mekân kısıtlamasının olmaması, eğitimin her şartta devam ediyor

olması, bu olağanüstü süreç için en uygun sistem olduğunu düşündürmüştür. İletişim ve teknoloji ağının sunmuş olduğu olanaklarla eğitim sisteminde bir düzenlemeye gidilmiş, yapılan bu değişiklikler Sosyal Bilgiler dersine de yansımıştır.

2.2.3. Sosyal Bilgiler öğretiminde teknoloji kullanımı

Son yıllarda dünyada iletişim ve teknolojide yaşanan büyük gelişmeler, ülkelerarası rekabeti ve buna bağlı olarak küresel sorunları artırmıştır. Bilimsel bilginin katlanarak artması ile yeni teknolojilerin toplum hayatını kolaylaştıracağı ve hayat kalitesini arttıracacağı varsayılmaktadır. Bundan dolayı toplumu oluşturan kurum ve kuruluşlarda dijital dönüşüm söz konusudur. Nitekim eğitimde bu kurumların ayrılmaz bir parçası olarak hem gelişimin hem de değişimin mihenk taşı oluşturur. 20. yüzyılın sonlarında bilgi ve teknoloji ağındaki önemli gelişmelere paralel olarak eğitimde teknolojinin kullanımı artmıştır. Bu sebeple insanların teknolojik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine, yeni öğrenme ortamlarının tasarlanmasına, eğitimi teknoloji ile entegre edecek 21.yy becerilerine sahip öğretmenlere ve nitelikli öğrenci profiline gereksinim vardır (Çelik, 2021). ISTE (Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu), eğitim teknolojisinin dijital çağa uygun, etkili ve anlamlı entegrasyonunu sağlamak için öğrenci profilinde olması gereken standartları; yetkin öğrenen, dijital vatandaş, bilgiyi düzenleyen, yaratıcı tasarımcı, bilimsel düşünen, yaratıcı iletişimci ve global iş birlikçi olarak belirlemiştir (ISTE, 2016).

Teknoloji bilgiye ulaşma, bilgiyi analiz etme, depolama ve bilginin paylaşılmasında işlevsel bir araç olarak hayatın her alanında ortaya çıkar. Teknolojinin eğitime entegrasyonunda Sosyal Bilgiler dersi, çok disiplinli, soyut kavramların sıkça yer aldığı, zaman, süreklilik ve değişim bağlamında toplumun ihtiyaç duyduğu insan profiline uygun vatandaş yetiştirme sorumluluğunu üstlenen; bireyin hayatını anlamlandırmasına yardımcı olan bir ders olduğu için teknolojinin bir araç olarak farklı disiplin alanlarında kullanılmasına imkân tanır (Uğurlu, 2012). Heafner (2004), öğrencileri derse motive etmenin bir yolu olarak sosyal bilgilerde teknolojinin kullanımını savunmaktadır. Teknoloji ve teknolojik araçlar hem öğrencilerin ders başarılarının artmasına hem de kişisel becerilerinin gelişmesine hizmet eder.

Teknolojinin Sosyal Bilgiler dersiyle bir bütün içinde olması hem çağın getirdiği yeniliğe uyum sağlama hem öğrencinin ihtiyacını karşılama hem de öğretim programının bir gereği niteliğindedir. Hızlı gelişen teknoloji, değişen toplumun

ihtiyaçlarını karşılamak için eēitimin her kademesinde, ēretim programlarında güncel düzeltmelerle her zaman yerini almıştır. Whithworth ve Berson (2003), sosyal bilgiler ēretimde teknolojiden hem ēretim yöntemi hem de ēretim materyali olarak faydalanmanın mümkün olduēunu ve teknoloji temelli tasarlanan ēretimin ērencilerin karar verme, problem çözme, veri toplama ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkı saēladığını ifade etmiştir.

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi ēretim Programında yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi ile teknolojinin kullanımına; amaç, bilgi, beceri, deēer gibi farklı şekillerde yer verilmiştir. Türk eēitim sisteminde bireylerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları sekiz anahtar yetkinlik bulunmaktadır. Bunlardan biri bilgi ve iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel biçimde kullanımını içeren “dijital yetkinlik”tir. Bu yetkinlik, bilgiye erişme, bilgiyi deēerlendirme, saklama ve üretmeye yönelik becerilerin kazandırılmasını destekler. Son yıllardaki teknolojik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan dijital vatandaşlık, e-devlet, sanal ticaret, sosyal medya gibi kavramların ēretiminde dijital yetkinliği kazandırmak için ders içi ve ders dışı etkinliklerin tasarlanması önemlidir (MEB, 2018).

Bunun yanı sıra, Programın zel amaçları içerisinde bireylerin bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sosyal yaşam üzerindeki etkilerini anlamalarına, bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmalarına yer verilmiştir. Öte yandan ēretim programında bulunan “bilim, teknoloji ve toplum” ērenme alanında bireylerden; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini, sosyal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgiye ulaşma noktasında teknolojiyi kullanabilme becerisine sahip olmaları beklenir. Aynı zamanda ēretim programında toplam 27 beceri bulunmakta ve kazanımlarla ilişkilendirilmektedir. Programda yer alan “deēiřim ve srekliliēi algılama, dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı” gibi becerilerin ve “bilimsellik, dürüstlük, estetik” gibi deēerlerin teknoloji ile yakından ilişkili olduēu görülmektedir. Dolayısıyla programda teknolojiye ilişkin bilgi beceri ve deēerlerin kazandırılmasına yönelik kazanımlar Tablo 2.1’de gösterilmiştir (MEB, 2018);

Tablo 2.1. Sosyal bilgiler dersi 2018 öğretim programında teknolojiye ilişkin kazanımlar (MEB, 2018).

SINIF	ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR
4	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.
4	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımalarını karşılaştırır.
4	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.
4	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.
4	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.
5	Küresel Bağlantılar	Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.
6	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.
6	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer
7	Birey ve Toplum	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.
7	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
7	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Tablo 2.1’de görüldüğü gibi Sosyal bilgiler öğretim programının tüm sınıf düzeylerinde; Birey ve Toplum, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında teknolojinin; kullanım alanlarına, zaman içerisindeki değişim ve gelişim sürecine, toplumsal yaşam üzerindeki etkisine, üretim, dağıtım ve tüketim açısından ekonomik boyutuna değinilmiştir. Teknolojinin, Sosyal Bilgiler öğretim programının vazgeçilmez bir parçası olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinde birçok konu teknoloji kullanımı ile öğretilir. Dijital teknoloji öğrenmeyi çekici kılar, öğrenme-öğretme ortamını zenginleştirir ve öğrencilerin farklı duyularına hitap eder. Yılmaz ve Ayaydın (2015) Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde amaçlanan bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve psikomotor becerilerin bireylere kazandırılmasında teknolojiyi bir araç olarak nitelendirmiştir. Ayrıca öğretmenlerin dersi planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında öğretim teknolojilerinden faydalanmalarının dersi daha etkili kılacağını vurgulamıştır. Çöl ve Karaca (2020) çalışmasında öğretmenlerin, derslerinde teknolojik araçların kullanımına yer vermesinin öğrencilerin gelişim düzeyi açısından yarar sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi sözel konuları içerdiği için genellikle ezberci bir ders olarak nitelendirilmiş ve ona uygun geleneksel öğretim yaklaşımları uygulanmıştır. Günümüz eğitim sisteminde ise yapılandırmacı yaklaşım gözetilerek öğrenciye doğrudan bilgiyi vermek yerine, öğrencinin bilgiye ulaşması için imkân sunulur. Öğrencilerin problem çözme, araştırma yapma, eleştirel düşünme gibi becerileri geliştirilir, onlara yeni bir bakış açısı kazandırılır. Bu becerilerin kazandırılmasında öğretmenlerin rolü büyüktür. Öğretmenlerin sahip oldukları Sosyal Bilgiler konu alanı ve pedagojik bilgilerini teknolojik bilgi ile bütünleştirerek etkili bir öğrenme ortamı oluşturmaları istenmektedir (Aksın, 2020). Öğrenme sürecinde teknolojik bilgi ve pedagojik bilginin birbiri ile harmanlaşması sonucu ortaya çıkan yeni bilgi, teknoloji entegrasyonu bilgisi olarak ifade edilir (Demirezen ve Keleş, 2020). Sosyal Bilgiler dersinin tasarımında dijital teknolojiyi içerikle bütünleştirirken sanal geziler, simülasyonlar, üç boyutlu modeller, podcastlar ve videocastlar, bloglar, sosyal ağlar; coğrafi bilgi sistemleri (CBS), Google Earth, Kahoot, Qizziz, Wordart gibi birçok dijital araç ve uygulamalar kullanılabilir. Bunlar, ders içeriğinin zenginleştirilmesine ve öğrenme başarısının arttırılmasına katkı sağlar.

“Günümüzün çağdaş teknolojilerini oluşturan, yeni bilgi teknolojilerinin, her ne kadar eğitim sürecindeki önemi ve işlevi büyükse de eğitime anlam ve ruh veren, onu işlevsel, etkili ve verimli kılan temel unsur; öğretmendir (Alkan, Şimşek, Deryakulu 1995, s.15)”. Teknoloji eğitime ne kadar entegre edilse de öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenin rolü bambaşkadır. Doğan Cüceloğlu’nun “Hangi eğitim sistemi içinde olursa olsun, teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, öğretmenin öğrencisi ile göz göze geldiği bir an vardır. O anda öğretmen, öğrencinin gönül kapısından girerek zihnine ulaşır ve işte o an eğitim başlar. Öğretmenin gücü, binlerce hayat inşa eder.” sözünden de anlaşıldığı üzere eğitim sisteminin girdisinde en önemli unsur öğretmendir. Aslında bilgi ve teknoloji çağında öğretmenden beklenen davranış hem çağın gerektirdiği teknolojik araçları aktif olarak kullanabilmeleri hem de öğrenmeyi güçlendirmek adına teknolojiyi öğrenme ortamıyla bütünleştirebilmeleridir (Gündüz ve Odabaşı, 2004).

Teknoloji, bir amaç olarak değil de eğitim programlarına uygun öğrenme ortamları, ders planları ve ders materyalleri hazırlanarak eğitime bir araç olarak entegre edilmelidir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler eğitim sistemi içerisinde yeni bir öğrenme ortamı oluşturarak uzaktan eğitim, programlı öğretim, web tabanlı öğrenme, bilgisayar destekli öğretim, internet tabanlı öğrenme gibi uygulamaların ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlar. Teknoloji ile yapılandırılan öğrenme ortamları geleneksel eğitimin aksine zamandan ve mekândan bağımsız bir şekilde eğitim imkânı sunarak öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin etkin kullanımına olanak sağlamaktadır (Şişman, 2014).

2.3. Uzaktan Eğitim

Dünya nüfusunun hızla artışı geleneksel eğitim yöntemlerinin yetersiz kalması, iletişim ve teknoloji ağındaki gelişmelerin eğitime yansımaları yeni eğitim ve öğretim yaklaşımlarına gereksinimi ortaya çıkartmıştır. Son dönemde yaşanan Koronavirüs salgını, dünya genelinde uzaktan eğitim sisteminin önemini arttırmıştır. Uzaktan eğitim, geleneksel eğitim ve öğretim yöntemlerinin kısıtlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinliklerin gerçekleştirilemediği durumlarda eğitim veren ve eğitim alan kişiler arasındaki iletişim ve etkileşimin farklı özel ortamlar ve araçlar aracılığıyla belirli bir merkezden yürütülen eğitim sistemidir (Alkan, 1987). Kavramın kullanılmaya başlandığından günümüze kadar birçok farklı tanımları yapılmıştır. Bunlardan bazıları;

“Öğrenenin zaman ve mekân sınırlaması olmadan basılı materyallerin yanında zengin iletişim teknolojilerinden yararlanarak öğretim etkinliklerine katıldığı, eğitsel kaynak ve içeriklere eş zamanlı veya eşzamansız olarak erişebildiği öğretim sistemidir (AUO, 2017)”.

Kaynak ile alıcılarının öğrenme ve öğretme sürecinde birbirlerinden farklı ortamlarda bulunduğu, alıcılarına “yaş, amaç, zaman, yer ve yönetim” gibi yönlerden “bireysellik”, “esneklik” ve “bağımsızlık” imkânı oluşturan, öğrenme ve öğretme süreçlerinde; mektup, kitap, dergi gibi yazılı materyallerin yanında, görsel ve işitsel teknoloji barındıran araç ve yöntemlerin kullanıldığı, kaynak ve alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin teknoloji ile sağlandığı planlı ve programlı bir eğitim sistemidir (Uşun, 2006).

Uzaktan eğitimin gelişen terminolojisi içerisinde yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Sıkça karşılaşılan ve kargaşaya sebep olan kavramların şekilsel ifadesi aşağıda Şekil 2.3’te gösterilmiştir.

Şekil 2.3. Uzaktan eğitim kavramları (Çekiç, 2010)

Bununla birlikte uzaktan eğitim, öğrenme-öğretme sürecini zengin kılmak amacıyla senkron (canlı dersler, webinarlar, çevrimiçi sohbetler vb.) ve asenkron (radyo ve televizyon programları, kayıtlı videolar, okuma metinleri, açık ders materyalleri, tartışma forumları vb.) olarak tasarlanan öğretim faaliyetlerinin bütünüdür. Ayrıca öğretim sürecinde, Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya ağları ile internet tabanlı uzaktan eğitim desteklenebilir. Uzaktan eğitim çevrimiçi ortamda yüz yüze derslerin bir simülasyonu veya taklidi olarak algılanmamalıdır. Öğrenme çıktıları aynı olsa dahi öğrenme-öğretme sürecinin tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde kullanılan araç, gereç ve uygulamalar birbirinden farklı özellikler gösterir (Bozkurt, 2020).

Öğretimin tasarlanmasında öğrenenin öğrenme özelliklerine göre, uygun öğretim yöntem ve teknolojileri kullanılarak öğrenci ile öğretmen arasındaki etkileşim gerçekleştirilirse uzaktan eğitim uygulamaları, yüz yüze eğitim kadar verimli olabilir. Uzaktan eğitim sisteminin yüz yüze eğitimden temel farkı zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın öğrenme-öğretme faaliyetlerinin devam ettirilmesidir.

Eğitim faaliyetlerinin kalitesini arttırmak ve öğrenmeyi verimli kılmak amacıyla tasarlanan öğretim programının başarısı öğretmenlerin programı anlama, uygulama ve uyarlamada gösterecekleri çabaya bağlıdır. Öğretmenlerin gösterecekleri çabadan kasıt ister örgün ister yüz yüze olsun uygulanacak olan öğretim programının ana felsefesini ilkelerini ve amaçlarını iyi kavrayarak ders planlarını ona göre yürütmeleridir.

Uzaktan eğitim faaliyetlerinde başarıyı yakalayabilmek için önem verilmesi gereken birkaç konu bulunmaktadır.

Antalyalı (2004), bu konuları toplam dört başlık altında özetlemiştir;

- İnternet tabanlı uzaktan eğitimin amacı: Uzaktan eğitimin ne amaçla yapıldığı ve sonunda ne gibi sonuçların elde edileceği önceden belirlenmelidir.
- Uygun pedagoji: İnternet tabanlı uzaktan eğitimde öğrenciyi sıkmayan bir yaklaşımın belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.
- Amaca uygun araçların belirlenmesi: Sanal dünya adı verilen internet birçok kitle iletişim aracını da bünyesinde barındırmaktadır. Çünkü internetin kapsama alanı oldukça geniştir. Bu araçlardan amaca en uygununun belirlenmesi ve eğitimde kullanılması gerekmektedir.
- Uyarlama: Son aşamada ise öğrencileri eğitim etkinliklerine teşvik için farklı yöntemler bulunmalıdır. Bu nedenle öğrencilerin eğitimlerinde karşılaşılabilecekleri yanlış davranışlar önceden tespit edilmeli ve buna göre gerekli önlemler alınmalıdır.

2.3.1. Uzaktan eğitimin yararları ve sınırlılıkları

Uzaktan eğitimin en büyük avantajı eş zamanlı ve eş zamansız öğrenme modeli ile zaman ve mekân kısıtlaması olmadan öğretmen-öğrenci-öğrenme etkileşiminin sağlanmasıdır. Uygulanan bütün eğitim sistemlerinin avantajları olduğu kadar bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin, geleneksele göre yararları şöyle sıralanabilir (Yenal, 2009);

- Uzaktan eğitim modeli ile bilgiyi doğrudan aktaran ezberci eğitim anlayışından, günümüzde geçerli olan yaratıcı düşünmeyi etkin kılan, araştırmacı, öğrencinin etkin olduğu bir eğitim anlayışına geçiş sağlanır.
- İnternet ortamında, bir merkezden tüm dünya ile aynı anda iletişim sağlanarak bilgi alışverişinde bulunulur.

- Geleneksel eğitimde uzaktan eğitime göre e-öğrenme programının tasarlanması ve bunun eğitim alanında tüm kesime ulaştırılması daha hızlı ve ekonomiktir.
- Teknolojik olanaklar ve dijital araçlar sayesinde görsel ve işitsel tasarımlarla çoklu zekâ alanına hitap eder. Bireyler okuduklarının %10, dinlediklerinin %20, gördüklerinin %30, hem dinleyip hem gördüklerinin %50'sini hatırlamaktadırlar. Uzaktan eğitim dijital araçlar sayesinde çekici hale getirilerek birden fazla duyu organı öğrenme eylemine dâhil edilir ve öğrenme süresinde düşüş sağlanır. Geleneksel eğitime göre bilginin akılda kalma oranı %25 daha fazladır.
- Birey uzaktan eğitimde bireysel hızda ilerleme imkânına sahiptir. Bağımsız öğrenme yeteneğini geliştirerek konuyu istediği derinlikte öğrenir. Ders kayıtları ile kaçırılan dersi daha sonra izleme olanağı vardır. Bu sebeple bir şeyi ikinci kez öğrenmek daha kolaydır.
- Uzaktan eğitimin kapasitesi bir sınıf mevcuduyla sınırlı değildir ve bir taraftan aynı anda büyük kitlelere eğitim olanağı sağlanırken diğer taraftan da eğitim bireyselleşir.
- Uzaktan eğitim bireylerin özgüven ve girişimcilik becerilerini geliştirir.
- Tüm bireyler her yaşta, istedikleri eğitime katılabilirler. Uzaktan eğitim hayat boyu öğrenme fırsatı sunar.
- Uzaktan eğitimde teknoloji olanaklarının etkin kullanılmasıyla ölçme değerlendirme süreci geleneksel eğitime göre daha az zaman alıcı ve daha kolaydır.

Ağır (2007) uzaktan eğitimin sınırlılıklarını aşağıdaki biçimde sıralamaktadır;

- Uygulama gerektiren bazı derslerin uygulamaların gerçekleştirilmesinde sıkıntılar oluşabilir.
- Yüz yüze etkileşim ortamı ve olanaklarının bulunmayışı, bireylerin sosyalleşme becerileri üzerinde olumsuz bir etki yapar ve bu durum asosyalleşmenin artmasına sebep olur.
- Her ne kadar uzaktan eğitimle yapılan video konferans internet üzerinde mümkün olsa dahi sınıf ortamının yerini dolduramayacaktır.
- Teknoloji bilgisi ve kullanımı yetersiz olan bireyler hem öğrenme hem de öğretme sürecinde zorlanmaktadırlar.

- Uzaktan eğitimde gerek öğrenci gerek öğretmen ve velilerin üzerine örgün eğitimden daha fazla sorumluluk düşer.
- “Bilişsel alandaki davranışların öğrenilmesinde etkili iken, duyuşal ve psiko-motor davranışların öğrenilmesinde etkili olamayabilir (Uşun, 2006)”.
- Uzaktan eğitimde ders içeriklerinin hazırlanması uzmanlık gerektirir bundan dolayı dersin planlanması daha fazla emek ve zaman alır.
- Bağımsız öğrenme alışkanlığı gelişmemiş bireyler için pek etkili değildir.
- Yeterli teknolojik alt yapının olmadığı durumlarda öğrenme faaliyetlerinde aksama yaşanabilir. Bu durumda eğitime ihtiyaç duyan kesime eğitim imkânının sağlanmamış olması da eğitimde fırsat eşitsizliğini meydana getirir.

Son zamanlarda hayatın her an ve her kesiminde karşılaşılan teknoloji, bilgisayar ve internet hayatımızın bir vazgeçilmezi hâline gelmiştir. Eğitim söz konusu olduğunda da teknolojiden korkmamak ve onu sistemin içerisine dâhil etmek gerekir. Uzaktan eğitimin sağladığı yararlar dikkate alındığında ve uzaktan eğitimde yaşanan aksaklıklar giderildiğinde bilgisayar temelli dersler aslında öğretmenlere daha fazla öğretme fırsatı sunar ve sınıf edilgin oturma yeri olmaktan çıkıp farklı bir boyut kazanarak karşılıklı yardımlaşma ve etkileşim kurma atölyesine dönüşür (Khan, 2019).

2.3.2. Dünyada uzaktan eğitimin gelişimi

Uzaktan eğitim sistemi tarihsel süreçte çeşitli faktörlerin etkisiyle iletişim ve eğitim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak varlığını sürdürmektedir. Bilgi ve teknoloji çağında uzaktan eğitim ülkelerin kalkınmasında önemli bir faktördür. Uzaktan eğitimin sağladığı avantajların farkına varan ülkeler, eğitim sistemi içerisinde uygun programlar ve yatırımlar yaparak sosyal ve ekonomik kalkınmayı amaçlamaktadırlar.

Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimine bakıldığında ilk 1700’lü yıllara dayanır. 1728’de Boston Gazetesinde bir ilanda mektupla Steno dersleri verileceği yer alır. Daha sonra 1833 yılında başka bir ilanda açık şekilde mektup yoluyla öğretim yapılacağı yayınlanmıştır. 1840 yılına gelindiğinde İngiltere stenograf olarak görev yapan Isaac Pitman, öğrencilerine mektupla stenografi dersleri vermeye başlamış ve öğrencilerin performansını not vererek değerlendirme yapmıştır. Böylelikle uzaktan eğitim gerçek anlamda uygulanmaya başlanmıştır (Çoban, 2013).

Aşağıdaki Tablo 2.2’de uzaktan eğitim uygulamalarının dünyadaki gelişimi listelenmiştir.

Tablo 2.2. *Dünyada uzaktan eğitim uygulamaları (Çetiner, M.H, vd.,1999)*

TARİH	UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI
1728	İlk uzaktan eğitim çalışması Boston gazetesinde “Steno Dersleri” ile başlamıştır.
1833	İsveç Üniversitesinde hanımlara “Mektupla Kompozisyon Dersleri” verilmiştir.
1840	Isaac Pitman, mektupla stenografi öğretmeye başlamıştır.
1884	Almanya Rustinches Uzaktan Öğretim Okulu
1890	Avustralya’daki Queensland Üniversitesi kampüs dışına açık bir eğitim programı yürütmüştür.
1892	Chicago Üniversitesi’nde ilk Mektupla Eğitim Bölümü açılmıştır.
1898	İsveç’te kurulan ve Uzaktan Eğitimde dünyanın önde gelen kurumlarından olan “Hermans” kuruldu. Bu kurumda dil eğitimi yapılyordu.
1906	Yazışmalı ilköğretim ABD’de başladı.
1919	ABD’de ilk eğitimle ilgili radyo istasyonu profesörler tarafından kuruluyor.
1920	ABD’de 176 tane eğitim amaçlı radyo istasyonu kuruluyor.
1923	ABD’de mektupla lise eğitimi başlamıştır.
1932	ABD’de eğitim televizyon yayınları IOWA Üniversitesinde başladı.
1939	Fransa’da savaş yıllarında Uzaktan eğitim ile öğrencilerin eğitimi sağlanıyor.
1956	Türkiye Ankara Üniversitesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü kuruluyor.
1960	İngiltere’de “British Open University” açıldı.
1974	İngiltere’de “National Extension College” açıldı.Türkiye’de Mektupla Öğretim Merkezi Kuruldu.
1975	Türkiye’de YAYKUR kuruldu.
1982	Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi oluşturuldu.
1986	Japonya’da “University of the air” açıldı.

Avrupa’da 19. yüzyılda başlayan sanayi devrimine paralel olarak iletişim ağındaki yeni gelişmeler uzaktan eğitim sistemini etkilemiştir. Mektupla başlayan uzaktan eğitim radyo ve televizyon uygulamaları ile tek yönlü öğretim olarak devam etmiştir. Dönemin olanakları çerçevesinde mektup ile yapılan uzaktan eğitim, 1930-1980 yılları arasında radyo, televizyon ve videokaset ile gerçekleşmiştir. 1969 yılında İngiltere’de Open University’nin kurulmasıyla uzaktan eğitim sisteminde radikal bir değişim olmuştur. Bu dönemde çift yönlü etkileşim sağlanarak öğrenci ve öğretmen arasında eş zamanlı olarak sesli telekonferans uygulamaları devam etmiştir. Bunun ardından video telekonferans uygulamalarının devreye sokulmasıyla farklı mekânlarda bulunan

öğretmen ve öğrencilerle aynı anda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir (İşman, 2008).

Uzaktan eğitim sisteminin yapısında 1960-1990 yılları arasında bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde dersler bilgisayar, uydu ve internet tabanlı www erişimli kaynaklar yoluyla öğrenci-öğretmen arasındaki etkileşim senkron olarak sağlanmıştır. İnternet tabanlı uzaktan eğitimin en büyük avantajı ders materyallerinin web üzerinden kolaylıkla ulaşılabilmesidir (Dursun, 2011). Bugünkü teknolojinin sağladığı olanaklar sayesinde web aracılığıyla öğrenci destek hizmetleri, canlı sınıf eğitimi, ölçme değerlendirme etkinlikleri, sohbet ve tartışma grupları, çok boyutlu sanal öğrenme ortamları ve çeşitli dijital içeriklerin yer aldığı uygulamalar oluşturulmuştur.

Uzaktan eğitimde, tarihteki birçok icat gibi bir gereksinimden ortaya çıkmıştır. Dönemin koşullarına göre yaşanan ulaşım zorluğu, insanların birbiri ile iletişim ve etkileşiminin kısıtlı olması gibi nedenler uzaktan eğitimin ortaya çıkış sebebi sayılabilir. Günümüzde küresel bir salgının baş göstermesi ve bulaşma riskinin olmasından dolayı insanların birbiri ile yüz yüze etkileşimi kısıtlanmıştır. Gelişen iletişim ve teknoloji olanakları sayesinde uzaktan eğitim tekrar döneme damgasını vurarak birçok alanda kurtarıcı bir rol üstlenmiştir.

2.3.3. Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimi

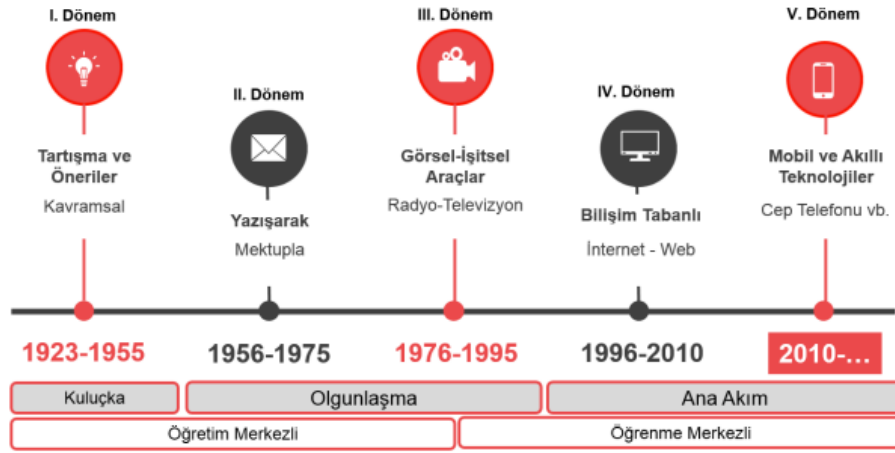
Dünyada uzaktan eğitim alanında yaşanan gelişim ve değişimlerden Türkiye’de büyük oranda etkilenmiştir. Türkiye’de uzaktan eğitim ilk kez kavram olarak, 1924 yılında John Dewey’in Türkiye’ye ziyareti esnasında hazırlamış olduğu “Öğretmen Eğitimi Raporu”nda dile getirilmiştir. 1927 yılında eğitim sorunlarının tartışıldığı toplantıda uzaktan eğitim sistemi, halkın okur-yazar olmayan kesimine mektupla öğretim şeklinde yapılacağı gündeme getirilmiştir. Ancak %90’nı okur-yazar olmayan halka, öğretmensiz öğretimin gerçekleştirilemeyeceği gerekçesiyle bu uygulamadan vazgeçilmiştir (Alkan,1987).

1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) görsel ve işitsel eğitim araçlarının üretilmesi ve çoğaltılması için Öğretici Filmler Merkezi adıyla Film Radyo Televizyonla Eğitim Bakanlığını (FRTEB) kurmuştur. Eğitim ve öğretimde yaygın ve planlı bir şekilde hizmet vererek günün şartlarındaki eğitim teknolojilerini köylere kadar ulaştırmışlardır (Ergin, 2010).

1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü banka çalışanlarına mektup aracılığıyla öğretim yapmak için uzaktan eğitim uygulamasını kullanmışlardır. MEB bünyesinde 1961 yılında Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur. 1974'te bakanlık onayı ile Mesleki ve Teknik Öğretim Mektupla Öğretim Okulu açılmıştır. 1975 yılında Mektupla Öğretim Merkezi bakanlık onayı ile Yaygın Yükseköğretim Kurumuna (YAYKUR) bağlanmıştır. 1981 yılında 2547 sayılı yasa ile uzaktan eğitim yapma görevi üniversitelere devredilmiştir. Ardından bir yıl sonra bu görevi, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi bünyesinde Televizyonla Eğitim Enstitüsü ve İletişim Bilimleri Fakültesi deneyimleri olan Anadolu Üniversitesi üstlenmiştir. Üniversitenin uzaktan eğitime yönelik yaptığı akademik ve teknolojik çalışmalar on yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Sonrasında 1992 yılında kurulan ve ortaöğretim diploması veren Açık öğretim Lisesi, 1997'de ilköğretim diploması veren Açık İlköğretim okulu kurulmuştur (Kaya, 2002).

“Günümüze gelindiğinde ise hızlı bir gelişim ve değişim içinde olan uzaktan eğitim sistemi TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu)bünyesinde ULAKNET (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) projesi ile tüm üniversiteler tarafından kullanımı desteklenmektedir” (Engin, 2010). MEB’de gelişen ve değişen sistemi takip ederek kendi program ve içeriklerinde uzaktan eğitim sistemine yer vermiştir. 2010 yılında MEB ve Ulaştırma Bakanlığının birlikte yürüttüğü bir çalışma ile eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi bilişim teknolojileri araçları kullanarak geliştirmek amacıyla FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) projesi başlatılmıştır. Eğitsel E-içeriğin Sağlanması ve Yönetilmesi bileşeni kapsamında Eğitim Bilişim Ağı (EBA) oluşturulmuştur ve EBA’nın alt yapısını kullanan Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM) faaliyete geçirilmiştir (Özbay, 2015). Türk eğitim tarihinde uzaktan eğitim sistemi en yoğun kullanım dönemini 2020 yılında yaşamıştır. Dünyada meydana gelen küresel salgının etkisiyle eğitimin tüm kademelerinde yüz yüze eğitime ara verilerek çeşitli yazılım ve uygulamalarla aniden uzaktan eğitim sistemine geçiş sağlanmıştır.

Uzaktan eğitimin Türkiye’deki tarihsel gelişim süreci Şekil 2.4’te gösterilmiştir.

Şekil 2.4. Uzaktan eğitimin Türkiye’deki gelişimi (Bozkurt, 2017)

2.3.4. Salgın döneminde uzaktan eğitim süreci

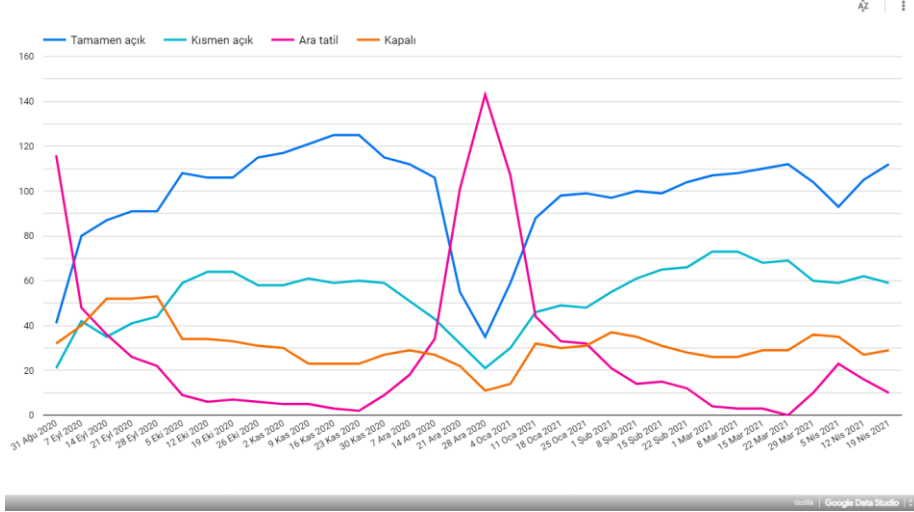
2019 yılında Çin Halk Cumhuriyeti’nde ortaya çıkan bir virüs, tüm dünyayı kısa bir süre içinde etkileyen küresel bir salgın boyutuna ulaşmıştır. Virüsün yayılımının önlenmesi ve insan sağlığının kontrol altına alınması için Türkiye dâhil pek çok ülke çeşitli çalışmalar ve kısıtlamalar gerçekleştirmektedir. Bu kısıtlamalar kapsamında eğitim kurumlarının işlevine ara verilerek eğitimin uzaktan yürütülmesi gündeme gelmiştir. Öğrenme sürekliliğinin sağlanması için kısa bir zaman diliminde hazırlanan plan ve uygulamalarla eğitimi uzaktan devam ettirme çabaları “acil uzaktan eğitim” olarak adlandırılabilir. Acil Uzaktan Eğitim (AUE), uzaktan eğitim sisteminin bir dalıdır. Arasındaki fark birkaç cümle ile özetlenebilir;

- UE alternatif ve esnek bir seçenektir. AUE ise bir zorunluluktur.
- UE alana özgü kuram ve uygulamalarla planlı bir şekilde yürütülürken; AUE öğrenenlerle eğitimi sürdürme çabası olarak nitelendirilebilir.

Salgın nedeniyle dünya genelinde yüz yüze (örgün) eğitim gören %90,2 oranındaki öğrencinin eğitim faaliyetlerine bir müddet ara verilmiştir. Okulların kapatılmasında en büyük neden, okul ortamındaki öğrencilerin birbiriyle etkileşimiyle salgının yaygınlaşacağı ihtimalidir. Virüsün görülme oranındaki artma ve azalma seyrine bağlı okulların durumu UNESCO tarafından yayınlanan verilere göre 19 Nisan 2021 itibarıyla 210 ülkenin 112’sinde tamamen açık, 59’unda kısmen açık, 10’unda ara tatil, 29’unda ise kapalı durumdadır. Aşağıda bulunan grafikte 31 Ağustos 2020’den

itibaren 210 ülkede okulların Tamamen Açık/ Kısmen Açık / Ara Tatil / Kapalı olma durumlarındaki değişimine yer verilmiştir.

Salgın sürecinde okulların durumu Şekil 2.5'te gösterilmektedir.

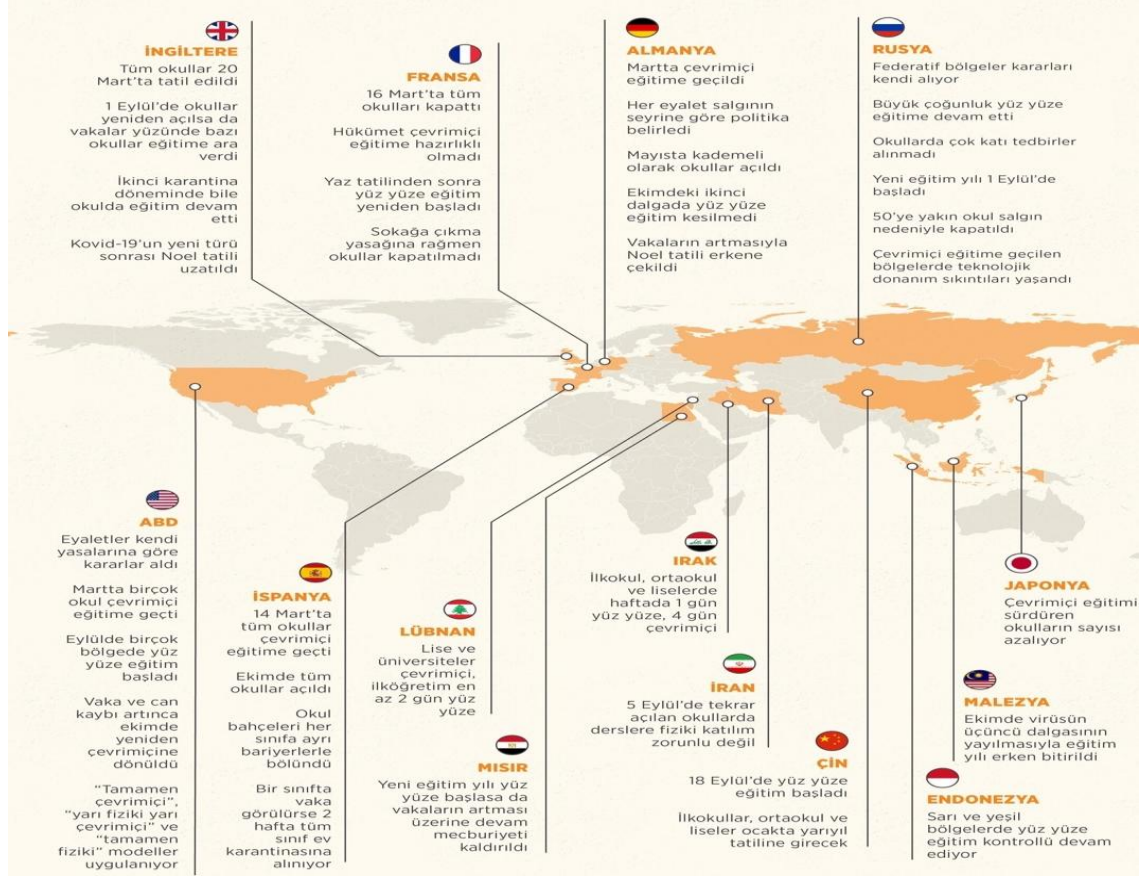

Şekil 2.5. Salgın sürecinde okulların durumu (TEDMEM,2021)

Eğitim kurumlarının salgın nedeniyle aldıkları önlemler ve getirdikleri çözüm önerileri genel itibariyle uzaktan eğitimin nasıl daha verimli hale geleceği, ortaya çıkan öğrenme kayıplarının nasıl telafi edileceği ve bundan sonraki süreçte gerek okul ortamında gerekse okul dışı ortamda öğrenme esnekliğine sahip öğrenme yaklaşımlarından nasıl yararlanılacağı etraflıca irdelenmiştir. Bu kapsamda alınan önlem ve öneriler ülkeden ülkeye, günden güne değişim göstermektedir. Salgın sürecinde Dünya Bankası, UNESCO ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar, çeşitli ülkelerin uyguladığı uzaktan eğitim programlarının kapsamı, içeriği ve nasıl düzenlendiğine yönelik deneyimlerin paylaşılmasında önemli katkı sağlamıştır.

Salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim, öğrenme grubunun farklı yerlerde olduğu ve öğrenenleri, kaynakları ve öğretmenleri birbirleriyle etkileşimini sağlamak için bilgisayar teknolojisinin getirdiği görsel ve işitsel uygulamaların kullanıldığı kurum temelli, örgün eğitim olarak tanımlanabilir (Schlosser ve Simonson, 2002). Tüm ülkelerde eğitimdeki ilk öncelik öğrenme kayıplarının oluşmasını engellemektir. Bunun için tüm ülkeler çeşitli teknolojilerden yararlanarak çevrimiçi platformlar ve mevcut uzaktan eğitim yöntemleri aracılığıyla öğrenme-öğretme sürecini devam ettirmektedir (Yılmaz vd., 2020).

Bazı devletlerin salgın sürecinde eğitim konusunda verdikleri kararlar Şekil 2.6'da gösterilmektedir;

Şekil 2.6. Salgın sürecinde devletlerin eğitim kararı (Anadolu Ajansı, 2021)

Salgının çıkış noktası olan Çin Halk Cumhuriyeti'nde 21 Şubat 2020'de ulusal çapta tüm okullar kapatılmıştır. "Disrupted classes, undisrupted learning" sloganı ile uzaktan eğitim çalışmaları devreye sokularak, Çin Eğitim Bakanlığı Ulusal kamu hizmeti platformuna dayalı ilkökul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin eğitim kaynaklarına destek sağlamak ve bu özel dönemde öğrencilerin öğrenme taleplerini karşılamak için Ulusal Ağ Bulut Programını başlatmıştır. Bu program aynı zamanda salgın önleme eğitimi, ahlak eğitimi, eğitim programı öğrenme, hayat ve güvenlik eğitimi, ruh sağlığı eğitimi, aile eğitimi, klasik okuma, gezi öğrenme eğitimi, film ve televizyon eğitimi ve elektronik kitaplar olmak üzere 10 farklı modülü de içinde barındırmaktadır. Aynı anda 50 milyon öğrencinin ders görebilmesini sağlayan Bulut

Öğrenim Programı geliştirilerek 270 milyon öğrenciye çevrimiçi öğrenme fırsatı sağlanmaktadır (Huang vd., 2020).

2020 yılında tüm dünyayı sarsan Koronavirüs salgınının başlangıcında Çin Halk Cumhuriyeti'nden sonra en çok etkilenen diğer bir ülke İtalya'dır. "La Scuola Non Si Ferma-okul asla kapanmaz" sloganı ile uzaktan eğitim planı yürürlüğe girmiştir. Bu süreçte öğretmenlerin UE yöntemleri ve araçlarının benimsenmesini sağlamak için INDIRE (Ulusal Dokümantasyon ve Eğitim Araştırmaları Enstitüsü) kurulmuştur. Ülkenin kamu yayın kuruluşu olan RAI ve İtalya Eğitim Bakanlığının birlikte yürüttüğü içeriğinde sanat, müzik, tarih ve bilim üzerine animasyonlar ve dizilerden oluşan RAI Scuola portalı kurularak, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrenciler için de ekonomik destek ve teknik yardım sağlanmıştır (UNESCO, 2021).

Dünya'da Koronavirüs salgın sürecinde en fazla vaka görülen ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gelmektedir. Salgın seyrine göre her eyalet kendi bünyesinde 6 Mart-15 Mayıs 2020 tarihleri içinde 2019-2020 eğitim öğretim yılının sonuna kadar okulları kapatma kararına varmıştır. 30 Haziran 2021 itibari ile 56 hafta kapalı olan ülkede toplam 77 milyon öğrenci bu durumdan etkilenmiştir (UNESCO, 2021). Bu süreçte eyaletler, öğrencilerin eğitim-öğretim hedeflerini sürdürmeye yönelik 'Discovery Education Streaming Plus, National Geographic for Kids, Khan Academy' gibi çevrimiçi platformlardan ve basılı kaynaklardan faydalanarak uzaktan öğrenme planı oluşturulmuştur (TEDMEM, 2021)

2.3.5. Türkiye'de uzaktan eğitim süreci

2010 senesinde MEB tarafından ülke genelinde teknolojik alt yapıyı geliştirerek eğitim öğretimde fırsat eşitliği sağlamayı, bilgi toplumunun temellerini atmayı ve eğitimdeki bilişim standartlarını bir üst düzeye taşımayı amaçlayan FATİH (Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) projesi hayata geçirildi. Bu proje çerçevesinde her okul için etkileşimli tahta, kablolu veya kablosuz internet, her öğretmen ve öğrenci için EBA uygulamaları, EBA market, Bulut hesabı, ders notları paylaşımı, dijital kimlik ve bireysel öğretim materyalleri gibi proje hedefleri belirlenmiştir (FATİH Projesi, 2021). Bunun yanı sıra MEB salgın sürecinde "Türkiye Güvenli Okullaşma ve Uzaktan Eğitim" adlı yeni bir projeye daha imza atmıştır.

2.3.5.1. Türkiye güvenli okullaşma ve uzaktan eğitim projesi

MEB yenilik ve eğitim teknolojileri genel müdürlüğü YEĞİTEK ve Dünya Bankası finansmanı ile geliştirilen “Türkiye Güvenli Okullaşma ve Uzaktan Eğitim (SSDE) Projesi, Koronavirüs salgını ile mücadelede güvenli etkileşimli bir uzaktan eğitim sağlamayı ve eğitim teknolojilerine önemli ölçüde bir ivme kazandıracak sistem oluşturmayı amaçlamaktadır. Bahsi geçen proje üç temel bileşenden oluşmaktadır. Bunlar Şekil 2.7’de gösterilmiştir.

Şekil 2.7. Türkiye güvenli okullaşma ve uzaktan eğitim (SSDE) projesi (YEĞİTEK, 2021).

1. Bileşen: Acil Durum Sırasında Eğitim Altyapısı

“Bu bileşen, her ikisi de ülkedeki Koronavirüs salgını ve ardından okulların kapanmasıyla oluşan eğitim sektöründeki acil durumu ele almayı amaçlayan iki alt bileşenden oluşmaktadır. Sırasıyla; Alt Bileşen 1.1 mevcut EBA platformunu genişleterek devam eden acil duruma verilen acil yanıtı ele alacak ve Alt Bileşen 1.2 yeni sistemin tasarımı, satın alımını, uygulamasını ve test edilmesini finanse ederek tam ölçekli uzaktan öğrenme çözümüne hızlandırılmış bir şekilde geçişi amaçlayacaktır. Bu yeni sistem ayrıca sektörün gelecekteki olası acil durumlar karşısında güçlülüğünü ve dirençliliğini de iyileştirecektir. Her iki alt bileşen eş zamanlı olarak uygulanacaktır.”

2. Bileşen: Güvenlik ve Kalite için Dijital İçerik

“ Bu bileşen, hem Koronavirüs kaynaklı okulların kapalı kaldığı süre boyunca hem de daha "karma" (online ve yüz yüze) bir yaklaşım benimsenmesi beklenen yüz yüze eğitime aşamalı geçiş süreci için uzaktan eğitim içeriklerinin teminini destekleyecektir. Ayrıca bu bileşen kapsamında, dijital içerik ve pedagojik araç geliştiren ve sunan geliştiricilerin yanı sıra veliler, öğretmenler, öğrenciler, topluluk aktörleri, üniversiteler ve diğer eğitim içerik

geliştiricileri ile yapılacak işbirlikleri üzerinden sürekli eğitsel dijital içerik geliştirme ve karma eğitim süreçlerini destekleyecek bir "Ekosistem" de inşa edilecektir.”

3. Bileşen: Eğitim Teknolojilerinin Güçlendirilmesi için Kurumsal Kapasite

“Bu bileşen MEB'in projenin koordinasyonu, yönetimi, izleme ve değerlendirmesine yönelik mevcut durumunu ve güvenli ve eşit dijital eğitim hizmetlerini sunma kapasitesini güçlendirmeye yöneliktir. Bu bileşenin içinde proje girdilerinin, etkinliklerinin ve çıktılarının izlenmesine yönelik destek bulunmaktadır. Eğitim Teknolojileri Yenilik Merkezi ve karma öğrenme yaklaşımları gibi yeni girişimler için özenle hazırlanmış etki değerlendirmeleri gerçekleştirilecek ve böylece politika ve program büyümeleri için bilgi elde edilecektir. Yapılacak çalışmalar ve teknik destek de MEB'in gelecek krizlere hazır olma durumunu iyileştirecek ve aynı zamanda Koronavirüs salgınının birlikte getirdiği zorluklarına da yanıt verecektir.” (YEĞİTEK, 2021).

2.3.5.2. EBA (Eğitim Bilişim Ağı)

Türkiye uzaktan eğitim sürecini önceden altyapısını oluşturduğu EBA portalı ve TRT'nin desteği ile EBA TV üzerinden yürütmektedir. Tüm sınıflar için EBA canlı ders uygulaması ile senkron (eş zamanlı) eğitim verilmektedir. EBA portalına öğretmen, öğrenci, veli, eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenler ve eğitim fakültesinde öğrenim gören bütün öğrencilerin <https://www.eba.gov.tr/> internet sitesinden MEBBİS veya e-devlet uygulaması aracılığıyla giriş yapabilmeleri mümkündür. Portala giriş yapıldıktan sonra açılan ekranda sosyal medya işlevi gören, konu hakkında öğrenciler ve meslektaşlarla tartışma yapmaya, ileti paylaşmaya olanak sunan Sayfam modülünde Öğretmenlerin mesleki gelişimlerine ve fikir alışverişlerine yardımcı olacak çeşitli gruplar ve içerikler bulunmaktadır; Dersler modülünde; sınıf seviyelerine ve öğretim programında yer alan ders ve konulara ait animasyonlu videolar, alıştırmalar tarama testleri, ders kitabı PDF'leri ve EBA TV yayınları yer almaktadır. Sınavlar modülü ise; ders kazanımlarına yönelik tarama testleri, alıştırmalar, merkezi sınav örnek soruları, yazılı ve çalışma soruları, kazanım kavrama testleri, beceri temelli testler ve tekrar testleri gibi birçok ölçme-değerlendirme materyalini öğrenciye sunabilmektedir. Kütüphane modülünde; Eğlence, oyun, bilim, teknoloji, sağlık, spor, kültür, sanat, doğa, çevre, Türk dili ve yabancı diller, rehberlik hizmetleri gibi alanlara yönelik birçok video, uygulama, kitap ve dergiler, belgeseller ve dokümanlar yer almaktadır.

Çalışmalar modülünde ise, öğretmenlerin sınıf seviyelerine ve derslere göre sözlü veya yazılı çalışmalar hazırlayıp sistem üzerinden öğrencilerine gönderebileceği çalışmalara yer verilmiştir. Öğrencilerin çalışmalara katılım oranını ve başarı

durumlarını bu bölümden takip edebilirler. EBA portalı, okul öncesinden ortaöğretim düzeyine kadar öğretim programlarındaki bütün dersler ve derslere ait etkinlikler, animasyonlar, videolar, alıştırmalar, e-kitap ve dergiler, görseller, EBA TV yayınları gibi pek çok içeriği barındırmaktadır.

2.3.5.3. EBA canlı ders uygulaması

Canlı ders, EBA' ya 2020 salgın sürecinde kazandırılmış bir uygulamadır. Bu sayede öğretmen ve öğrenciler sanal ve dijital ortamda eş zamanlı olarak yüz yüze iletişimde bulunabilmektedirler. Canlı derslerin oluşturulabilmesi için öncelikle bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi dijital cihazlara ve internet erişimine sahip olmak gerekir. Canlı derslerin aktif ve sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesi için; cep telefonlarının IOS 11 ve üzeri, Android cihazlarda da 5.0 ve üzerinde sürümün yüklü olması gerekir. Bilgisayarlarında Windows 8 ve üzeri işletim sistemine sahip olması gerekmektedir. EBA Canlı Ders uygulaması, en fazla altı şubeye ve 300 öğrenciye canlı ders yapma imkânı sunmaktadır. Ders oluşturma yetkisi okul yönetimi ve öğretmenin kontrolü altındadır. Okul yönetimi tarafından tanımlanmış saatte, ilgili sınıf öğrencilere ders verilebilir. Onun haricinde öğretmen kendi ders saati dışında istediği bir saatte canlı ders tanımlaması yapabilir. Yalnız teknolojik olanakları ve internet erişimi olmayan öğretmenlere canlı ders ataması yapılamamaktadır. Oluşturulan ders saati ve tarihi ile ilgili veliler bilgilendirilmektedir. Planlanan bir ders saati süresi 30 dakikadır, öğretmenler dersi beş dakika erkenden başlatabilir, öğrencilerin ise derse iki dakika erken girme hakları vardır. Canlı ders esnasında yaşanan bağlantı kopukluğunda tekrar sisteme girip derse bağlanılabilir. Canlı ders esnasında bağlantı hatalarını aza indirmek amacıyla öğretmen bir veya birkaç öğrenciyi yardımcı yönetici olarak atayabilmektedir (Atmaca, 2021).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde uzaktan eğitim, EBA platformu ve salgın sürecinde Sosyal Bilgiler kavramları bağlamında daha önce yapılmış yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmiştir. Bunlar kronolojik olarak uzak tarihli çalışmalardan yakın tarihli çalışmalara doğru ele alınmıştır.

Ağır (2007), özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutum ve düşüncelerini ortaya çıkarmak

amacıyla 2006-2007 eğitim-öğretim döneminde Balıkesir’de çalışan 119 kadın 119 erkek öğretmenle tarama modelinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden yarıya yakını uzaktan eğitim hakkındaki bilgisinin yetersiz olduğu, %12,6’sında önceden farklı kurumlardan uzaktan eğitim aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Özel ve devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime karşı tutumları incelendiğinde devlet okulundaki öğretmenlerin olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

Ergin (2010), İlköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime bakış açılarının cinsiyet, kıdem yılı, branş, mezun oldukları bölüm, bilgisayar sahipliği, internet erişimi sahipliği ve internet kullanım süreleri bakımından incelenmek amacıyla yaptığı çalışmaya, 2008- 2009 eğitim-öğretim yılında Van’da ilköğretim okullarında çalışan 635 öğretmen katılım göstermiştir. Öğretmenlerin uzaktan eğitime bakış açıları kıdem yılına, bilgisayar ve internet erişimine, internet kullanım sürelerinin yüksek olmasına ilişkin anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin uzaktan eğitime bakış açısı ortalaması en düşük olan branş Sosyal Bilgilerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerinin uzaktan eğitimle verilebileceği inancı yüksek (%54,3)’tir. Ancak, öğretmenlerin kendi derslerini uzaktan eğitimle verebileceğine inançları düşük çıkmıştır.

Gündüz (2013), “Öğretmen Adayların Uzaktan Eğitim Algısı” başlıklı çalışmasında öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik cinsiyet, bölüm, sınıf, bilgisayar ve internet sahibi olma değişkenlerine göre algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. 2012-2013 eğitim- öğretim döneminde Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan 692 öğretmen adayı ile tarama modelinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim alan öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algıları, Fen Bilgisi ve sınıf öğretmenliğine göre daha düşük çıktığı, cinsiyet değişkeni açısından da anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA’nın kullanımı ve içeriğine yönelik görüşlerinin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlayan (Kartal 2017), gözlem ve görüşmeye dayalı çalışmasında öğretmenlerin EBA’yı en çok konu anlatım videolarını kullanmak ve değerlendirme yapmak için tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yetersiz bulmalarına rağmen öğretmenlerin tamamına yakını EBA’ya herhangi bir içerik eklemediklerini belirtmişlerdir.

İnanoğlu (2019), “Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde EBA Kullanmak: Nasıl ve Ne Kapsamda?” başlıklı çalışmasının amacı, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve alan uzmanlarının EBA’ya yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Elde edilen sonuçlara göre öğretmenler EBA’yı derslerin sonuç ve değerlendirme aşamasında kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. EBA’da en çok kullanılan içerik türünün EBA ders olduğu görülmüş, EBA’nın Sosyal Bilgiler dersi için yeterli içeriğe sahip olmadığı ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamına yakını EBA’ya içerik yükleyemediği sonucu ortaya çıkmıştır. Yani öğretmenler EBA’da içerik üretme bakımından yetersizdir. Alan uzmanlarının büyük çoğunluğu EBA’nın eğitim fakültelerinin programlarında mevcut derslerle kaynaştırılmış şekilde ve seçmeli ders olarak verilmesi gerektiği görüşündedirler.

Orakçıoğlu, (2019) araştırmasında uzaktan eğitim temalı 2013-2018 yılları arasında Türkiye’de yayınlanmış doktora ve yüksek lisans tezlerini yöntemsel olarak incelediğinde toplamda 89 doktora ve yüksek lisans tezine ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapılan araştırmalarda genellikle öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüşleri ve uzaktan eğitimin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Fen Bilimleri Enstitüsü kapsamında yayımlanan tezler ise daha çok web tabanlı uzaktan eğitim uygulaması ile program ve yazılımların geliştirilmesine yönelik olmuştur. Yöntem olarak değerlendirildiğinde nicel çalışmaların nitel çalışmalara göre daha çok tercih edildiği görülmüştür.

Dündar ve Yeşilyurt’un (2020), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı Özelinde Uzaktan Eğitime Bakış Açılarının Değerlendirilmesi” üzerine yaptığı çalışmalarında öğretmenlerin tamamına yakını öğrenme-öğretme sürecinde EBA’dan yararlandıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı da EBA içeriklerinin yetersiz olduğunu, öğrenme zorluğu yaşayan öğrenciler için bireyselleştirilmiş öğrenme etkinliklerinin de olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Uzaktan eğitim faaliyetleri sırasında öğretmenlerin EBA sisteminin kullanımı konusundaki görüşlerine dayalı Doğan ve Koçak’ın (2020) çalışmalarında öğretmenlerin %50’si sistemi faydalı olarak görürken %35’i ise faydasız olarak değerlendirmiştir. Kalan %15’lik kısım ise EBA sistemiyle yürütülen uzaktan eğitim faaliyetlerine bazı durumlarda ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın bir başka sonucunda öğretmen görüşlerine göre alt yapı ve teknoloji sorunları, içeriğin

yetersiz olması ve öğrencilerin sisteme ilgisiz olmaları EBA' ya katılımı düşüren etkenler olduğu görülmüştür.

Yılmaz vd. (2020), “Veli Algısına Göre Salgın Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinin Niteliği” adlı çalışmada, öğrenci velilerinin uzaktan eğitim süreci hakkındaki düşüncelerini belirlemek ve süreci değerlendirmek amacıyla 3675 veliye anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda öğretmenlere ve politikacılara yönelik öneriler ifade edilmiştir.

Başaran, vd. (2020) çalışmasında MEB'in salgın sürecinde uygulamaya geçtiği uaktan eğitim sürecinin verimliliğini öğretmen-öğrenci ve veli görüşlerine dayandırarak analiz etmeyi amaçladığı durum çalışmasına 80 öğretmen 80 öğrenci ve 80 veli gönüllü olarak katılmıştır. Veriler görüşme formu ile toplanmış, çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre katılımcılar uzaktan eğitimin faydalı olduğunu belirterek, uzakatn etkileşimin kısıtlı olduğunu, teknik sorunlar yaşandığını içerik ve materyal eksiklerinin giderilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Gökdemir (2020), hazırlamış olduğu tez çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin FATİH projesi kapsamında oluşturulan EBA'ya yönelik görüşlerini araştırmıştır. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında sosyal medya üzerinde düzenlenen online ankete 254 Sosyal Bilgiler öğretmeni dahil olmuştur. Betimsel ve ilişkisel tarama yöntemi ile analiz edilen araştırma sonuçlarına göre; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA'dan yeterli düzeyde faydalanmadıkları ve EBA'nın sadece belli bölümlerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Atubi ve Obro (2020) Koronavirüs Salgıncı Lockdown and the Upsurge of Online Learning: Prospects for Social Studies in Nigeria başlıklı çalışmada Nijerya'da salgın sürecinde Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili memnuniyet durumunu ölçmüşlerdir. Üç eyaletten 255 katılımcı öğretmen ile çalışmayı tamamlamışlardır. Çalışma üç çevrimiçi soru yöneltilerek gerçekleştirilmiş ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin salgın dönemindeki eğitim sürecinden memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Atmaca (2021) Koronavirüs salgını sürecinde uygulamaya konulan EBA canlı ders uygulamasının görüntü özelliklerini ve ara yüzünü incelemek amacıyla yaptığı çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenini kullanmıştır. EBA canlı ders uygulaması iş akış materyalleri doküman analizi tekniği ile incelenmiştir. Araştırma verilerinden ulaşılan sonuçlara göre; canlı derslerin oluşturulabilmesi için bilgisayarların Windows 8 ve üzeri sürümde olması

gerekmektedir. Cep telefonlarında IOS 11 ve üzeri, diğer cihazlarda da android sürümün 5.0 ve üzeri olması gerektiği kanısına varılmıştır.

Keskin vd. (2021) yaptığı çalışma ile uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşadıkları problemleri, problemlere buldukları çözüm önerilerini ve uzaktan eğitim sürecinin ev ve aile ortamına olan etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak, çalışma grubu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Düzce, İstanbul ve Sakarya illerinde devlet okullarında görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen analizlerin sonucuna göre; Sosyal Bilgiler öğretmenleri uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları öğrenci, veli, okul yönetimi ve süreç, ev yaşamı ve aile düzeni olmak üzere alt temalar altında açıklamıştır.

Şireci (2021), öğretmenlerin Eğitim Bilişim Ağına yönelik tutumlarının belirlemek ve tutumların farklı değişkenler arasındaki ilişki düzeyinin tespit etmek amacıyla 2019-2020 eğitim-öğretim döneminde Kahramanmaraş'ta çalışan 285 öğretmenle ilişkisel tarama modelinde yürüttüğü çalışmada; Öğretmenlerin Eğitim Bilişim Ağı'na dair tutumlarının çeşitli branşlardan oluşan öğretmen grubuna göre anlamlı farklılık oluşturmayacak şekilde benzer bir tutum sergilediği, öğretmenlerin EBA canlı ders katılımı ile EBA ağına yönelik tutumları arasında pozitif yönde ilişki olduğu ve öğretmenlerin tutumlarında kıdem yılına bağlı anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Akgül (2021), Ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve velilerin salgın sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüş ve düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı fenomenolojik çalışmada öğretmenler uzaktan eğitimin günümüz eğitim sistemine uygun olmadığını belirtmişlerdir. Yine öğretmenlere göre uzaktan eğitimin en büyük dezavantajı, öğrencilerin odaklanma problemlerinin olması, bunun yanı sıra öğretmen kontrolünün zorlaşması ve teknik araç eksikliği olduğu belirtilmiştir.

Bergdahl ve Nouri (2021), İsveç okullarında geleneksel eğitimden uzaktan eğitime geçişte öğretmenlerin uzaktan eğitim planları ve deneyimleri hakkında fikir edinmek amacıyla yapılan çalışmada nicel yöntem kullanılmıştır. Toplanan veriler tematik analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre;

öğretmenlerin uzaktan eğitim hazırlığının esas olarak teknik yönler ile ilgili olduğunu ve öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde ihtiyaç duyulan pedagojik stratejilerden yoksun olduğunu göstermektedir. Uzaktan eğitimin uygulanması için öğrenci ve öğretmenlerin bilgisayar tablet gibi araçlara ve internet erişimine ihtiyaçları vardır. Birçok öğrenci bu araçlara sahip olsa da ailedeki diğer öğrencilerle paylaşmak zorunda olduklarından derse katılımları sınırlıdır.

Williams, McIntosh ve Russel (2021) Equity in Distance Education during Corona Virus adlı çalışmasında salgından kaynaklı uzaktan eğitim sürecinde farklı dijital erişim ve etkinliklerle öğrencilere hizmet veren eğitimcilerin deneyimlerini araştırmak ve bu süreçte dijital eşitsizliklerin öğrencileri etkileyip etkilemediğini ve nasıl etkilediğini öğretmenlerin görüşlerine dayanarak ortaya çıkarmaktır. Araştırmada veri toplama aracı olarak hem likert hem de açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Ankete yedi öğretmen, iki rehber öğretmeni ve dört yönetici katılmıştır. Açık uçlu sorular için bir yönetici iki danışman ve altı öğretmenle odak grup görüşmesi yapılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen verilere göre katılımcılar, öğrencilerinin hem dijital erişim hem de dijital etkinlik konusunda eşitsizlik yaşamasına rağmen teknolojiye erişim konusunun hala büyük bir sorun olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca eğitimciler bu süreçte dijital eşitsizlikle başa çıkmak için ek çalışmalar yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Tanta (2021), çalışmasında Koronavirüs salgınından kaynaklı olarak Türkiye’de uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler derslerine yönelik öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları Burdur ili merkezinde devlet okullarında çalışan 20 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde maksimum çeşit örnekleme kullanılarak, araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme ile toplanıp, tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenler, yüz yüze eğitimi uzaktan eğitime tercih etmekte ve okulların açılmasını istemektedir. Öğretmenler bu süreç içerisinde yöneticilerden, öğrencilerden, velilerden, teknolojiiden ve kendilerinden kaynaklı birtakım sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sorunlar arasında önemli görülen sorunlardan biri, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin katılım sorunudur. Öğretmenlerin karşılaşmış oldukları en önemli sorunlardan bir diğeri de ölçme ve değerlendirmeye yönelik yaşanan sorunlardır. Ayrıca çalışmada öğretmenler sürecin uzaması veya farklı kriz ortamlarında uzaktan eğitimin verimliliğini arttırmak için çeşitli öneriler ve uzaktan eğitimin salgın sonrası

kullanımına yönelik öneriler belirterek, sürecin daha sistemli bir şekilde ilerlemesinin sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla Yeşilyurt (2021) çalışmasında, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim desenini kullanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmış, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; sosyal bilgiler dersinin uzaktan eğitim döneminde yüz yüze eğitime oranla daha verimsiz geçtiği, sosyal bilgiler dersine devam düzeyinin özel okullara göre devlet okullarında daha düşük olduğu ve uzaktan eğitim sürecinde materyal kullanımının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Durmuş ve Toksoy, (2022) EBA canlı ders özelliğine yönelik öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında çalışmanın grubunu Kars ili Akyaka ilçesinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde görev yapan 127 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın yöntemi nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli olarak desenlenmiştir. Verileri toplanmasında 29 maddelik anket formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre; öğretmenlerin EBA canlı dersi etkili kullanabilmeleri için bazı teknik becerilere sahip olmaları gerektiği, ayrıca öğretmenlerin EBA canlı dersin öğretim sürecinde kullanımının etkili olup olmadığı konusunda kararsız kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Uzaktan eğitim, EBA platformu ve salgın sürecinde Sosyal Bilgiler olmak üzere literatürü kavramsal bağlamda değerlendirdiğimizde; EBA'ya yönelik çalışmaların zamanla arttığı anlaşılmaktadır. Salgından önce uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmaların daha çok nicel olmakla birlikte az da olsa nitel araştırmalara yer verilmiştir. Uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmalara daha çok üniversite düzeyinde rastlanmaktadır. Koronavirüs salgınının ortaya çıkması ile birlikte tüm eğitim kademelerinde uzaktan eğitim sürecine geçiş yapılmıştır. Bu süreçte yürürlüğe konulan uygulamaları ve süreci değerlendirmeye yönelik öğretmen, öğrenci ve veli deneyimleri önem kazanmıştır. Salgın döneminde EBA canlı ders uygulamasının faaliyete geçmesiyle bu eğitim platformunun kullanımı öğretmen ve öğrencilerin deneyimini daha da arttırmıştır. Alan yazında doğrudan uzaktan eğitim ve Sosyal Bilgiler eğitimi üzerine yapılan çalışma sayısının kısıtlı olduğu söylenilebilir. Bundan dolayı UE

sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin işleyişinin nasıl devam ettiğinin, öğretmen görüşleri üzerinden değerlendirilmesi alana önemli bir katkı sağlayacaktır.

3. YÖNTEM

Tezin bu bölümünde; araştırmanın modeli, verilerin toplanması, çalışma grubu, araştırmacının rolü, verilerin analizi, geçerlilik ve güvenirlik başlıklarına yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde EBA canlı ders uygulamasına yönelik görüşlerini belirlemek ve uygulamaya ilişkin bir değerlendirme yapmak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmanın temeli disiplinler arası bir anlayışa dayanır. Tüm bu disiplinlerin ortak amacı bireylerin içinde bulunduğu ortamda sergiledikleri davranışların, yaşadıkları deneyimlerin başkaları tarafından nasıl algılandığını ve yorumlandığını çok yönlü olarak anlamaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmada desen olarak temel yorumlayıcı nitel desen kullanılmıştır. Temel yorumlayıcı nitel desen, bireylerin yaşamlarını ve deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını keşfetmeye yöneliktir. Herhangi bir süreci, bir olguyu, bakış açısını veya var olan bir durumu ortaya çıkarmak ve yorumlamakla ilgilidir (Merriam, 2013). Yorumlamacı kuramın temeli, ilgili çalışma grubu ile bir ya da birden fazla ortamda derinlemesine, uzun süreli etkileşimlere dayanır (Glesne, 2015). Bu anlamda bu araştırmada MEB'in uzaktan eğitim sürecinde uygulamaya koyduğu EBA canlı ders uygulamasına yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin neler olduğu yorumlayıcı bir biçimde anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın, çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda yapı gereği araştırılan konu ve elde edilen sonuçlar duruma özgüdür. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme diğer örneklem yöntemlerinin kullanılmasının mümkün olmadığı durumlarda yaygın olarak tercih edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni; araştırmanın gerçekleştirilmesinin salgın sürecine denk gelmesi, katılımcılara kolay ulaşabilmek, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktır. Bundan dolayı araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Nevşehir ilinde yer alan devlet okullarında uzaktan eğitim sürecinde görev

yapan, gönüllü 17 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturur. Çalışmanın örneklem grubunda bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. *Örnekleme de yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri*

Demografik Özellikler	Kişi Sayısı
Cinsiyet	
Kadın	11
Erkek	6
Yaş	
30-40 yaş	7
41-50 yaş	9
51+ yaş	1
Hizmet Yılı	
1-10 yıl	2
11-20 yıl	9
21-30 yıl	6
Eğitim Durumu	
Lisans	14
Yüksek Lisans	13
Görev Yeri	
Köy	4
İlçe	8
İl	5
Hizmet İçi Eğitim Durumu	
Aldım	8
Almadım	9

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 11’i kadın, altısı erkek olmak üzere toplam 17 kişidir. Örnekleme de bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yaşlarına bakıldığında; yedisi 30-40 yaş aralığında, dokuzu 41-50 yaş aralığında, bir öğretmende 51 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Ayrıca örnekleme de yer alan katılımcıların hizmet yıllarına bakıldığında iki öğretmenin 1-10 yıl, dokuz öğretmenin 11-20 yıl ve altı öğretmenin 21-30 yıl hizmetinin olduğu görülmektedir. Örneklem grubundaki öğretmenlerin mezuniyet durumlarına bakıldığında; 14 öğretmen lisans üç öğretmende yüksek lisans mezunudur. Öğretmenlerden dört’ü köy okulunda, sekiz’i ilçede, beş’i de ilde görev yapmaktadır. Öğretmenlerin uzaktan eğitim ya da EBA’ya yönelik hizmet içi eğitim alma durumlarına bakıldığında; sekiz öğretmen hizmet içi eğitim aldığını, dokuz öğretmen

konuyla ilgili olarak bir hizmet içi eğitim almadığını ve eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın problemi ve amaçlarından, sonuç ve önerilerine kadar tüm öğelerin uyumunda Araştırma Uyum Matrisi’nden yararlanılmıştır (Kaya ve Bayram, 2021).

3.3.1. Görüşme

Nitel araştırma yöntemlerinde veri toplama araçlarından birisi de görüşmedir. Görüşme; bireylerin bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını meydana çıkarmada oldukça etkili bir yöntem olarak kullanılır. İlk bakışta görüşme, yalnızca konuşma ve dinleme becerisi gerektiren kolay bir veri toplama aracı olarak düşünülebilir. Ancak görüşme; beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireylerarası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi birçok boyutu içinde barındırması açısından hem sanat hem de bilim olarak nitelendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Alanyacında “yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme” olmak üzere üç görüşme türünden söz edilir. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır.

Yapılandırılmış görüşme türünden daha esnek bir yapıya sahip olan yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünden oluşur. Araştırmacı görüşmenin akışına göre farklı yan sorular ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyip değiştirebilir, hatırlatıcı nitelikteki sorularla görüşmecinin yanıtlarını detaylandırmasını sağlayarak sözlü ve sözsüz iletişim unsurlarını etkili bir şekilde kullanır (Türkünlü, 2000).

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki kısımdan ibarettir. Birinci kısımda katılımcıların kişisel bilgilerini (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleki kıdem, hizmet içi eğitim alma durumu) belirlemek amacıyla sorular sorulmuştur. İkinci kısmında ise katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde kullanılan EBA canlı ders uygulamasına yönelik görüşlerini elde etmek için altı açık uçlu soru hazırlanmıştır. Görüşme soruları ile ilgili olarak uzman görüşüne başvurulmuştur. İki öğretmenle pilot uygulama gerçekleştirildikten sonra bir soru daha eklenerek toplamda yedi açık uçlu

soru sorularak katılımcılarla görüşme sağlanmıştır. Veri toplama aracının uygulama öncesinde, öğretmenlere çalışmanın amacı ve neden yapıldığı hakkında araştırmacı tarafından bilgi verilmiş ve söz konusu çalışmada isimlerinin gizli tutulacağı belirtilerek, çalışmaya gönüllü katıldıklarına yönelik bir izin formu imzalatılmıştır. Çalışmada verilerin daha anlaşılır bir şekilde analiz edilebilmesi ve veri kaybının önlenmesi amacıyla katılımcılarla yapılan görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedilmesine yönelik öğretmenlerin imzalı onayları alınmıştır. Yarı yapılandırılmış olarak gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıtlarıyla tarih, saat, kişilerin kod adıyla kaydedilmiştir. Görüşmeler gerçekleştirilirken öğretmenlerin ders saatlerinin aksamamasına dikkat edilmiştir. Görüşme sürecine ilişkin bilgiler Tablo 3.2’ de verilmiştir. Araştırmada kullanılan “Gönüllü Katılım Formu” ve “Öğretmen Görüşme Formu” EK-5’te yer almaktadır.

Tablo 3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme takvimi

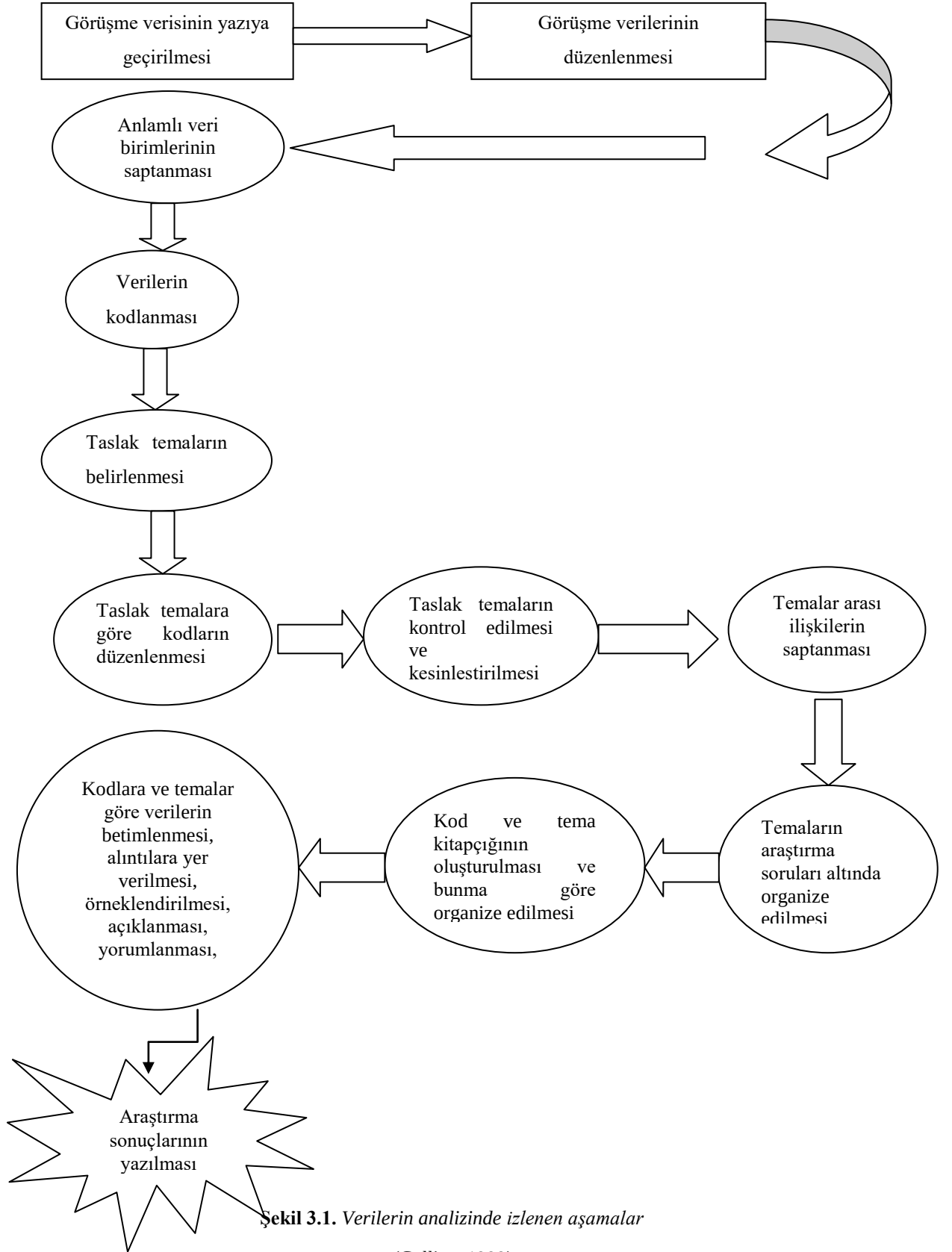
Görüşme No	Kod İsim	Tarih	Yer	Süre
1	Eray Öğretmen	02.12.2020	okul/yüz yüze	17 dakika
2	Büşra Öğretmen	10.12.2020	Whatsapp mesaj	-
3	Hakan Öğretmen	24.05.2021	okul/yüz yüze	20 dakika
4	Hatice Öğretmen	25.05.2021	Whatsapp mesaj	-
5	Merve Öğretmen	2.06.2021	okul/yüz yüze	30 dakika
6	İfakat Öğretmen	8.06.2021	okul/yüz yüze	10 dakika
7	Murat Öğretmen	8.06.2021	okul/yüz yüze	10 dakika
8	Gökçen Öğretmen	8.06.2021	okul/yüz yüze	24 dakika
9	Dilan Öğretmen	11.06.2021	okul/yüz yüze	30 dakika
10	Ümran Öğretmen	14.06.2021	okul/yüz yüze	10 dakika
11	Somer öğretmen	14.06.2021	okul/yüz yüze	15 dakika
12	Fatih Öğretmen	15.06.2021	okul/yüz yüze	12 dakika
13	Rabia Öğretmen	15.06.2022	okul/yüz yüze	12 dakika
14	Zeynep Öğretmen	29.06.2021	okul/yüz yüze	17 dakika
15	Cansu Öğretmen	29.06.2021	okul/yüz yüze	16 dakika
16	Burak Öğretmen	30.06.2021	telefon	8 dakika
17	Aycan Öğretmen	01.07.2021	okul/ yüz yüze	10 dakika

3.4.Verilerin Analizi

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde derinlemesine işlenerek daha önce belirlenmiş olmayan temalara ve boyutlara ulaşılmasına olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizi, araştırmanın özüne ilişkin kalıpları temaları, önyargıları ve anlamaları ortaya çıkarmak amacıyla verilerin dikkatli, detaylı ve sistematik olarak incelenmesi ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizi, söz konusu verilerin çözümlenmesinde tündengelim dayalı bir okuma yöntemi olarak ifade edilebilir. Elde edilen verilerin derinlemesine analiz edilmesini, önceden belli olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasını mümkün kılar. Bir söylemi anlama ve yorumlamada objektif ve sistematik olma amacını güder (İlgar ve İlgar, 2014).

Nitel araştırmada veriler temelde dört aşamada analiz edilir. Verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin temalara ve kodlara göre düzenlenip tanımlanması ve son olarak da bulguların tanımlanıp yorumlanmasıdır. İçerik analizinin ilk aşamasında araştırma doğrultusunda yapılan görüşmelerden toplanan veriler Microsoft Word programında yazıya geçirilmiştir. Elde edilen görüşme transkripsiyonları hızlıca okunarak ilk izlenimler not alınmıştır. Ardından bütün transkripsiyonlar satır satır, soru soru okunarak en çok tekrar edilen, özellikle vurgulanan benzer kelimeler veya bölümler kodlanarak taslak temalar ortaya çıkarılmıştır. İlk aşamada ortaya çıkan kodların benzer ve farklılıkları incelenerek en önemli kodların hangileri olduğuna karar verilmiştir. Kesinleşen kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmanın temel soruları çerçevesinde temalar arası ilişkiler saptanmıştır. Ardından toplanan veriler kod, kategori ve temalara göre açıklanarak bulgular tanımlanmıştır. Doğrudan alıntılara yer verilerek yorumlanan bulgulardan sonuçlara ulaşılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Verilerin analizinde izlenen aşamalar aşağıdaki Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Verilerin Analizinde İzlenen Aşamalar

Şekil 3.1. Verilerin analizinde izlenen aşamalar

(Collins, 1999)

3.5. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı'ndan mezun olmuş ve Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaktadır. Araştırmacı lisans döneminde “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” dersi almıştır ve bu ders kapsamında makale çalışması yapmıştır. Ayrıca, yüksek lisans döneminde almış olduğu “Nitel Araştırma Yöntemleri” ve “Eğitim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri” dersleri, araştırmacının nitel araştırmalara yönelik bilgi ve deneyimlerine katkı sağlamıştır. Araştırmacı Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ulusal ve uluslararası düzeyde yurt içi ve yurt dışı konferanslara katılarak bunlarda sunumlar yapmıştır.

Araştırmacı etik ilkelerde belirtildiği gibi, araştırma öncesinde Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurumundan ve Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinleri almış, katılımcıları gönüllülük esasına göre belirlemiş ve onları araştırma süreci hakkında bilgilendirmiştir. Araştırmacı veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılara açık ve kibar davranılmış; katılımcıların düşüncelerini etkileyecek soru ve yorumlardan kaçınmaya özen gösterilmiştir.

3.6. Geçerlilik ve Güvenirlik

Yapılan bir bilimsel araştırmanın en önemli kısmından biri ulaşılan sonuçların inandırıcı olmasıdır. Bundan dolayı bilimsel araştırmalarda geçerlilik ve güvenirlilik yaygın iki ölçüt olarak kabul edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmanın geçerlilik ve güvenirliliğinin sağlanmasında inandırıcılık (iç geçerlilik), aktarılabilirlik (dış geçerlilik) ve tutarlılık (güvenirlilik) ölçütleri dikkate alınmıştır.

3.6.1. İnandırıcılık

İnandırıcılık, araştırma bulgularının gerçeklikle ne düzeyde olduğunu ifade etmektir (Shenton, 2004). Bir araştırmanın bilimsel olabilmesi için araştırma verilerinin açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından teyit edilebilmesi gerekir. Aksi halde araştırmanın inandırıcılığına kuşku düşebilir. Bundan dolayı araştırma yapan kişi verileri toplarken nesnel bakış açısıyla topladığına, elde ettiği bulguların gerçek olup olmadığına, benzer durumlarda ulaşılan sonuçların geçerliliğine ve bütün bu sürecin

birbiri ile tutarlı olmasına dikkat etmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018) . Bu araştırmanın inandırıcılığının sağlanmasında;

- Verilerin analizinde ve yorumlanmasında alanında uzman kişilerin görüşleri alınarak verilerin kendi içinde tutarlı olup olmadığı tartışılmıştır.

3.6.2. Aktarılabilirlik

Bulguların diğer bağlamlara ne düzeyde uyarlanabildiği ile ilgilidir. Nitel araştırmalarda “genelleme” yerine “aktarılabilirlik” kavramının kullanılması araştırma sonuçlarının doğrudan benzer durumlara genellenemeyeceği ancak bu durumlarda sonuçların uygulanabilirliğine ilişkin geçici yargıya varma anlamı taşır. Araştırmanın aktarılabilirliği için yapılanlar;

- Çalışma grubu, veri toplama yöntemleri, veri toplama oturumlarının sayısı ve süresi ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
- Araştırma bulguları kanıtlarla desteklenerek ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.6.3.Tutarlılık

Aynı ortamda aynı katılımcılarla aynı bulgulara ulaşılmasını ifade eder. Nitel araştırmalarda olay ve olguların ortama ve zamana bağlı olarak oluştukları için tekrar edilebilirlik, kabul edilen varsayımlara göre pek mümkün değildir. Çünkü olay ve olgular sürekli değişkenlik gösterir. Bundan dolayı nitel araştırma, nicel araştırmadaki gibi güvenilirlik peşinde değildir. Bunun yerine güvenirliliğin odağı olan tutarlılığa değer verir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada tutarlılığın sağlanması için yapılanlar şunlardır;

- Araştırmanın yöntem bölümünde veri toplama araçları, veri toplama süreci ve veri analizinin nasıl yapıldığı detaylı olarak açıklanmıştır.
- Araştırma boyunca veri toplama araçlarının oluşturulması, elde edilen verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması ile sonuçların oluşturulmasında uzman desteğine başvurulmuştur.
- Görüşme yoluyla elde edilen bulgulara doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.
- Bulguların araştırmanın kuramsal çerçevesi ile uyumlu olması ve araştırma sonuçlarının farklı araştırma sonuçları ile desteklenmesi sağlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde kullandıkları EBA canlı ders uygulamasına yönelik görüşlerine ilişkin verilere yer verilecektir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular yedi başlık altında ele alınmıştır;

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Planlaması

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine EBA canlı ders uygulamasında dersi planlamaya ilişkin görüşlerinin neler olduğu sorulmuş ve katılımcılardan elde edilen bulgular Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders planlaması

EBA Canlı Dersi Planlama	Söylenme sıklığı
Planlamada değişiklik olmadı	(11)
Haftalık plan	
Yıllık plan	
Planlamada değişiklik oldu	(6)
Sınırlı zaman	
Faydacılık	
Okulların durumunun belirsizliği	
Farklı süreç	

Tablo 4.1 incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersi planlamaya ilişkin görüşleri sorulduğunda, 11 öğretmen ders planlamalarının yüz yüze eğitimdeki gibi aynı olduğunu, yıllık planı dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde EBA canlı dersi planlama konusunda bir değişiklik yaşanmadığını, yüz yüze eğitimde uygulanan planlamaya bağlı kaldığını söyleyen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri aşağıdaki gibidir;

Burak Öğretmen: “Dersi planlama sürecinde bir değişiklik yaşamadım. Sadece fark olarak ders süresi kısaltıldı. 8. sınıflar sınava hazırlandıkları için ek dersler koyduk”.

Eray Öğretmen: “Dersi planlama kısmı aynı. Biz yüz yüze eğitim sürecinde nasıl ders planlıyorsak yine aynı şekilde devam ediyoruz. Sadece şuan da derslerimiz 30 dakika ama harici derste planlayarak ders saatimizi arttırabiliyoruz. Ama ne kadar arttırsak arttıralım yüz yüze eğitimin bir dakikası çok daha verimliydi benim için”.

Merve Öğretmen: “Dersi planlama noktasında bir değişiklik olmadı... Ek olarak MEB’in hazırlamış olduğu ders kitapları 40 dakikalık bir derse göre planlanmış o yüzden ders kitabını EBA’dan takip ettiğimizde süre yetiştiriyor”.

Diğer altı öğretmen ise; yüz yüze eğitim için hazırlanan planlarının etkisiz kaldığını, ders süresinin kısalmamasından dolayı planlamada daha hassas davranılması gerektiğini belirtmişlerdir. Kısıtlı zamanı iyi yönetmek adına bir ön hazırlığa ihtiyaç duyulduğunu ve salgın sürecinde okulların sürekli açılıp kapatılmasından dolayı planlamada bir belirsizlik yaşadıklarını, farklı bir süreç içerisinde olduklarından dersi planlarken faydacılık felsefesini dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitimde yüz yüze eğitim için hazırlanan planların etkisiz kalması, yeni bir sürecin içerisinde bulunulmasından dolayı EBA canlı dersi planlama sürecinde daha hassas daha dikkatli davranılması gerektiğini belirten bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Dilan Öğretmen: “EBA canlı dersleri biz zümrelerimizle bir hafta öncesinden planlamasını yapıyoruz. Günlük saatleri, günleri, idarenin vermiş olduğu planlamaya göre ayarlıyoruz. Çocuğun hayatta kullanabileceği aslında temel bilgileri çok detaya inmeden onlara kavratmaya çalışıyoruz”.

Cansu Öğretmen: “Uzaktan eğitim sürecinde normal eğitim için hazırladığım birçok şey etkisiz hâle geldi ve uzaktan eğitime göre en baştan yeni kaynaklar materyaller hazırladım. Bu süreçte çok yoruldum. Dersi planlarken de ister yüz yüze ister normal olsun en az üç kaynaktan hazırlık yapıyorum”.

Aycan Öğretmen: “Dersi planlama sürecinde normal planlama sürecine göre daha hassas davranmamız gerekiyor. Çünkü sınırlı bir zamanımız var. Çocuklarla yüz yüze olmadığımız için onların dikkatini toplu tutmamız gerekiyor. 20 dakikalık bir yoğunlukta ders işleme planı yaptım üst üste iki saat dersim olduğunda birinci derste temel kavramları verme, genel konuyu anlatma ve toparlama şeklinde, ikinci derste görsel içerik paylaşımı, etkinlik yaptırma ve bol soru cevap”.

Zeynep Öğretmen: “Yeni ve farklı bir süreç içerisindeyiz ne yapacağımızla ilgili bir ön hazırlık gerekiyor. Çünkü kısıtlı bir süremiz var. 30 dakika onu en verimli şekilde kullanmalıyız”.

İfakat Öğretmen: “Normal eğitim programına uygun bir biçimde yıllık planlarımıza göre düzenleme yaptık ama canlı dersin Zoom programından yarım saat olarak yapılması bu süreci daha iyi ve etkili planlamamız gerektirdiği sonucuna ulaştırdı. Tabii sistemde okulların yüz yüze açılması ve kapatılması durumları oldu. Bu durum bizim için sıkıntılıydı. Planlamada bir belirsizlik yaşadık”.

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Dersi Öğrenme-Öğretme

Sürecinde Kullanımı

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre EBA canlı ders uygulamasının öğrenme-öğretme sürecinde kullanımına ilişkin görüşleri neler olduğu sorusu sorularak elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. EBA canlı dersin öğrenme-öğretme sürecinde kullanımı

EBA Canlı Dersin Öğrenme-Öğretme Sürecinde Kullanımı	Söylenme Sıklığı
Öğrenme-öğretme sürecinde kullanımı yetersiz	(10)
Davranış kazandırmada güçlük	
Dersin amaçlarına ulaşamama	
Konu ve kavram öğretiminde tekrara düşme	
Soyut kavramların öğretiminde zorluk	
Bilinçsizlik	
Sınıfı kontrol mekanizmasının olmaması	
Katılım oranı az	
Öğrenme-öğretme sürecinde kullanımı yeterli	(7)
En iyi çözüm	
Sözel ders	
Ders işlenişi kolay ve hızlı	
Zengin içerik	

Çalışmaya katılan öğretmenlerden elde edilen verilere göre 10 öğretmen öğrenme-öğretme sürecinde EBA canlı derste; öğrenciye davranış kazandırmada güçlük, dersin amaçlarına ulaşamama, aile ve öğrencilerin bilinçsiz olması, konu ve kavram öğretiminde tekrara düşme, soyut kavramların öğretiminde yaşanan zorluk, sınıfı kontrol etme mekanizmasının olmaması gibi nedenlerden dolayı EBA canlı ders uygulamasının kullanımının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme sürecinde EBA canlı ders uygulamasının kullanımının yetersiz olduğunu ifade eden öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir;

Fatih Öğretmen: “EBA canlı dersin öğrenme-öğretme sürecinde kullanımı hem çocuklar açısından hem de bizim açımızdan çok berbat. İnsan sağlığı açısından birçok zararı oldu gerek yok böyle bir şeye”.

Hatice Öğretmen: “EBA canlı dersin öğrenme-öğretme sürecinde katılım oranı az olduğu için verim alınamıyor, derse katılan öğrencilerin dikkatlerini toplama konusunda da sıkıntılar yaşanabiliyor”.

Eray Öğretmen: “Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme-öğretme açısından zorlanıldığını düşünüyorum. Normal eğitimde çocuklarda öğrendiklerini davranışa dönüştürmelerini görme olanağımız oluyordu. Öğrenme de odur zaten. Dolayısıyla UE sorunlu bir sürecin yani salgın hastalık sürecini en iyi şekilde atlatabileceğimiz bir yöntem olduğunu biliyorum ama kesinlikle dersin amaçlarına ulaşma noktasında yüz yüze eğitimle kıyaslayamam”.

Hakan Öğretmen: “EBA canlı desin öğrenme-öğretme sürecine ilişkin kullanımı hiç yoktan iyi niteliğinde. Çok da faydalı bulmuyorum. Bizim, öğrencilerimizin ve ailelerimizin eğitimi uzaktan yürütme bilincine sahip olduğunu düşünmüyorum”.

Merve Öğretmen: “EBA’dan canlı ders yapmaya çok alıştık. Sosyal Bilgilerin aktarımı konusunda bir sıkıntı yaşamadık ama öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin dikkatini konuya çekme, dikkatini toplama konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Kameraların ve seslerin kapalı olmasından dolayı sınıfı yönetmek, kontrol altında tutmak sıkıntı oluşturuyor”.

Diğer yedi öğretmen ise; salgın sürecinde EBA canlı dersin en iyi çözüm yolu olduğu, EBA platformunun zengin içeriklere sahip olması, Sosyal Bilgiler dersinin sözel ağırlıklı bir ders olmasından dolayı aktarımında bir sıkıntı yaşanmadığı ve ders işlenişinin kolay ve hızlı olmasından dolayı öğrenme-öğretme sürecinde EBA canlı ders kullanımının yeterli olduğu görüşündedirler. Katılımcıların görüşlerine ait doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme sürecinde EBA canlı ders uygulamasının kullanımının yeterli olduğunu ifade eden bazı öğretmenlerin görüşleri şu biçimdedir;

Somer Öğretmen: “Bizim dersimiz sözel bir ders olduğundan dolayı öğrenme-öğretme sürecinde canlı ders biraz daha iyi ama karşıdaki öğrenci seni dinleyecek ve derse istekli olacak o zaman yüz yüze eğitimden bir farkı yok”.

Dilan Öğretmen: “Sosyal Bilgiler açısından değerlendirecek olursak bizim dersimiz daha çok görsel içerikli olduğu için video ve sunumlarla ders içeriğini zenginleştiriyoruz. Aslında canlı ders bizim işimize yaradı beni rahatlattı ama uzun olduğu zamanlar sıkıyor”.

Zeynep Öğretmen: “EBA canlı dersin kullanımının Sosyal Bilgiler açısından değerlendirecek olursak bizim dersimiz diğer derslere nazaran işlenişi kolaydı. Kendine özgüveni olan çocuklar derste daha etkin ve ön plana çıkıyor normal sınıfta olduğu gibi ama pasif çekingem öğrenciler açısından bu süreç daha zor olabiliyor”.

4.3. EBA Canlı Ders Uygulamasında Kullanılan Yöntem, Teknik ve Dijital Araçlar

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine “EBA canlı ders uygulamasında dersin işlenmesi sürecinde kullanılan yöntem, teknik ve dijital araçlara ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu sorularak öğretmenlerden alınan dönütler doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersin işlenmesi sürecinde kullanılan yöntem, teknik ve dijital araçlar

EBA Canlı Ders Uygulamasında Kullanılan Yöntem Teknik ve Dijital Araçlar			
Yöntem ve Teknikler	Söylenme Sıklığı	Dijital Araçlar	Söylenme Sıklığı
Görsel analiz	(14)	Youtube	(10)
Soru cevap	(13)	WhatsApp	(9)
Düz anlatım	(11)	EBA içerikleri	(7)
Videolar	(9)	Dijital ders kitabı	(5)
Harita	(6)	Sosyalbilgiler.biz	(3)
Hazır sunu	(5)	Zoom	(2)
Online oyun	(5)	Google meet	(1)
Hikâye	(2)	Skype	(1)
Şema ve şeritler	(2)	Morpa	(1)
Çizim	(2)	Haber siteleri	(1)
Kavram haritası	(3)	MEB vitamin	(1)

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin canlı ders esnasında kullandıkları yöntem, teknik ve dijital materyalleri sorusuna verilen yanıtlara ilişkin öğretmenlerin derste daha çok düz anlatım tekniği, soru cevap, videolar ve bolca görsel analiz kullandıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin EBA canlı derste kullandıkları yöntem teknik ve içeriklerin yüz yüze eğitimdeki kadar verimli olmadığını da ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra canlı derste öğretmenler sözsüz iletişim unsurlarından olan jest ve mimikleri etkin kullanamadıklarını, rol yapma ve drama tekniğini uygulayamadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca eş zamanlı olarak canlı derste öğrencilere not aldırma yani dikte yöntemini etkin olarak kullanmada zorlandıklarını bunun yerine öğretmenlerin kendi hazırladıkları ders notlarını öğrencileri ile paylaştıkları belirtilmiştir. Bu süreçte dijital ders kitabını, EBA içeriklerini, Sosyal Bilgilere ait internet sitelerini etkin olarak kullandıklarını ve Whatsapp uygulamasından hem öğrenci hem de velilerle iletişim kurmada yararlandıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgulara ilişkin öğretmenlerin görüşleri doğrudan alıntı olarak aşağıda yer almaktadır.

İfakat Öğretmen: “Derslerimde daha çok içeriği görsellerle desteklenmiş sunumlar tercih ettim. Bizim dersimizde görsellik çok önemli. Çocuk gözünün önünde canlandırmadığı bir şeyi zihninde de anlamlandıramıyor, öğrenmesi de zor oluyor haliyle. Ders esnasında kavram haritaları da kullanmaya çalıştım”.

Hakan Öğretmen: “Ders işleniş sürecinde EBA’nın içeriklerinden ve Morpa Kampüs’ün etkinliklerinden yararlanıyorum”.

Hatice Öğretmen: “Yüz yüze eğitimde kullanılan her yöntem ve tekniği kullanmak mümkün olmuyor. Anlatım, katılımı sağlamak için soru cevap ve görsel içerikli paylaşımlara ağırlık veriyorum”.

Rabia Öğretmen: “Normalde sınıfta jest ve mimikleri yoğun bir şekilde kullanıyorsun ama EBA canlı derste sadece bir yere hapis oluyorsun. Örneğin normal eğitimde rol yapma ve drama tekniğini derslerimde çok kullanan biriyim ama ekran karşısında bunu yapamadık”.

Eray Öğretmen: “Uzaktan eğitim, kullandığımız teknikleri biraz daha kısıtlıyor. Çocukların karşısında siz jest ve mimiklerinizle yoksunuz bunun için daha fazla görsel materyallere ihtiyaç duyuyoruz”.

Merve Öğretmen: “Ders esnasında sosyalbilgiler.biz sitesindeki kaynaklardan dijital ders kitabı, sunular, EBA’daki konu anlatım videoları ve oyunlardan yararlanıyorum. Anlatım ve soru cevap tekniğini de sık sık kullanıyoruz. Öğrencilere canlı ders uygulamasında önemli yerleri, söylediklerimi not aldırman çok zor oluyor”.

Gökçen Öğretmen: “Sosyalbilgiler.biz sitesindeki öğretmen arkadaşların paylaştığı ünite odaklı ders notlarından yararlandım. Konuya uygun videolar, haritalar ve görsellerden yararlanarak anlatım tekniği ile süreci yönettik”.

4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasında

Karşılaştıkları Sorunlar

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine “EBA canlı ders uygulamasında ders işlerken hangi sorunlarla karşılaşmaktadır?” sorusu sorularak öğretmenlerden alınan dönütler doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında karşılaştıkları sorunlar

EBA Canlı Ders Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar	Söylenme Sıklığı
Teknik Sorunlar	
İnternet erişim sorunu	(11)
Mikrofonun çalışmaması	(8)
Kameraların kapalı olması	(8)
Teknolojik araçların yetersizliği	(4)
Öğrenciye Yönelik Sorunlar	
Öğrenci derste mi değil mi?	(11)
Geri dönüt alma-verme	(6)
Dikkat dağınıklığı	(3)
Öğrencinin kendini ifade edememesi	(3)
Motivasyon düşüklüğü	(3)
Algıda yetersizlik	(2)
Diğer Sorunlar	
Dışsal etkenler (aile, ses, gürültü vb.)	(5)
Birleştirilmiş sınıf	(4)
Tecrübesizlik	(4)
Soyut konu ve kavramların aktarımında zorluk	(3)
Duygu durumunu anlayamama	(3)

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilen verilere göre EBA canlı ders uygulamasında karşılaşılan sorunlar teknik sorunlar, öğrenciye yönelik sorunlar ve diğer sorunlar olmak üzere üç başlık etrafında gruplandırılmıştır. Öğretmenlerin 11'i internete erişmekte ve canlı ders esnasında kameraların kapalı olması ve mikrofonun çalışmaması gibi teknik açıdan sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak öğrencinin derste olup olmadığını anlayamama, öğrencide dikkat dağınıklığı, motivasyon düşüklüğü, canlı ders esnasında öğrencinin kendini iyi ifade edememesi; canlı ders tecrübesizliği, birleştirilmiş sınıfta ders yapıldığından sınıfın kalabalık olması ve sınıf yönetiminin zorlaşması, soyut konu ve kavramların aktarımında sınıf düzeyine göre yaşanan zorluk, gibi sorunlarla da karşılaşılmaktadır. Bu verilere ilişkin öğretmenlerin görüşleri şu biçimde belirtilmiştir;

Aycan Öğretmen: “Okulumuzun bulunduğu yer Göreme ilçesi, burada internet sorununuz yok ama Göreme’ye bağlı seyrek nüfuslu küçük bir yerleşke olan Çavuşin’den gelen öğrencilerimiz var oradan bağlanan çocuklarımızda alt yapı yetersizliği oldu. Kimisinin ailevi nedeni, kiminin internetinin bitmesi...Örneğin arıyoruz çocuğu çocuk ‘ailem beni mandıraya götürdü ders saatinde’ diyor. Buna yapabileceğimiz bir şey olmuyor maalesef”.

Hakan Öğretmen: “Canlı ders esnasında bir espri yapamıyorsunuz, fıkra anlatamıyorsunuz. Öğrencinin dikkatini toplayamıyorsunuz. Neden? Çünkü öğrencinin dikkatinin dağılıp dağılmadığını, dinleyip dinlemediğini bilmiyorsunuz ki. Bunlar bilginin aktarımında çok

önemli. Böyle ruh gibi geçiyor. Öğretmen dönüt alacak ki öğrenci cevabı verecek siz işleyişe devam edeceksiniz”.

Dilan Öğretmen: “Çocuklar ders işlerken not alıyor mu almıyor mu? Derste soru soruyoruz hiçbir şekilde cevap vermiyor. En çok karşılaştığım sorun çocuğun o gün hasta mı? Mutsuz mu? Üzgün mü? Ders çalışma ortamı uygun mu? Genel durum hali ile ilgili hiçbir şey bilmiyorum”.

Murat Öğretmen: “...Çocuk kamera karşısında mı değil mi? Dersi dinliyor mu, dinlemiyor mu? Anladı mı? Anlamadı mı? En önemli güçlük bunlar. Derse aileler müdahale edip sesleri duyuldu, kardeşleri öğrenciyi rahatsız etti...”

İfakat Öğretmen: “Öğrenci ile göz teması kuramıyorsunuz. Biz dersi anlatıyoruz. Konu ile ilgili bir soru sorduğunda öğrenci orda mı değil mi? Bilemiyoruz ek olarak birleştirilmiş sınıfta ders işliyoruz. 7’lerde 54 8’lerde 67 kişilik bir sınıf oluştu. Bu durumda her çocuğa söz hakkı tanımamız pek mümkün değil. 30 dakikalık bir süremiz var öğretim programını yetiştirmek, dersi anlatmak ve akabinde dönüt almak çok zor.”

Rabia Öğretmen: “ Çocukları derste tutmak pek mümkün değil. 30 kişi derse bağlandı olarak gözüküyor ama beş kişi ancak derstedir. Bir soru soruyorsun çocuğa, çocuktan ses seda yok. Ekranı açmış gitmiş. İçinde başarıya azmi olan o bilince erişmiş olan çocuklarda hiçbir sıkıntı olmadı o tarz çocuklar her yerde eğitimlerini devam ettiriyorlar”.

Fatih Öğretmen: “Aile kontrolü olmayınca ders esnasında çocuk oyun oynuyor başka işlerle uğraşıyor”.

4.5. EBA Canlı Ders Uygulamasının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine EBA canlı ders uygulamasının olumlu ve olumsuz yönleri neler olduğu sorusu sorularak alınan dönütler doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.5’ te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. EBA canlı ders uygulamasının olumlu ve olumsuz yönleri

EBA Canlı Ders Uygulamasının Olumlu Yönleri	Söylenme Sıklığı
Eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması	(7)
Dersin hızlı işlenmesi	(6)
Zamandan ve mekândan tasarruf etmek	(5)
Aile ile iş birliği	(4)
Teknoloji okuryazarı olmak	(3)
İçerik zenginliği	(1)
Ek ders yapmak	(1)
EBA Canlı Ders Uygulamasının Olumsuz Yönleri	Söylenme Sıklığı
Fırsat eşitsizliği	(9)
Öğrenme kayıplarının olması	(7)
Sağlık sorunlarının ortaya çıkması	(6)
Sınıf yönetiminin zor olması	(5)
Öğrencinin asosyalleşmesi	(5)
Ekran bağımlılığının artması	(5)
Canlı dersin zorunlu olmaması	(4)
Öğretmenin sosyalleşememesi	(3)
Sınıf kültürünün oluşmaması	(3)
Öğretimde motivasyon düşüklüğü	(2)
Öğrenme eksiklerinin tespit edilememesi	(2)

Yukarıdaki Tablo 4.5’te göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri EBA canlı ders uygulamasının olumlu yönlerini; uzaktan eğitim sürecinde eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması, bu süreçte aile ile daha fazla iş birliği içerisinde olunduğu, dersin yüz yüze eğitime göre daha hızlı işlenmesi, içerik zenginliği, zamandan ve mekândan tasarruf etmek, teknoloji okuryazarı olmak ve ek ders yapma olanağının olması biçiminde ifade etmişler. Söz konusu bulgulara ilişkin öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir;

Merve Öğretmen: “Daha önce sosyal medya araçlarını kullanmıyordum bir hesabım bile yoktu. Ama bu süre birçok öğretmen ve öğrencilerin yararlanabileceği kendi el yazımla ders notu, sorular hazırlayıp Instagramdan paylaşıyorum. Youtube uygulamasına kendi olanaklarımla, çok profesyonel çekimler olmasa da konu anlatım ve soru çözüm videoları yüklüyorum. WhatsApp uygulamasını çok sık kullanıyoruz en büyük iletişim noktamız”.

Hakan Öğretmen: “EBA Canlı ders yaşadığımız salgın sürecinde olayı hiç yoktan iyi denilebilecek bir uygulama. Çalışmak isteyen, ilgili olan öğrenci için zamanı değerlendirme, yeni bilgileri alabilme ve öğrenme noktasında olumlu. Ama başarısı düşük öğrenciler için fayda sağlamıyor”.

Hatice Öğretmen: “Canlı derste yüz yüze eğitimdeki yoklama vs. gibi işlemler yapılmadığı için zaman kaybı yaşanmıyor. Bu yönüyle avantajlı diyebiliriz”.

Cansu Öğretmen: “Mesela ben kendim teknolojiye çok uzak bir insandım. Ama bu süreçte teknolojinin getirdiklerini çok iyi kullandım. Uzaktan eğitimin avantajı öğretmenin öğrenciye bu süreçte daha fazla rehberlik etmiş olmasıdır. Öğrenci kendi kendine bile her konuya erişim sağlayabilir”.

Aycan Öğretmen: “Uzaktan eğitimin avantajı bir kere zaman ve mekândan tasarruf etmek. Mesela sabah okula öğrencide gelmiyor öğretilmekte hem yoldan hem zamandan tasarruf sağlıyoruz”.

Gökçen Öğretmen: “Avantaj olarak şunu ekleyebilirim; online eğitimde dersleri çok hızlı işliyoruz normal eğitime göre”.

Somer Öğretmen: “Avantajları şunlardır: öğretim programını, kazanımları yetiştirme gibi bir kaygı yok. 30 dakikalık ders var bölünmüyor hemen anında başlatıyorsun. Hani öyle çocuk tuvalete gidiyim, elimi yüzümü yıkayım diyip gidip gelmesi veya zaman zaman şımaran çocukların olması bu da dersin bölünmesine sebep ama canlı derste bu gibi sorunlar olmuyor”.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden, EBA canlı ders uygulamasının olumsuz yönlerine ilişkin elde edilen veriler çeşitlilik göstermektedir. Bunlar; EBA canlı ders uygulamasında öğretmenin sosyalleşememesi, öğrencilerin asosyalleşmesi, sınıf kültürünün oluşmaması, mikrofon ve kameraların kapalı olmasından dolayı sınıf yönetiminin zor olması, öğretilmekte motivasyon düşüklüğü, öğrenme kayıplarının olması, canlı dersin zorunlu olmamasından dolayı öğrenci katılımının düşük olması; göz, obezite, duruş bozukluğu vb. sağlık sorunlarının ortaya çıkması, fırsat eşitsizliği (coğrafi mekan, teknik araçlara ulaşamama vb.) gibi olumsuzlukların olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine ilişkin doğrudan ifadeler aşağıda yer verilmiştir;

Rabia Öğretmen: “Avantaj %5-10 ise dezavantaj %90-95. Her anlamda hem fiziksel hem psikolojik hem asosyal; kayıp çocuklar, yani ne yapacağını bilmeyen bağımlı çocuklar o kadar çok bağımlı çocuğumuz oldu ki anlatamam. Mesela bize işte çocukları ekran başından uzak tutacağız dediler şimdi tam tersi oldu. Asosyal bir nesil yetişti”.

Murat Öğretmen: “Sosyalleşme anlamında dezavantajın avantajdan daha çok olduğunu düşünüyorum sosyalleşme bağlamında sıkıntılar oldu”.

Eray Öğretmen: “Canlı dersler mesai kavramını bitirdi. Benim muzdarip olduğum bir konu. Çünkü benim okul dışında da farklı sorumluluklarım var, üyesi olduğum kurumlar var gidip gelmem gerekiyor”.

İfakat Öğretmen: “Çocuklar sosyalleşemediği için evde kendilerini yalnız hissediyorlar sanki bu durumu sadece ben yaşıyordum bu dünyada tek ben böyleymişim gibi

hissediyorlar. Evde tek oldukları için diğer arkadaşlarını da gözlemleyemiyorlar. Okulda sosyal öğrenmede söz konusu”.

Zeynep Öğretmen: “Sınıf ortamında olduğunda çocuğun psikolojisini anlayabiliyorsun yani sadece dersle ilgili değil o günkü ruhsal durumunu arkadaşlarıyla ilişkilerini tutum ve davranışlarını gözlemleyebiliyorsun”.

Merve Öğretmen: “Çalıştığım okulun bulunduğu bölgedeki aileler genellikle düşük gelire sahip oldukları için kayadan oyma evlerde oturuyorlar ve kayanın içerisinde internet çekmiyor. Orta düzey gelir altındaki öğrenciler için UE büyük kayıp oluşturdu. Başarı seviyesi ve ekonomik durumu düşük olan öğrencileri biz EBA' da kaybettik”.

Dilan Öğretmen: “Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin başarısını, tutumunu ölçmeye yönelik değerlendirme yapılmadığı için öğrenme eksikleri tespit edilemedi”.

Ümran Öğretmen: “Katılım mecburiyeti olmadığı için öğrencilerin dersi önemsememesi bir dezavantaj”.

Murat Öğretmen: “Çocuğun derse katılımı tamamı ailenin inisiyatifinde olması bu bir dezavantajdır. Yani biz sonuçta derse katılmaları için gerekli bildirimleri yaptık. Sonuçta çocuk evinde öğretmenlik rolünde aile daha ön plana çıktı”.

Fatih Öğretmen: “Çocukla canlı derste gönül bağı kuramıyorsun”.

Rabia Öğretmen: “Ben en çok şeye üzülüyorum yani çok güzel bir sınıfım var. Onlarla yaşanmışlığım, paylaşımım olmadı. Birde ben çocuklara dokunmayı, onlara sarılmayı çok severim ama olmadı ya o bağ kurulamadı”.

4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına Yönelik

Önerileri

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine EBA canlı ders uygulamasına katkıda bulunmak için önerilerinin neler olduğu sorusu sorularak alınan dönütler doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.6’ da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına yönelik önerileri

EBA Canlı Ders Uygulamasına Yönelik Öneriler	Söylenme Sıklığı
İnternete erişim düzeyi iyileştirilmeli	(3)
Günlük canlı ders saati fazla olmamalı	(3)
Aile ile iş birliği içinde olunmalı	(3)
EBA içeriklerinin kullanımı daha işlevsel olmalı	(2)
İçerik zenginleştirilmeli	(2)
Ders süresi artırılmalı	(2)
Alt yapı güçlendirilmeli	(1)
Ders kitaplarında da uzaktan eğitime yönelik bir düzenlemeye gidilmeli	(1)

Araştırma katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden EBA canlı ders uygulamasına katkıda bulunmak için 10 öğretmen önerilerini belirtmiştir. Bazı öğretmenler EBA içeriklerinin zenginleştirilmesi ve içeriklerin kullanımının daha işlevsel olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Günlük girilen canlı ders saatinin en fazla dört saat olması gerektiği, fazla olduğu durumda hem öğrenci hem de öğretmen için yorucu ve sıkıcı olduğu öğretmenlerin görüşlerinden anlaşılmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenler aile ile iş birliği içinde olunması gerektiğinin önemini ifade etmişlerdir. Tablo 4.6'ya ilişkin öğretmenlerin görüşleri aşağıda örneklendirilmiştir.

Murat Öğretmen: “Eğer uzaktan eğitim biraz daha devam ederse erişemeyen öğrencileri artık tamamen kaybedebiliriz. Özellikle tavsiye erişimi olmayan öğrencilere erişimin sağlanmasıdır”.

Dilan Öğretmen: “Örneğin bir ay canlı ders yapıyorsak 10 gün tatil olması gerekiyor. Çünkü gerçekten çok yorucu oluyor. Bir günde yedi saat canlı derse giriyorum iki gün kendime gelemiyorum. Birde biz branş öğretmeni olduğumuz için 150 öğrenci ile sabah akşam iletişim hâlindeyiz”.

Eray Öğretmen: “Ben EBA canlı ders uygulamasının bu kadar başarı sağlayabileceğini düşünmüyordum benimki önyargı değil gerçekte yüz yüze eğitimle uzaktan eğitim kıyaslamıyordum bile ama o kadar fazla şey düşünmüşler ki sistemi oluştururken inanın bu soruya kendim bir öneride bulunamayacağım”.

Somer Öğretmen: “ Aslında bizim burada velilere önerilerimiz var. Veliler, çocukların derse girip girmediğini, bunu kontrol etmeleri gerekli”.

Cansu Öğretmen: “Bakanlık her şeyi düşünmüş ya bir öğretmen zaman ayırsa çok şey kazanır”.

Hatice Öğretmen: “Derse katılmayan öğrencilere teknik destek verilebilir. Velileri öğrencilerin derse katılımları konusunda bilgilendirmek, öğrencilerin derse takibi konusunda velilerle iş birliği yapmak işe yarayabilir”.

Hakan Öğretmen: “EBA'nın içeriklerinin EBA canlı ders esnasında kullanımı daha işlevsel hale getirilebilir. EBA içeriklerine daha fazla görsel içerik eklenebilir”.

Fatih Öğretmen: “Ana dersler kapsamında ders sayıları azaltılabilir. Başka yapacak bir şey yok”.

Rabia Öğretmen: “Resim beden müzik derslerinden canlı ders yapılmasın. Matematik beş saatse iki saat olsun. Ekran başında çok yoruldu çocuklar bizlerde yorulduk mental olarak hepsi çöktü. Katkıda bulunmak için başkada bir şey düşünmüyorum yani”.

Merve Öğretmen: “Uzaktan eğitim sürecinde ders kitaplarına yönelik bir içerik düzenlemesi olmadı. Ders kitapları düzenlenebilir”.

Aycan Öğretmen: “EBA canlı dersin yanında başka bir uygulamadan da aynı anda çift kontrol sağlanabilir. Çünkü EBA’ da aynı anda yazışamıyoruz. Chat bölümü var ama EBA’da farklı sekme açtığımızda aynı anda çocuklarla iletişim sağlayamıyoruz”.

Büşra Öğretmen: “EBA konu anlatım videoları güzel ama daha da zenginleştirilebilir. Etkinlikler ve oyunlar yeterli değil arttırılmalıdır”.

4.7. Yüz Yüze Eğitimde EBA Canlı Dersin Kullanım Durumu

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine “Yüz yüze eğitime geçildiğinde EBA canlı ders uygulamasından yararlanılmasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu sorularak öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. *Yüz yüze eğitimde EBA canlı dersin kullanım durumu*

Yüz Yüze Eğitimde EBA Canlı Ders Kullanımı	Söylenme Sıklığı
Kullanmak İsterim	(10)
Olağanüstü durumlarda	
Tamamlayıcı olarak	
Konuların yoğunluğunu azaltmak için	
Kullanmak İstemem	(7)
Yorucu bir süreç	
Manevi doyum yok	
Nefret edilmesi	
Gerekli görülmemesi	

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri yüz yüze eğitime geçildiğinde EBA canlı ders uygulamasını derslerinde durumu zayıf olan öğrenciler için veya konuları tekrar etme, soru çözme, pekiştirme gibi ya da kar tatili, salgın, hastalık, afet gibi olağanüstü durumlarda kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Bunun aksine yedi öğretmen yüz yüze eğitime geçildiğinde EBA canlı ders uygulamasına gerek duymayacaklarını belirterek kullanmak istemediklerini, uzaktan eğitim sürecinde çok yorulduklarını ve bu süreçte mesleki anlamda manevi bir doyum yaşayamadıklarını

söylemişlerdir. Elde edilen bulgulara ilişkin öğretmenlerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Yüz yüze eğitime geçildiğinde EBA canlı ders uygulamasından yararlanmak isteyen öğretmenler görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

Gökçen Öğretmen: “UE sürecinde yüz yüze eğitimin önemini daha iyi anladık. Hasta olduğumuzda, rapor aldığımız dönemlerde geri kalmamak amacıyla kullanılabilir. Bunu yanı sıra Sosyal Bilgilerde konular çok yoğun. 1. dönem konuları mutlaka 2. döneme aksıyor yetiştiremiyoruz. Özellikle tarih konularında bir ön yargı oluşuyor bu önyargıyı kırmak amacıyla kullanılabilir”.

Murat Öğretmen: “Yüz yüze eğitimde EBA canlı ders başrol olmamak şartıyla kullanılabilir. Bu alt yapı hazır durmalı ve yüz yüze eğitimde tamamlayıcı olarak kullanılabilir. Çünkü Türkiye doğal afetler ülkesi deprem, sel vb. durumlar sık sık yaşanabiliyor. Canlı derslerle bu eksiklikler giderilebilir”.

Eray Öğretmen: “ Yani canlı ders bizde bir alışkanlık oluşturdu. Normal yüz yüze eğitime geçtiğimizde bazı sorunların çözümü için ihtiyaç duyduğumuzda kullanacağım”.

Dilan Öğretmen: “Kesinlikle ben bu canlı ders platformunu kullanmak isterim. Ben canlı derslerin hayatımıza girmesinden en çok öğrenciler açısından memnunum. Ders durumu zayıf olan öğrencileri tespit edip EBA'dan canlı ders ayarlayarak bireysel öğrenme sağlanabilir. Farklı ülke, şehirdeki kişilerden yararlanılarak canlı dersler yapılabilir”.

Yüz yüze eğitime geçildiğinde EBA canlı ders uygulamasını kullanmak istemediklerini belirten bazı öğretmenlerin görüşleri;

İfakat Öğretmen: “EBA canlı ders zorunlu değilse öğrenci ve öğretmeni yoracak bir şey olarak düşünüyorum. Çünkü mesai kavramının dışına çıkılıyor. Bizimde bir özel hayatımız olduğunu düşünüyorum. Ailelerimizde bu süreçte mağdur duruma düştüler”.

Hatice Öğretmen: “ Kesinlikle kullanmak istemem. Çünkü mesleki anlamda manevi doyum yok”.

Büşra Öğretmen:“ İstemem. Çok bıktık. Çünkü bizde süreç çok zor işliyor”.

Somer Öğretmen:“Yüz yüze eğitim olduktan sonra gerek yok. Ne kadar çocuklarımızı ekran başından uzaklaştırırsak o kadar iyi. Okulda ders olduktan sonra çocukları ekran karşısında dijital materyallerle ilişki kurdurmak doğru değil”.

Rabia Öğretmen: “Ayy! Kesinlikle istemem. Nefret ediyoruz. Yani bakanlık açıklama yaptı canlı dersler olacakmış diye ama bütün öğrenciler ve biz nefret ediyoruz. Hayatımdaki en net karar yani kesinlikle istemem ama olacakmış”.

Murat Öğretmen: “Yok ya, bende nefret ediyorum canlı dersten, olmasını istemem”.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularından hareketle elde edilen sonuçlara, sonuçların ilgili alan yazınla desteklendiği tartışma bölümüne ve araştırmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. EBA Canlı Dersi Planlamaya İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinden Elde Edilen Sonuçlar

Birinci bulgudan ulaşılan sonuca göre EBA canlı ders uygulamasında dersi planlamaya ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu dersi planlama sürecinde değişiklik yaşadıklarını, yüz yüze eğitimde kullandıkları planları uzaktan eğitim sürecinde de kullanmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğu, uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin aktarımı konusunda yeni planlamaya gerek duymamışlardır. Bunun aksini belirten bazı öğretmenlerin ifadelerinden, EBA canlı derste ders süresinin kısılmasından dolayı zamanı etkili ve iyi yönetmek amacıyla ön hazırlığa ihtiyaç duyulduğunu ve okulların sürekli açılıp kapatılmasından dolayı planlarında bir belirsizlik durumunun ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. EBA Canlı Dersi Öğrenme–Öğretme Sürecinde Kullanımına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinden Elde Edilen Sonuçlar

İkinci bulgudan ulaşılan sonuca göre EBA canlı dersin öğrenme-öğretme sürecinde kullanımının; Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşamama, konu ve kavram öğretiminde tekrara düşme, soyut kavramların öğretiminde zorluk, öğrenci ve öğretmende motivasyon düşüklüğü, aile ve öğrencilerin uzaktan eğitim konusunda bilinçsiz olması gibi nedenlerden dolayı yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir kısım Sosyal Bilgiler öğretmenleri de Sosyal Bilgiler dersinin sözel ağırlıklı bir ders olmasından dolayı ders işlenişin kolay ve hızlı olduğunu hatta bazı öğretmenler öğretim programını daha erken bitirdiklerini belirterek öğrenme-öğretme sürecinde EBA canlı dersin kullanımın yeterli olduğuna yönelik olumlu görüş bildirmişlerdir. Bakioğlu ve Çevik (2020), Fen Bilgisi öğretmenleri ile yaptığı çalışmada öğretmenlerin bir kısmı uzaktan eğitim sürecinde; laboratuvar ve atölye çalışmalarına gerek duyulduğundan ders işleniş ortamının uygun olmadığı, öğrenci katılımlarının az olduğu ve sürenin yetersiz

olduğu gerekçeleriyle öğretim programını tamamlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Sarışık, Sarışık ve Tuğra (2021) tarafından yapılan araştırmada, uzaktan eğitim sürecinde EBA canlı ders uygulamasını derslerinde kullanan öğretmenlerin çoğunun (%84) öğretim programında belirtilen kazanımları verebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. EBA Canlı Ders Uygulamasında Kullanılan Yöntem, Teknik ve Dijital Araçlara İlişkin Sonuçlar

Üçüncü bulgudan ulaşılan sonuca göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersin işlenmesi sürecinde en çok kullanılan yöntem ve tekniğin; görsel analiz, düz anlatım ve soru cevap olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra canlı derste öğretmenler jest ve mimikleri etkin olarak kullanamadıklarını, rol yapma ve drama tekniğini uygulayamadıklarını belirterek canlı derste kullandıkları yöntem, teknik ve içeriklerin yüz yüze eğitimdeki kadar verimli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alper (2020) öğretmenlerle yaptığı çalışmasında uzaktan eğitim sürecinde öğrenciden dönüt alamama, sınıf içinde uygulanan öğretim yöntemlerinin uygulanmasının ve öğrenci değerlendirmesinin zor olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan Araştırmada öğretmenlerin bu süreçte en çok kullandıkları dijital materyaller arasında WhatsApp ve Youtube uygulaması olduğu görülmektedir. Uyar (2020) çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin canlı dersler esnasında kullandıkları yöntem ve tekniklerin düz anlatım ve soru cevap olduğu, en çok kullanılan materyallerin ise çoğunlukla videolar, ders kitapları ve sunulardan oluştuğunu belirtmiştir. Benzer bir çalışmada, Bakioğlu ve Çevik (2020) uzaktan eğitim sürecinde en çok kullandıkları yöntemlerin soru cevap, problem çözme ve düz anlatım olduğu; yine en çok kullanılan öğretim materyallerinin de dijital dokümanlar, web uygulamaları ve EBA ders içerikleri olduğu tespit edilmiştir. Polat (2016) araştırmasında, sanal sınıf ortamlarında öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için farklı yöntemlere yer verilmesi gerektiği vurgulayarak, soru cevap yönteminin daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

5.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Dördüncü bulgudan ulaşılan sonuçlara göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında yaşadıkları en büyük problemlerin internete erişememe, mikrofonun çalışmaması, kameraların kapalı olması ve bağlantı kopukluğu gibi teknik

sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Paydar ve Doğan (2019)’ın çalışmasında rretmenler, uzaktan eğitimin en önemli sorununu teknolojik olanakların yetersizliği ve alt yapı eksikliği olarak belirtmişlerdir. Sarışık, Sarışık ve Tuğra (2021) alışmalarında; uzaktan eğitim sürecinde rretmenlerin yarısından fazlasının görüşlerine göre, EBA canlı derse bağlanırken teknik sorunlar ve bunlarla birlikte alt yapıdan kaynaklı problemlerin yaşandığı, bu sebeple bağlantı sorunlarının ortaya çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Aydemir (2021), Sosyal Bilgiler rretmenlerinin deneyimlerine yönelik gerçekleştirdiği çalışma sonucunda rretmenler, uzaktan eğitim sürecinde iletişim araçlarının eksikliği, internetin olmaması, şebekenin çekmemesi, duygu paylaşımının olmaması, öğrencilerin durumun ciddiyetini kavrayamaması ve derste çekingen davranmaları gibi sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda yapılan benzer çalışmaların sonuçları, bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda rretmenler; EBA canlı ders uygulamasında ders işlerken ve sonrasında öğrencilerin anladığına veya anlamadığına dair geri dönüt alma ve vermede zorluk yaşadıklarını, öğrencinin derste olup olmadığını anlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak birleştirilmiş sınıfta ders yapıldığından sınıfın kalabalık olması ve sınıf yönetiminin zorlaşması, canlı ders tecrübesizliği, öğrencinin o anki duygu durumunu anlayamama, öğrencide algı yetersizliği, dikkat eksikliği gibi sorunlarla karşılaşıldığı sonucuna da varılmıştır. Ayrıca katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere ailelerin, kardeşlerin vb. kişilerin dersi manipüle etmesiyle dersin akışının bozulduğu rapor edilmiştir. Fidan (2020) alışmasında zorunlu uzaktan eğitim sürecinde rretmenler ders işlerken aynı anda birden fazla ekrana, ekranın kamera arkasına hâkim olmada; tüm sınıfı derse odaklama ve yönetme konusunda zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Uyar (2020), Sosyal Bilgiler rretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, uzaktan eğitimde; öğrenciden geri dönüt alınamaması, ders takibinde sorunların yaşanması, öğrencilerin derse aktif katılmaması gibi olumsuz bulguların yanında, rretmenlerin daha kolay materyal paylaşabildiği gibi olumlu bulgulara da ulaşmıştır. Can ve Gnbay (2021), çalışmasında online platformlar üzerinden yapılan eğitimlerde ğrenci kontrolünü sağlama, sınıf düzenini oluşturma ve disiplin sağlama konusunda zorluk yaşandığı kanısına varmıştır.

5.5. EBA Canlı Ders Uygulamasının Olumlu ve Olumsuz Yönlerine İlişkin

Sonuçlar

Beşinci bulgudan ulaşılan sonuçlara göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasının olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin görüşlerinde, uzaktan eğitim sürecinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramaması, zamandan ve mekândan tasarruf edilmesi, dersin yüz yüze eğitime göre daha hızlı işlenmesi ve bu sürece ailenin etkin katılımı olumlu bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Taş (2021) araştırmasında, uzaktan eğitimde öğretmen-öğretmen, öğretmen-öğrenci, öğretmen-veli iletişimi ile iş birliğinin en az düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bu sonucun aksine araştırmamızın bulguları başarı için öğretmen-öğrenci-aile iş birliğinin önemli olduğunu ve bu sürece ailenin etkin katılımı sürecin olumlu yönü olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin internetle ve çeşitli uygulamalarla sürekli iç içe olması öğretmenlere teknoloji okuryazarlığı becerisi kazandırdığı elde edilen verilerden saptanmıştır. Doğan ve Koçak (2020)'ın araştırma bulgularına göre; mekân sınırının kalkması, ekonomik olması, olağanüstü bir dönemde eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramadan devam etmesi uzaktan eğitimin olumlu özellikleri olarak değerlendirmiştir. Çalışmanın bu yönü araştırmanın sonucu ile uyushmaktadır. Yine aynı çalışmada her öğrenci bilgiye aynı anda erişebildiği için fırsat eşitliği sağlandığı ve bir öğretmenin birden fazla sınıfa canlı ders verme olanağına sahip olması bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Ulaşılan bu sonuç araştırmamızın bulgularından elde edilen sonuçla ters düşmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğrencilerin bilgiye erişmede teknolojik cihaz eksikliği, yaşanan coğrafi mekândan kaynaklı bağlantı ve internet erişim sorunu gibi nedenlerden dolayı fırsat eşitsizliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca bir öğretmenin birleştirilmiş sınıfta ders vermesi sınıfın kalabalıklaşmasına neden olarak sınıf yönetimini zorlaştırmış ve bir dezavantaj durumunu ortaya çıkarmıştır.

Sosyal Bilgilerin tasarlanış amacı bireyin sosyalleşmesini sağlayarak topluma etkin bir vatandaş yetiştirmeyi amaçlar. Çalışmadan elde edilen verilere göre uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersi bu amaca ulaşamamıştır. Uzaktan eğitim; öğrenci ve öğretmenlerin sosyalleşmelerine olumsuz bir etki yapmıştır. Başaran, Doğan ve Şahin (2020) çalışmasında, öğrenci ve veli görüşlerine göre salgın sebebiyle başlayan uzaktan eğitimde öğrencilerin sosyalleşmelerinde sıkıntı yaşandığı ve okul rehberlik hizmetlerinin yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırmanın sonucunu

destekler niteliktedir. Yine Korkut ve Memişoğlu (2021) çalışmasında, uzaktan eğitimin öğrencilerin sosyalleşmesinde ve öğrenci-öğretmen iletişimde sorunlara neden olduğunu ifade ederek benzer sonuca ulaşmıştır.

Bunun yanı sıra öğrenci ve öğretmenlerin haftalık 30 saat ekran başında kalmalarından kaynaklanan göz bozulmaları, duruş bozukluğu (skholoz), baş ağrısı gibi çeşitli sağlık sorunlarının meydana gelmesi uzaktan eğitimin olumsuz yönü olarak değerlendirilmiştir. Taş (2021) çalışmasında, uzaktan eğitimin öğrenci öğretmen arasında duygu bağı kurulamamasını, göz teması sağlanamamasın jest ve mimiklerin devre dışı bırakılması, öğrencilerin sosyalleşmelerini engellediği ve teknoloji bağımlılığı riskini artırdığı, baş ağrısı, göz bozukluğu gibi sağlık sorunlarının ortaya çıkması araştırmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir. Fidan (2020), sınıf öğretmenleri ile yaptığı araştırmada ise öğrencilerin sosyal çevresinden ve sınıf ortamından kopmamalarını uzaktan eğitimin olumlu yönü olarak değerlendirmiştir. Bu sonuç araştırmanın sonucu ile örtüşmemektedir.

5.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına Yönelik Önerilerine İlişkin Sonuçlar

Altıncı bulguda yer alan EBA canlı ders uygulamasına yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin getirdiği önerilerde şu sonuca varılmıştır. EBA platformunda Sosyal Bilgiler ders içeriğinin zenginleştirilmesi, alt yapı ve internete erişim düzeyi iyileştirilmesi, günlük girilen canlı ders saatinin en fazla dört saat olması gerektiği, fazla olduğu durumda hem öğretmen hem öğrenci için yorucu ve sıkıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kana ve Aydın (2017) çalışmasında, öğretmen ve öğrenciler EBA içeriklerinin geliştirilmesi, güncellenmesi ve yıllık plana uyumlu hâle getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinin alt yapı ve donanım olarak iyileştirilmesi, materyal bakımından geliştirilmesi, fırsat ve olanak eşitsizliğinden kaynaklanan teknik araç-gereç sorununun giderilmesi ve EBA platformunun içerik olarak daha da zenginleştirilmesi gerektiği benzer çalışmalarda ifade edilmiştir. (Kalemkuş 2016; Türker ve Güven 2016; Dünder ve Yeşilyurt 2020; Başaran, Doğan ve Şahin 2020; Can ve Günbayı 2021; Sarışık, Sarışık ve Tuğra 2021).

5.7. Yüz Yüze Eğitimde EBA Canlı Dersin Kullanım Durumuna İlişkin Sonuçlar

Araştırma konusunun yedinci bulgusuna ilişkin elde edilen sonuçlara göre; yüz yüze eğitime geçildiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğu EBA canlı ders uygulamasını derslerinde konu tekrar etme, soru çözme gibi tamamlayıcı olarak ya da kar tatili, salgın, hastalık, doğal afet gibi olağanüstü durumlarda kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Arat ve Bakan (2014)'ın çalışmasına göre uzaktan eğitime ihtiyaç giderek artmaktadır. Ama geleneksel eğitimin yerini alması mümkün görülmemiştir. Bundan dolayı geleneksel eğitim ile uzaktan eğitim birlikte harmanlanarak verilmesi uygun bulunmuştur. Kocayiğit ve Uşun (2020) çalışmasında, araştırmaya katılan öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik olumlu bir tutum sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışmada da öğretmenler yüz yüze eğitime geçildiğinde uzaktan eğitim faaliyetlerinden faydalanmak istediklerini belirterek bu konuda olumlu bir görüş bildirmişlerdir. Aksi görüş olarak Sarışık, Sarışık ve Tuğra (2021) yaptığı araştırmada, çalışmaya katılan ortaokul öğretmenlerinin yarısından fazlası salgın döneminden sonra uzaktan eğitim sisteminin kullanılmaması gerektiğini bildirmişlerdir. Yine Taş (2021) araştırmasında, öğretmenlerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin yalnızca olağanüstü durumlarda kullanılması gerektiğini önermişlerdir. Doğan ve Koçak (2020), çalışmasında öğretmenlerin çoğu uzaktan eğitim sürecinde EBA uygulaması hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak uzaktan eğitim olağanüstü durumlarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğramadan devam etmesini sağlasa da hiçbir zaman yüz yüze eğitimin yerini tutmayacağını, sistemin yapay olduğunu, bundan dolayı öğrencilerin sosyalleşme açısından eksik kaldığını ifade etmiştir.

5.8. Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

- Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin canlı ders tecrübesizliği, öğrencilerin ve ailelerin uzaktan eğitime yönelik bilinçsizliği, öğrenci ve öğretmende motivasyon düşüklüğü gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Öğretmenlere, öğrencilere ve ailelere eğitimler verilebilir.
- Uzaktan eğitim süreci göstermiştir ki bu süreçte kullanılabilecek Sosyal Bilgiler dersine yönelik dijital uygulama eksikliği vardır. Hem öğretmenlere hem de

öğrencilere yönelik Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi için eğitsel içerikli bir uygulama tasarlanabilir.

- Araştırmanın bulgularında uzaktan eğitim sürecinde kullanılan ders kitaplarına yönelik bir düzenlemeye gidilmediği ifade edilmiştir. Hem uzaktan eğitim hem yüz yüze eğitimde kullanılabilecek Sosyal Bilgiler dersi ve diğer dersler için z-kitap (zenginleştirilmiş kitap) tasarlanabilir.
- Uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersi için öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayacak ders etkinlikleri tasarlanabilir.
- Türkiye jeolojik olarak genç ve dinamik bir yapıya sahip olmasından dolayı deprem, sel gibi çeşitli doğal afetlerin Türkiye’de görülme olasılığı çok fazladır. Bunun yanı sıra dünyada yaşanan hızlı iklim değişikliği, salgın hastalıkların artacağı, çeşitli felaketlerin ortaya çıkacağı habercisi durumundadır. Bu yüzden tüm eğitim kademelerine yönelik acil uzaktan eğitim planı hâli hazırda bulunmalıdır.
- İnternete erişim düzeyi iyileştirilmeli, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan alt yapı, bağlantı sorunu gibi teknik sorunlar giderilmelidir.
- Fırsat eşitsizliğinden kaynaklanan erişimi olmayan öğrencilere teknik destek sağlanmalıdır.
- Uzaktan eğitimde kullanılmak üzere ders bazında öğretim programı hazırlanabilir.
- Uzaktan eğitimin uygulanabilirliğine ve uzaktan eğitime yönelik tutum ölçekleri geliştirilebilir.
- Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde EBA canlı ders katılımına ilişkin sorunları ve bunun nedenleri araştırılmalıdır.
- Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen-öğrenci-aile arasındaki ilişki güçlendirilmeli ve bu bağlamdaki kişilerin sosyal yaşamdaki diğer sorumlulukları dikkate alınmalıdır.
- Bu araştırma devlet okullarında uzaktan eğitim sürecinde kullanılan EBA canlı ders uygulamasını değerlendirmek amacıyla Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayandırılarak yapılmıştır. Farklı bir çalışma olarak özel okulların uzaktan eğitim sürecini nasıl devam ettirdikleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağır, F.(2007). *Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akgül, G. (2021). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin salgın sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aksın, A. (2020). Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde yenilikçi teknoloji kullanımı. Y. Ayaydın (Ed.), *Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde teknolojinin kullanımı: uzaktan eğitim için alternatifler içinde* (s.35-61). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Alabay, A. (2015). *Ortaöğretim öğretmenlerinin ve öğrencilerinin EBA (eğitimde bilişim ağı) kullanımına ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, C. (1987). *Uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Alkan, C. Şimşek, N., Deryakulu, D. (1995). *Eğitim teknolojisine giriş*. Önder Mat. Ankara.
- Alpar, D., Battal, G. ve Avcı, Y.(2007). Öğrenci merkezli eğitimde eğitim teknolojileri uygulamaları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, 19-31.
- Alper, A. (2020). Salgın sürecinde K-12 düzeyinde uzaktan eğitim: durum çalışması. *Milli Eğitim*, Cilt (49), Özel Sayı: 1, (45-67).
- Anadolu Ajansı. (2021). *Salgın dünya genelinde eğitimi de sekteye uğrattı*. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/salgın-dunya-genelinde-egitimi-de-sekteye-ugratti/2096081> (Erişim tarihi: 19.05.2021).
- Antalyalı, Ömer Lütfi (2004). *Uzaktan Eğitim Algısı ve Araştırması Dersinin Uzaktan Eğitim İle Verilebilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Arat, T., ve Bakan, Ö. (2014). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14 (1-2) , 363-374 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/selcuksbmyd/issue/11302/135148>
- Atmaca, D.(2021). Covid-19 salgın sürecinde uygulamaya konulan EBA canlı ders uygulamasına yönelik bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 301-313.

- Atubi, F. O., ve Obro, S. (2020). Koronavirüssalgınc lockdown and the upsurge of online learning: prospects for social studies in Nigeria. *Journal of the Social Sciences*, 48(3), 4001-4011. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/AtubiFavour/publication/344269911_Covid19_salgınc_lockdown_and_the_upsurge_of_online_learning_prospects_for_social_studies_in_Nigeria/links/5f621b81a6fdcc1164162ae9/Koronavirüs-salgınc-lockdown-and-the-upsurge-of-online-learning-prospects-for-social-studies-in-Nigeria.pdf
- AUO Sözlük, (2017). Açık ve uzaktan öğrenme sözlüğü. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi. İnternet: <http://auosozluk.anadolu.edu.tr/>
- Aydemir, A. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ile öğrenci-veli iletişimi: Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin deneyimleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 813-827.
- Aztekin, B.(2020). *Öğretmenlerin eğitim bilişim ağı(eba) 'na yönelik farkındalık düzeyleri ve tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakioğlu, B., Çevik, M. (2020). Koronavirüs salgını sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. ve Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Koronavirüs) salgın sürecinin getirisi olan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *AJER - Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397 <https://dergipark.org.tr/pub/egitime-ISSN-2619-9351>
- Bates, A. W.(2019). *Dijital çağda öğretim*. (Çev: M. Adnan). <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/> adresinden alınmıştır.
- Baydaş, Ö., Gedik, N., ve Göktaş, Y. (2012). İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin bilişim teknolojileri kullanma durumu. 4. *Eğitim Araştırmaları Birliği Kongresi* 4-7 Mayıs 2012, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bergdahl, N., Nouri, J. (2021). Koronavirüs and crisis-prompted distance education in sweden. *Tech Know Learn*, 26, 443-459. <https://doi.org/10.1007/s10758-020-09470-6>

- Bozkurt, A., Koç, Y., & Demir, S. (2013). PAB çerçevesinde matematik öğretimine bir teknoloji entegrasyon modeli ve uygulama örneği. T. Yelken, H. Tokmak, S. Özgelen & L. İncekapı (Ed.), *Fen ve matematik eğitiminde teknolojik pedagojik alan bilgisi temelli öğretim tasarımı* içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85–124.
- Bozkurt, A.(2020). Koronavirüs (Koronavirüs) salgın süreci ve salgın sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: *Yeni normal ve yeni eğitim paradigması, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, AUAd 2020, Cilt 6, Sayı 3, 112-142.
- Bozkurt, A., Jung, I., Xiao, J., Vladimirschi, V., Schuwer, R., Egorov, G., Lambert, S. R., Al-Freih, M., Pete, J., Olcott, Jr., D. Rodes, V., Aranciaga, I., Bali, M., Alvarez, Jr., A. V., Roberts, J., Pazurek, A., Raffaghelli, J. E., Panagiotou, N., de Coëtlogon, P., Shahadu, S., Brown, M., Asino, T. I. Tumwesige, J., Ramírez Reyes, T., Barrios Ipenza, E., Ossiannilsson, E., Bond, M., Belhamel, K., Irvine, V., Sharma, R. C., Adam, T., Janssen, B., Sklyarova, T., Olcott, N. Ambrosino, A., Lazou, C., Mocquet, B., Mano, M., & Paskevicius, M. (2020). A global outlook to the interruption of education due to Corona virüs salgını: Navigating in a time of uncertainty and crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-126. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3878572>
- Bulut, İ., & Koçoğlu, E. (2012). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 242-258.
- Çalışkan E.(2020). Teknoloji entegrasyon modellerine karşılaştırmalı bir bakış. F. Orhan, A.A. Kurt ve S. Bardakçı (Editörler), *Öğrenme-öğretme sürecinde teknoloji entegrasyonu üzerine karma yazılar* içinde (s.25-49). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, E. ve Günbayı, İ. (2021). Koronavirüs Salgın Sürecinde Eğitim Bilişim Ağı(EBA) Üzerinden Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Uygulamasına İlişkin İlkokul Yönetici ve Öğretmenlerinin Görüşleri. *Asya Studies Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(16), 279-303.

- Ceylan, Ö.(2019).*Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının öğretilmesinde eba'dan (eğitim bilişim ağı) yararlanma düzeyleri ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çekiç, U. (2010). *Uzaktan eğitim sistemi tasarımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, T. (2020). Dijital çağda Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme: bir eylem araştırması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 38, s. 211-229.
- Çelik, T.(2021). *Sosyal bilgilerde dijital dönüşümün yansımaları: yüz yüze ve uzaktan eğitim için kullanılabilecek uygulama örnekleri*. (1. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Çelik, Z.(2020). Salgın sonrası dünyada ve Türkiye’de eğitim.
<https://www.perspektif.online/salgın-sonrasi-dunyada-ve-turkiyede-egitim/>.
- Çelikkaya, T.(2019). 21. Yy. becerileri ve Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi.T.
Çelikkaya, Ç.Ö. Demirbaş, T. Yıldırım, H. Yakar(ed.), *Yeni program ve içeriklere göre Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi-1* içinde (s. 119-150). Ankara: Pegem Akademi
- Çetiner M.H.ve diğer. (1999). İnternete Dayalı Uzaktan Eğitim ve Çoklu Ortam Uygulamaları. *V.Türkiye’de İnternet Konferansı*. 19-21 Kasım 1999, Ankara.
- Çoban, S.(2013). Uzaktan ve teknoloji destekli eğitimin gelişimi. İstanbul: XVI.
Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı.
- Collins, A.B. (1999). *A case study of instructional supervision at a private school (özel bir lisede öğretmen değerlendirme sistemine ilişkin bir durum çalışması)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çöl, M. ve Karaca, F.(2020). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programlarına göre Sosyal Bilgiler dersinde teknoloji kullanımının öğretmenlerin gözünden değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 47-56
- Demirçelik, D.A.(2019).*Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA hakkındaki görüşleri: Yozgat ili örneği*.Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Demirel, Ö., Seferoğlu, S.S. ve Yağcı, E.(2001). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirezen, S. ve Keleş, H.(2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik alan bilgisi yeterliliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2020, 4(1), 131-150
- Doğan, S. ve Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 111-124.
- Durmuş, A. ve Eryılmaz Toksoy, S. (2022). Eba canlı ders uygulaması hakkında öğretmen görüşleri. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 299-312. doi:10.30900/kafkasegt.998812
- Dursun, T. (2011). *Uzaktan eğitimde hizmet kalitesinin ölçülmesi ve eğitim sektöründe bir uygulama*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dündar, R. ve Yeşilyurt, S.(2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı özelinde uzaktan eğitime bakış açılarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science Research*, 9 (1), 79-95
- Efendioğlu, A., Berkant, G.H. ve Arslantaş Ö.(2010). John Dewey’in Türk maarifi hakkında raporu ve türk eğitim sistemi. *1. Ulusal eğitim programları ve öğretim kongresi*. Balıkesir.
- Elçiçek, A.(2019). *Eğitim bilişim ağı (eba) web sitesinin öğretmenler tarafından kullanım sıklığının incelenmesi: Mardin ili Kızıltepe ilçesi örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Erden, M.(Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Ergin, C.(2010). *İlköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime bakış açıları (Van il örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FATİH Projesi, (2021). Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html>. Erişim Tarihi:10.12.2021
- Fidan, M. (2020). Koronavirüs belirsizliğinde eğitim: ilkokulda zorunlu eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 24-43. Erişim adresi: <https://doi.org/10.29065/usakead.736643>

- Glesne, C.(2015). *Nitel araştırmaya giriş*.(Çev: A. Ersoy ve P, Yalçinoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökdemir, A.(2020).*Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eba (eğitim bilişim ağı) 'ya yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz. Ş., ve Odabaşı, F. (2004). Bilgi çağında öğretmen adaylarının eğitiminde öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(1), 43-48.
- Gündüz, A.Y.(2013). *Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güvendi, G.M.(2014). *MEB'nin öğretmenlere sunmuş olduğu çevrimiçi eğitim ve paylaşım sitelerinin öğretmenlerce kullanım sıklığının belirlenmesi: Eğitim Bilişim Ağı (EBA) örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Halis, İ.(2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları
- Hayırsever, F. Ve Kısakürek, M.A.(2014). Sosyal Bilgiler ders kitabının, ilköğretim programında kazandırılması hedeflenen beceriler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 23-42.
- Heafner, T.(2004). *Using Technology to Motivate Students to Learn Social Studies*. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 4(1), 42-53.
- Huang, R.H., Liu, D.J., Tlili, A., Yang, J.F., Wang, H.H., et al. (2020). *Handbook on facilitating flexible learning during educational disruption: the chinese experience in maintaining undisrupted learning in Koronavirüs outbreak*. Beijing: Smart Learning Institute of Beijing Normal University.
- ISTE,(2016). International Society for Technology in Education.
https://info.iste.org/iste-student-standards-transform-the-classroom-poster?_ga=2.78873812.1349902020.1653856389-722694539.1653680500
- İlgar, S. C., İlgar, M. Z. (2014). Nitel veri analizinde bilgisayar programları kullanılması. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 31-78.
- İnan, S.(2014). *Öğretmenler ve öğretmen adayları için Sosyal Bilgiler eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- İnanoğlu, A.(2019). *Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde EBA kullanmak: Nasıl ve ne kapsamda?* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kalemkuş, F.(2016). *Ortaöğretimdeki öğretmen ve öğrencilerin eğitim bilişim ağı (eba) 'ya ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kana, F. ve Aydın, V. (2017). Ortaokul öğretmenleri ve öğrencilerinin eğitim bilişim ağı hakkında görüşleri. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 1494-1504.
- Karaca, A. (2018). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karaduman, H. ve Yetişensoy, O.(2020). Sosyal Bilgilerde teknoloji kullanımına yönelik stratejiler. A.F. Ersoy ve H. Karaduman (Editörler), *Sosyal bilgilerde güncel okumalar-2* içinde (s.229). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karakuş, İ. ve Karakuş, S. (2017). Akıllı tahta kullanımına yönelik ortaöğretim öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4(2), 1-37.
- Kartal, M.(2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı (eba) hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaya, B. (2008). Sosyal Bilgiler dersinde teknoloji kullanımı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (3), 189-205.
- Kaya, E.(2018). *Hayat bilgisi, Sosyal Bilgiler ve fen bilgisi derslerinin temeli toplu öğretim sistemi*. Ankara : Pegem Akademi.
- Kaya, E. (2021). Sosyal Bilgiler dersinin tasarım süreci. E. Kaya (Ed.), *Sosyal Bilgiler dersi ve eğitiminin tasarımı* içinde (s. 2-25). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, E. & Bayram, H. (2021). Utilization of the research compliance matrix in educational research design and evaluation: *a design based research international of education technology and scientific researches*, 6(15), 887-944.
- Khan, S. (2019). *Dünya okulu*. (Çev: C. Aktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Kocayigit, A., ve Uşun, S. (2020). MEB’e bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Burdur ili örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 285-299. Erişim adresi: <https://doi.org/10.33692/avrasyad.662503>
- Korkut, Ş. ve Memişoğlu, H. (2021). Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğrencilerin görüşlerine göre uzaktan eğitim süreci. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 3(7), 1639-1682
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayınevi
- MEB.(2018). Milli Eğitim Bakanlığı. *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7. Sınıflar)*, Ankara.
- MEB. (2020a). <http://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-30-nisana-kadardevam-edecek/haber/20585/tr> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 05.08.2020).
- MEB. (2020b). <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-31-mayisa-kadardevam-edecek/haber/20803/tr> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 05.08.2020).
- MEB. (2020c). <https://ordu.meb.gov.tr/www/eba-canli-ders-uygulamasi-hakkinda-bilinmesi-gerekenler/icerik/4025>. (Erişim Tarihi: 17.03.2022)
- MEB. (2021). Salgın hastalık psikoeğitim programı. <https://orgm.meb.gov.tr/www/psikososyal-destek-egitim-programlari/icerik/1759>. (Erişim Tarihi: 10.04.2022)
- Mishra, P., & Koehler, M. (2006). What happens when teachers design educational technology? The development of technological pedagogical content knowledge. *J. Educational Computing Research*, Vol. 32(2) 131-152,
- Mishra, P., & Koehler, M. (2006). Technological pedagogical content knowledge: a framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- Mishra, P. (2019). Considering contextual knowledge: the TPACK diagram gets on upgrade. *Journal Of Digital Learning In Teacher Education*, 35, 2, s. 76-78. <https://doi.org/10.1080/21532974.2019.1588611>
- Orakçıoğlu, E.(2019). *Türkiye’de uzaktan eğitim temalı 2013-2018 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Özbay, Ö.(2015). Dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin güncel durumu.
Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi / The Journal of International Education Science, Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 376-394
- Öztürk, C.(2012). Sosyal Bilgiler: toplumsal hayata disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (ed.), *Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi* içinde (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C.(2015). *Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi*. (4.baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Öztürk, C., Otluoğlu, R. ve Keskin, Ç.S.(2014). *Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. (6.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Deveci, H.(2016). Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. C. Öztürk(ed.), *Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler programları*, içinde (s.1-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Paydar, S., & Doğan, A. (2019). Öğretmen adaylarının açık ve uzaktan öğrenme ortamlarına yönelik görüşleri. *Eğitim ve Teknoloji*, 1(2), 154-162
- Polat, H. (2016). *Çevrimiçi öğrenme ortamlarında sınıf yönetiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Saklan, H.(2017).*Bazı fen bilimleri öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı (eba) hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarı, E. ve Sarı, B.(2020). Kriz zamanlarında eğitim yönetimi: Koronavirüs örneği, *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, cilt 3, sayı 2, 49-63.
- Sarışık, S., Sarışık, S. ve Tuğra, F.(2021). Salgın sürecinde ortaokullarda canlı ders uygulamasının kullanımının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 95 – 111
- Schlosser, L.A. ve Simonson, M.(2002). *Distance education: definition and Glossary of terms*. North Miami Beach: Definitions and Terminology Committee Association for Educational Communications and Technology.
- Sezer, A., İnel, Y. ve Gökalp, A.(2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim ve uygulamalarında teknolojinin entegre edilmesine yönelik algıları, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Yıl Year : 10 Cilt Volume:16 Sayı Issue :Eğitim ve Toplum Özel Sayısı

- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75).
- Sönmez, V.(2010). *Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi ve öğretmen klavuzu*.(6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Şireci, M. (2021). *Öğretmenlerin EBA tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Şirin, R.(2015). *İngilizce dersinin uzaktan eğitime yönelik öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şişman, M.(2014). Eğitim bilimine giriş. (12.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tanta, A. (2021). *Salgından kaynaklı uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler derslerine yönelik öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tarman, B., Kilinc, E., & Aydın, H. (2019). Barriers to the effective use of technology integration in social studies education. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 19(4), 736-753.
- Taş, H. (2021). Corona virüs salgını sürecinde uygulamaya konan uzaktan eğitimin paydaş görüşleri bağlamında değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 12(23),23-49
- TEDMEM. (2021). Koronavirüs ve dünyada okulların durumu. <https://tedmem.org/wp-content/uploads/2021/03/31-Agustos-2020-19-Nisan-2021-Koronavirüs-ve-dunyada-okullarin-durumu.pdf>
- Teker, B.Ş.(2019).*Öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgisi (tpab) yeterlilikleri ile eğitim bilişim ağı (eba) kullanımına yönelik tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- T.C.Cumhurbaşkanlığı.(12.03.2020).<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/117021/cumhurbaşkanligi-sozcusukalin-korona-virus-le-mucadele-surecini-el-birligiyle-rehavete-ve-panige-kapilmadan-atlatmakabiliyetine-sahibiz-adresinden-alindi>. (Erişim Tarihi: 08.08.2020).
- TRThaber. (2020a,18 05). <https://www.trthaber.com/haber/gundem/uzaktan-egitim-19-hazirana-kadar-devam-edecek-485726.html>. (Erişim Tarihi: 08.08.2020.)

- TRThaber(2020b, 08 30). <https://www.trthaber.com/haber/egitim/yeni-egitim-ogretim-yili-icin-hazirliklar-tamam-512729.html>. (Erişim Tarihi: 03.09.2020)
- Toy, B.(2019). Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy(ed.), *Sosyal Bilgilerin temelleri*, içinde(s.2-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Tutar, M. (2015). *Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sitesine yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tuzcu, D. (2011). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının pedagojik alan bilgilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Türk Dil Kurumu, (2019). Online Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cca21be0b54f3.43240071 adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 16.09.2020).
- Türker, A. ve Güven, C. (2016). Lise öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı (EBA) projesinden yararlanma düzeyleri ve proje ile ilgili görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 244-254
- Türkünlü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Uğurlu, B.N.(2012). Sosyal Bilgiler eğitiminde teknoloji araçlarının kullanımı. M. Safran (ed.). *Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi* içinde(s. 244-262). Ankara: Pegem Akademi.
- UNESCO. (2020). *School closures caused by Coronavirus (Koronavirüs)*. UNESCO.
<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- UNESCO. (2021). *National learning platforms and tools*. UNESCO.
<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/nationalresponses> (Erişim Tarihi: 15.10.2021)
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Uyar, E. (2020). Koronavirüs Salgını Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2).
- Ünal, S., Kürüm, E.Y.(2009). *Eğitim teknolojisine giriş*. Ankara: Pelikan Yayınevi.

- Williams, T.K., McIntosh, R.W., & Russell, W.B. (2021). Equity in distance education during corona virüs. *Research in Social Sciences and Technology*, 6(1), 1-24. <https://doi.org/10.46303/ressat.2021.1>
- Whitworth, S. A., & Berson, M. J. (2003). Computer technology in the social studies: an examination of the effectiveness literature (1996-2001). *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 2(4), 471-508.
- YEĞİTEK, (2021). Türkiye Güvenli Okullaşma ve Uzaktan Eğitim (SSDE) Projesi <https://yegitek.meb.gov.tr/www/turkiye-guvenli-okullasma-ve-uzaktanegitim-ssde-projesi/icerik/3050> (Erişim Tarihi: 25.10.2021)
- Yenal, Ç.A.(2009). *Uzaktan eğitim*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşilfidan, S.(2019). *Web tabanlı uzaktan eğitimde ders vermekte olan öğretim elemanlarının karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri: alternatif bir çözüm olarak e-mentorluk*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşiltaş, E. ve Kaymakçı, S.(2014). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının teknoloji boyutu. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:5, Cilt.5, sayı (16)
- Yeşilyurt, H. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 7(2), 378-399. DOI: 10.47615/issey.1030117
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., Doğanay, G. ve Yılmaz, D. (2020). *Veli algısına göre salgın dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. Konya: Palet Yayınları.
- Yılmaz, K., Ayaydın, Y. (2015). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretim teknolojileri kullanımına ilişkin alt yapılarının ve yeterlilik algılarının incelenmesi: Nitel bir çalışma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:15 (USBES Özel Sayısı I), 87-107.
- Yiğit, E.Ö.(2011). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Yurdakul Kabakçı, I. ve Odabaşı, F.H. (2013). Teknopedagojik eğitim modeli. I. Kabakçı Yurdakul (Editör), *Teknopedagojik eğitime dayalı öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (s.39). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yurdakul Kabakçı, I., Odabaşı, F.H., Kılıçer, K., Çoklar, A.N., Birinci, G. ve Kurt, A.A. (2014). Ulusal standartlar açısından teknopedagojik eğitime dayalı öğretmen yeterliliklerinin oluşturulması. *İlköğretim Online*, 13(4), 1185-1202.
- Yusufoğlu, A.(2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgisi yeterliliklerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

EKLER

EK-1. Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu Araştırma Onayı

EK-2. Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

EK-3. Öğretmen Gönüllü Katılım Formu

EK-4. Ses Kaydı İzin Formu

EK-5. Öğretmen Görüşme Formu

EK-1 Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu Araştırma Onayı

Furak Kayıt Tarihi: 04.11.2020

Protokol No: 64459

Tarih: 25.11.2020

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına İlişkin Görüşleri
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Erdoğan KAYA
TEZ YAZARI:	Betül ARIKAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

EK -2 Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 29.04.2021-64991

T.C.
NEVŞEHİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-82671082-44-24743445
Konu : Araştırma İzni (Betül ARIKAN)

28/04/2021

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik - Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi :a) 12.04.2021 tarihli ve 58800 sayılı yazınız.
b) Nevşehir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 26/04/2021 tarih ve 24632507 sayılı oluru.

Üniversiteniz, Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Betül ARIKAN'ın "Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği EBA Canlı Ders Uygulamasına İlişkin Görüşleri" konulu tez çalışması izin talebinin, 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında, Müdürlüğümüze bağlı ortaokullarda görevli Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine, gönüllülük esasına dayalı, eğitim öğretimi aksatmamak şartı ve okul/kurum Müdürlüğünün muvafakatinde yapılabilmesine dair ilgi (b) oluru ekte gönderilmiş olup, adı geçen araştırma sonuçlarından Müdürlüğümüze bilgi verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet MARAŞLI
Vali a.
Vali Yardımcısı V.

EK:
- Valilik Oluru (1 Adet)

EK-3 Öğretmen Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, “*Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına İlişkin Görüşleri*” başlıklı bir araştırma olup “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde EBA Canlı Ders uygulamasına yönelik görüşlerinin nasıl olduğunu belirlemek ve uygulamaya ilişkin bir değerlendirme yapmak” amacını taşımaktadır. Çalışma, Prof. Dr. Erdoğan KAYA ve araştırmacı Betül ARIKAN tarafından yürütülmektedir. Bu araştırma uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- Araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler dosyalama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru ya da talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Betül ARIKAN

Anadolu Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi

E posta:

Cep no:

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK-4 Ses Kaydı İzin Formu

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir

Bu çalışma, “*Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına İlişkin Görüşleri*” başlıklı bir araştırma olup “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde EBA Canlı Ders uygulamasına yönelik görüşlerinin nasıl olduğunu belirlemek ve uygulamaya ilişkin bir değerlendirme yapmak” amacını taşımaktadır. Çalışma, Prof. Dr. Erdoğan KAYA ve araştırmacı Betül ARIKAN tarafından yürütülmektedir. Bu araştırma uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak sizden veriler toplanacaktır. Görüşme verilerinin toplanmasında kolaylık sağlamak amacıyla sizin izniniz doğrultusunda ses kayıt cihazı kullanılacaktır.
- Araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler dosyalama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru ya da talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Araştırmacı

Betül ARIKAN

Anadolu Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

E posta:

Cep no:

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin ses kaydına alınmasını ve bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Ad ve Soyadı :

İmza:

Tarih

EK-5 Öğretmen Görüşme Formu

Değerli Meslektaşım,

Katılım sağlayarak destek verdiğiniz bu çalışma, “*Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Canlı Ders Uygulamasına İlişkin Görüşleri*” başlıklı bir araştırma olup “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde EBA Canlı Ders uygulamasına yönelik görüşlerinin nasıl olduğunu belirlemek ve uygulamaya ilişkin bir değerlendirme yapmak” amacını taşımaktadır. Araştırmanın bu amacı doğrultusunda sizden yarı yapılandırılmış görüşme ve sınıf içi gözlem yapılarak veriler toplanacaktır. Görüşme sırasında veriler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacaktır. Görüşme sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz görüşmeden istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Araştırma kapsamında toplanan bu veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederim 😊

Araştırmacı Adı: Betül ARIKAN

Kişisel Bilgiler

Yaş : Cinsiyet: Mesleki Kıdem: Eğitim Durumu:
Hizmet içi Eğitim Alma Durumu(Uzaktan Eğitim ya da EBA):

Görüşme Soruları

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersi planlamaya ilişkin görüşlerinin nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasının öğrenme-öğretme sürecinde kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasında dersin işlenmesi sürecinde kullandıkları yöntem, teknik ve dijital araçlara ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri EBA canlı ders uygulamasında ders işlerken karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre EBA canlı ders uygulamasının olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına katkıda bulunmak için önerileri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre yüz yüze eğitime geçildiğinde EBA canlı ders uygulamasından yararlanılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Betül ARIKAN
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı :
E-Posta :

Eğitim ve Mesleki Geçmişi

- 2018, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı
- 2021-Devam, Yurt Yönetim Memuru, Gençlik Spor Bakanlığı, Özel Hanımeli Yükseköğretim Öğrenci Apt.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler

- Keçe, M., Balta, G. ve Arıkan, B. (2016). Sosyal Bilgiler öğretim programlarında vatandaşlık eğitimi: öğretmen görüşlerine dayalı bir çalışma. *VIII. Uluslar arası Eğitim Araştırmaları Kongresi*'nde sunulan bildiri. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Arıkan, B., Kavuşan, S. ve Uluğ, M. (2018). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık deneyimleri: kitap toplama kampanyası örneği. *VII. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.
- Arıkan, B. (2021). İklim değişikliği ile mücadelede Sosyal Bilgiler dersi. 19. *Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi.
- Arıkan, B. ve Kaya, E. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına ilişkin görüşleri. *10.Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.